

**LİSE ÖĞRENCİLERİNDE AZİM, MUTLULUK VE
UMUTSUZLUĞUN YAŞAM DOYUMLARI VE AKADEMİK
BAŞARILARINA ETKİSİ**

Orhan Yoncalık

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

ŞUBAT, 2018

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren yirmi dört (24) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Orhan

Soyadı : Yoncalık

Bölümü : Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

İmza :

Teslim Tarihi : 20.02.2018

TEZİN

Türkçe Adı : Lise Öğrencilerinde Azim, Mutluluk, Umutsuzluğun Yaşam Doyumlarına ve Akademik Başarılarına Etkisi

İngilizce Adı : The Effect of Grit, Happiness, Hopelessness on Life Satisfaction and Academic Achievement in High School Students

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazarın Adı Soyadı: Orhan Yoncalık

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Orhan Yoncalık tarafından hazırlanan “Lise Öğrencilerinde Azim, Mutluluk, Umutsuzluğun Yaşam Doyumları ve Akademik Başarılarına Etkisi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Adnan KAN

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Başkan: Prof. Dr. Galip YÜKSEL

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Üye: Doç. Dr. Arif ÖZER

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Hacettepe Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 06/02/2018

Bu tezin Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Selma YEL

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Aileme

TEŞEKKÜR

Öncelikle, Yüksek Lisans eğitim sürecim boyunca büyük bir tevazu ile bana yardımcı olan ve her konuşmasını, her davranışını hatta yorgun olduğu anlardaki modunu bile dikkatle gözlemleyip büyük ilham aldığım, benim için önemli bir model olarak kabul ettiğim danışmanım Sayın Prof. Dr. Adnan Kan'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans sürecimin en başından en sonuna kadar her zaman yanımda olan değerli mesai arkadaşlarım Semih Kaynak, Ümre Kaynak, Mehmet Buğra Özhan, Berkay Özünlü, Kerim Laçınbay ve Hasan Tabak'a teşekkürlerimi sunarım.

Tezimin verilerini toplama aşamasında bana yardımcı olan değerli öğretmen arkadaşlarım Tuğba Gülsün ve Sabahat Söylemez'e desteklerinden dolayı teşekkürlerimi sunarım. Tezimin istatistiksel analizlerinde benden desteğini esirgemeyen Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'ndeki mesai arkadaşım Araştırma Görevlisi Sami Pektaş'a sonsuz teşekkürlerimi ve minnettarlığımı sunarım.

Bu süreçte benim her halime katlanan ve benden desteklerini son ana kadar esirgemeyen değerli arkadaşım Aysun Öztürk ve bana her zaman destek olan canım arkadaşım Sermin Asil ve Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Şefi Sayın Ceylan Yavuz Konuk'a sağladıkları her türlü destek ve yardımdan ötürü büyük teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans eğitimim boyunca her türlü desteğini, güler yüzünü benden esirgemeyen Sayın Hocam Doç. Dr. Şerife Işık'a, benim Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında faydalı bir birey olacağıma inanıp beni alana kabul eden Muhterem Hocam Prof. Dr. Binnur Yeşilyaprak'a, yaptığı yapıcı eleştiriler ve yönlendirmeler ile bana her zaman destek olan ve bir akademisyen olarak kendime örnek aldığım Sayın Hocam Prof. Dr. Galip Yüksel'e teşekkürlerimi sunarım.

Eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi desteğini benden esirgemeyen, her zaman bana g veren babam Salim Yoncalık, annem lk Yoncalık, can biraderim Oğuzhan Yoncalık ve değerli eşi Melike Taşbilek Yoncalık’a şükranlarımı sunarım.

LİSE ÖĞRENCİLERİNDE AZİM, MUTLULUK, UMUTSUZLUĞUN YAŞAM DOYUMLARI VE AKADEMİK BAŞARILARINA ETKİSİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Orhan Yoncalık

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Şubat, 2018

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, lise öğrencilerinde azim, mutluluk, umutsuzluğun onların yaşam doyumu ve akademik başarılarına etkisini araştırmaktır. Araştırma, korelasyonel yordama modelinde bir çalışmadır. Araştırmanın örneklemini, Ankara ili sınırlarında lise öğrenimine devam eden 401'i kız 390'ı erkek olmak üzere 791 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Veriler, araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu, Kısa Azim Ölçeği, Oxford Mutluluk Ölçeği Kısa Formu, Beck Umutsuzluk Ölçeği ve Yaşam Doyumu Ölçeği kullanılarak 2016-2017 Eğitim Öğretim Yılı Bahar Dönemi boyunca toplanılmıştır. Verilerin analizinde en genel yapısal eşitlik modeli olan hibrit modelden faydalanılmıştır. Analizler sonucunda, azim değişkeninin mutluluk ve umutsuzluk aracı değişken olarak kullanıldığında öğrencilerin akademik başarıları üzerindeki etkisinin %7 olduğu, azim değişkeninin mutluluk aracı değişken olarak kullanıldığında öğrencilerin yaşam doyumları üzerindeki etkisinin %41 olduğu, azim değişkeninin umutsuzluk ve mutluluk aracı değişken olarak kullanıldığında öğrencilerin yaşam doyumlarını üzerindeki etkisinin %17 olduğu, mutluluğun umutsuzluk aracı değişken olarak kullanıldığında öğrencilerin akademik başarıları üzerindeki etkisinin %17; yaşam doyumları üzerindeki etkisinin ise %38 olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler : Azim, Mutluluk, Umutsuzluk, Yaşam Doyumu, Akademik Başarı,
Lise Öğrencileri

Sayfa Adedi : 111

Danışman : Prof. Dr. Adnan Kan

**THE EFFECT OF GRIT, HAPPINESS, HOPELESSNESS ON LIFE
SATISFACTION AND ACADEMIC ACHIEVEMENT IN HIGH
SCHOOL STUDENTS**

(M.S. Thesis)

Orhan Yoncalık

GAZI UNIVERSTY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

February, 2018

ABSTRACT

The purpose of this research is to investigate the influence of grit, happiness, hopelessness on life satisfaction and academic achievement in high school students. The research is a study in the predictive correlational model. The sample of the study consists of 791 high school students, 401 of whom are girls and 390 of whom are boys, who continue to their high school education in Ankara. Data were collected during the Spring Semester of 2016-2017 Education Year using the Personal Information Form prepared by the researcher, Grit Scale Short Form, Oxford Happiness Scale Short Form, Beck Hopelessness Scale and Life Satisfaction Scale. The most general structural equation model, hybrid model was used in the analysis of the data. As a result of the analysis, it was observed that the participants' grit, when happiness and hopelessness were used as mediating variables, affected their academic success at the rate of 7 % and their life satisfaction at the rate of 17 %. The participants' grit, when happiness was used as a mediating variable, had a significant effect on the students' life satisfaction at the rate of 41 % and their happiness, when hopelessness was used as a mediating variable, affected their academic success at the rate of 17 % ; their life satisfaction level at the rate of 38%.

Key Words: Grit, Happiness, Hopelessness, Life Satisfaction, Academic Achievement, High School Students

Page Number: 111

Supervisor: Prof. Dr. Adnan Kan

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	ii
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI	iii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iv
ÖZ	viii
ABSTRACT	x
İÇİNDEKİLER.....	xii
TABLolar LİSTESİ.....	xvi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xvii
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
1.1.Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.2.1. Alt Amaçlar	5
1.3. Araştırmanın Önemi	5
1.4. Araştırmanın Sayıltıları.....	7
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	7
1.6. Tanımlar.....	8
BÖLÜM II.....	10
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	10
2.1. Kuramsal Çerçeve	10
2.1.1. Azim	10

2.1. 2. Mutluluk.....	12
2.1.2.1. Felsefi Açıdan Mıtluluk.....	13
2.1.2.2. Psikolojik Açıdan Mıtluluk.....	15
2.1.2.3. Mıtluluk Kuramları.....	17
2.1.3. Umıtsızlık	19
2.1.4. Yaşam Doyumu.....	21
2.1.4.1. Ergenlerde Yaşam Doyumu.....	23
2.1.4.2. Ergenlerde Düşük Yaşam Doyumu ile İlgili Sorunlar	25
3.2. Konuyla İlgili Araştırmalar.....	26
BÖLÜM III	34
YÖNTEM.....	34
3.1. Araştırmanın Modeli.....	34
3.2. Evren ve Örneklem	37
3.3. Veri Toplama Araçları.....	39
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	39
3.3.2. Kısa Azim Ölçeği	40
3.3.3. Beck Umıtsızlık Ölçeği.....	42
3.3.4. Yaşam Doyumu Ölçeği.....	44
3.3.5. Oxford Mıtluluk Ölçeği Kısa Formu	45
3.4. Verilerin Toplanması	47
3.5. Verilerin Analizi	47
BÖLÜM IV	49
BULGULAR	49
4. Lise Öğrencilerinin Yaşam Doyumlarının ve Akademik Başarılarının Yordanmasına İlişkin Kurulan Hibrid Modellerle İlgili Bulgular.....	49
4.1. Lise Öğrencilerinin Yaşam Doyumlarının ve Akademik Başarılarının Yordanmasına İlişkin Kurulan 1. Hibrid Modele İlişkin Bulgular.....	49

4.1.1. Lise Öğrencilerinin Yaşam Doyumlarının ve Akademik Başarılarının Yordanmasına İlişkin Kurulan 1. Modele Ait Uyum İndeks Değerleri ile İlgili Bulgular	50
4.1.2. Lise Öğrencilerinde Azmin, Umutsuzluk ve Mutluluk Aracı Değişken Olarak Kullanıldığında Yaşam Doyumları ve Akademik Başarılarını Yordamasına İlişkin 1. Modelde Elde Edilen Bulgular	51
4.2. Lise Öğrencilerinin Yaşam Doyumlarının ve Akademik Başarılarının Yordanmasına İlişkin Kurulan 2. Hibrid Modele İlişkin Bulgular	55
4.2.1. Lise Öğrencilerinin Yaşam Doyumlarının ve Akademik Başarılarının Yordanmasına İlişkin Kurulan 2. Modele Ait Uyum İndeks Değerleri ile İlgili Bulgular	55
4.2.2. Lise Öğrencilerinde Azmin, Umutsuzluk ve Mutluluk Aracı Değişken Olarak Kullanıldığında Yaşam Doyumları ve Akademik Başarılarını Yordamasına İlişkin 2. Modelde Elde Edilen Bulgular	56
4.3. Lise Öğrencilerinin Yaşam Doyumlarının ve Akademik Başarılarının Yordanmasına İlişkin Kurulan 3. Hibrid Modele İlişkin Bulgular	60
4.3.1. Lise Öğrencilerinin Yaşam Doyumlarının ve Akademik Başarılarının Yordanmasına İlişkin Kurulan 3. Modele Ait Uyum İndeks Değerleri ile İlgili Bulgular	60
4.3.2. Lise Öğrencilerinde Azmin, Umutsuzluk ve Mutluluk Aracı Değişken Olarak Kullanıldığında Yaşam Doyumları ve Akademik Başarılarını Yordamasına İlişkin 3. Modelde Elde Edilen Bulgular	62
BÖLÜM V	66
TARTIŞMA VE YORUM	66
BÖLÜM VI	70
SONUÇ VE ÖNERİLER	70
5.1. Sonuçlar	70
5.2. Öneriler	71
KAYNAKÇA	72

EKLER.....	89
Ek 1. Kişisel Bilgi Formu.....	89
Ek 2. Kısa Azim Ölçeği	90
Ek 3. Oxford Mutluluk Ölçeği Kısa Formu	91
Ek 4. Beck Umutsuzluk Ölçeği.....	92
Ek 5. Yaşam Doyumu Ölçeği.....	93

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Çalışmaya Katılan Lise Öğrencilerinin Demografik Bilgileri	38
Tablo 2. Kısa Azim Ölçeği 1. Düzey 3 Faktörlü Doğrulatoryıcı Faktör Analizi Modeline İlişkin Uyum İndeks Değerleri	41
Tablo 3. Beck Umutsuzluk Ölçeği 1. Düzey 3 Faktörlü Doğrulatoryıcı Faktör Analizi Modeline İlişkin Uyum İndeks Değerleri	43
Tablo 4. Yaşam Doyumu Ölçeği 1. Düzey Tek Faktörlü Doğrulatoryıcı Faktör Analizi Modeline İlişkin Uyum İndeks Değerleri	45
Tablo 5. Oxford Mutluluk Ölçeği Kısa Formu 1. Düzey Tek Faktörlü Doğrulatoryıcı Faktör Analizi Modeline İlişkin Uyum İndeksi Değerleri	47
Tablo 6. Birinci Modele İlişkin Uyum İndeks Değerleri	51
Tablo 7. Azim, Mutluluk, Umutsuzluk, Yaşam Doyumu Ve Genel Başarı Ortalaması İle Kurulan Birinci Modelle İlişkin Doğrudan Etki Yolları.....	52
Tablo 8. Azim Ve Mutluluk Değişkenlerinin Umutsuzluk Üzerindeki Etkisi.....	52
Tablo 9. Birinci Modele İlişkin Doğrudan, Dolaylı Ve Toplam Etki Sonuçları.....	53
Tablo 10. Birinci Modele İlişkin Doğrudan, Dolaylı Ve Toplam Etki Yollarına İlişkin Bootstrapping %95 Güven Aralığı Değerleri	54
Tablo 11. İkinci Modelle İlişkin Uyum İndeks Değerleri	56
Tablo 12. Azim, Mutluluk, Umutsuzluk, Yaşam Doyumu Ve Genel Başarı Ortalaması İle Kurulan İkinci Modelle İlişkin Doğrudan Etki Yolları.....	57
Tablo 13. Azim Ve Umutsuzluk Değişkenlerinin Mutluluk Üzerindeki Etkisi.....	58
Tablo 14. İkinci Modelle İlişkin Doğrudan, Dolaylı Ve Toplam Etki Sonuçları	58
Tablo 15. İkinci Modelle İlişkin Doğrudan, Dolaylı Ve Toplam Etki Yollarına İlişkin Bootstrapping Güven Aralığı Değerleri.....	59
Tablo 16. Üçüncü Modelle İlişkin Uyum İndeks Değerleri.....	62
Tablo 17. Azim, Mutluluk, Umutsuzluk, Yaşam Doyumu Ve Genel Başarı Ortalaması İle Kurulan Üçüncü Modelle İlişkin Doğrudan Etki Yolları.....	62
Tablo 18. Azim Ve Mutluluk Değişkenlerinin Umutsuzluk Değişkeni Üzerindeki Etkisi	63
Tablo 19. Üçüncü Modelle İlişkin Doğrudan, Dolaylı Ve Toplam Etki Sonuçları	63
Tablo 20. Üçüncü Modelle İlişkin Doğrudan, Dolaylı Ve Toplam Etki Yollarına İlişkin Bootstrapping Güven Aralığı Değerleri.....	64

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Yapısal Eşitlik Modellemesinin Grafik Gösterimi	35
Şekil 2. Ölçme Modelinin Grafik Gösterimi.....	35
Şekil 3. Yapısal Eşitlik Modeli Kurulurken İzlenecek Yollar	36
Şekil 4. Hibrid Modelin Grafik Olarak Gösterimi	36
Şekil 5. Araştırmada Kurulan Hibrid Modellerde Çizilen Yollar	37
Şekil 6. Kısa Azim Ölçeğine İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları.....	41
Şekil 7. Beck Umutsuzluk Ölçeğine İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları	43
Şekil 8. Yaşam Doyumu Ölçeğine İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları	45
Şekil 9. Oxford Mutluluk Ölçeği Kısa Formuna İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları	46
Şekil 10. Uyum İyiliği İndeks Değerleri İçin Kriterler.....	48
Şekil 11. Birinci Hibrid Model	50
Şekil 12. İkinci Hibrid Model	55
Şekil 13. Üçüncü Hibrid Model	61

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1.Problem Durumu

PISA 2015 sonuçları, Türkiye’de 15 yaş öğrenci grubunun akademik başarı düzeyinin, 72 katılımcı ülkedeki yaşlıları ile kıyaslandığında, önemli ölçüde düşük olduğunu göstermiştir. Sonuçlara bakıldığında, fen okuryazarlığında Türkiye örnekleminin ortalama puanı 425 iken bütün katılımcı ülkelere ilişkin ortalama puan 465, 35 OECD ülkesine ilişkin ortalama ise 493 olarak belirlenmiştir. Türkiye, 72 katılımcı ülke arasında 54. sırada yer alırken 35 OECD ülkesinin hepsinin gerisinde kalmıştır. Benzer sonuçlar matematik okuryazarlığı ve okuma becerileri alanlarında da gözlenmiştir. Matematik okuryazarlığında, Türkiye örnekleminin ortalaması 420 olarak belirlenmiştir. Bütün ülkeler ortalaması 461, OECD ülkeleri ortalaması ise 490’tır. Bu sonuçlarla, Türkiye OECD ülkelerinin hepsinin gerisinde kalırken, toplam 72 ülke arasında 50. sırada yer almıştır. Okuma becerileri alanında, Türkiye örnekleminin ortalaması 428, tüm ülkeler ortalaması 460, OECD ülkeleri ortalaması ise 493 olarak gözlemlenmiştir. Türkiye, okuma becerileri alanında OECD ülkelerinin gerisinde kalırken 72 ülke içinde yine 50. sırada yer almıştır. Bütün alanlarda Türkiye örnekleminin ortalaması hem bütün katılımcı ülkelere ilişkin ortalama puanların hem de OECD ülkelerine ilişkin ortalama puanların gerisindedir (OECD, 2106).

PISA 2015’in bir diğer sonucu öğrencilerin yaşam doyumlarına ilişkindir. PISA 2015 kapsamında uygulanan Öğrenci Yaşam Memnuniyeti Anketinin sonuçlarında, Türkiye örneklemindeki öğrencilerin ortalama yaşam doyumu puanları 10 üzerinden 6,12 olarak gözlemlenmiştir. Bu sonuç ile 47 katılımcı ülke arasında en düşük yaşam doyumu ortalaması Türkiye’ye ait çıkmıştır. Türkiye örnekleminde yer alan öğrencilerin %26,3’ünün yaşamlarından yüksek doyum aldıkları görülmektedir; fakat yaşamlarından yüksek doyum

alan öğrenci oranına bakıldığında, Türkiye, PISA 2015 Yaşam Memnuniyeti Anketine katılan 47 ülke arasında 40. sırada yer almaktadır. Türkiye örneklemindeki öğrencilerin %28,6'sının yaşamlarından çok düşük düzeyde doyum aldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçla Türkiye katılımcı 47 ülke arasında 1. sıradadır. PISA 2015 sonuçlarına göre, katılımcı ülkeler arasında en düşük yaşam memnuniyetine sahip öğrencilerin Türkiye örneklemindeki öğrenciler olduğu gözlenmektedir (OECD, 2017).

PISA 2015 sonuçları Türkiye'de 15 yaş grubu öğrencilerin hem akademik başarılarının hem de yaşam doyumlarının düşük olduğunu ortaya koymaktadır. Bu açıdan bu iki değişkene yönelik araştırmalar önem kazanmaktadır. Bireylerin hem akademik başarılarını hem de yaşam doyumlarını olumlu yönde etkileyen değişkenlere yönelik yapılan, özellikle yabancı alanyazındaki, güncel çalışmalarda azim kavramı ön plana çıkmaktadır. Azim kavramını ilk olarak Duckworth ve Quinn (2007) ortaya atmış ve bu kavramı uzun vadeli bir hedefe ulaşmak için gösterilen isteklilik ve kararlılık olarak tanımlamışlardır. Duckworth ve Seligman (2005) çalışmalarında, azmin okul ortamındaki başarı söz konusu olduğunda akademik beceri ve zekâ testlerinden daha güçlü bir yordayıcı olduğunu ortaya koymuşlardır. Duckworth vd. (2005)'e göre azim, uzun vadede azalmayan çaba ve kararlılığı gösterdiği için bu özelliğe sahip öğrencilerin akademik başarı, mutluluk ve genel yetkinlik gibi pozitif sonuçlara ulaşmaları azimli olmayan öğrencilere göre daha yüksektir. Azim bir kişilik özelliği olarak ele alınmaktadır. Bu özelliğe sahip bireylerin uzun vadede bir hedefleri olmasından ve bu hedefe ulaşmak için her türlü olumsuz durumlara ve engellere rağmen çalışmaya devam etmelerinden ötürü, hayatlarında uğruna çalışabilecekleri, mücadele edebilecekleri bir amaç sahibi oldukları vurgulanmaktadır. Yaşama amacına, ulaşmak istedikleri hedeflere sahip olan bireylerin yaşamın olumsuzluklarından çok olumlu yanlarına odaklanacaklarını vurgulayan ve bu durumun da yaşam doyumlarını olumlu yönde etkilediğini ortaya koyan çalışmalar vardır (Singh ve Duggal, 2008; Proyer, Ruch ve Chen, 2014).

PISA 2015 Türkiye örneklemindeki öğrenciler lise öğrencileridir ve lise öğrencilerinin yaşları gereği içinde bulundukları gelişim dönemi ergenlik dönemidir. Ergenlik dönemindeki öğrencilerin duygu durumları değişkendir. Ergenlik dönemindeki bireylerin beyinlerindeki duygusal tepkileri kontrol eden bölge olan amigdala bölgesi akıl yürütme, karar verme ve özdenetim merkezi olan prefrontal korteks bölgesine göre çok daha önce ve daha hızlı olgunlaşır (Santrock, 2011, s. 385). Ergenlik dönemindeki öğrencilerin güçlü

duygulara sahip olmalarına rağmen prefrontal kortekslerinin bu tutkularını kontrol edebilecek derecede yeterince gelişmemiş olduğunu belirten çalışmalar vardır (Nelson, 2003). Bu sebeple, ergenler üzerinde yapılan çalışmalarda ergenlerin duygulanımlarının göz önünde bulundurulması önemlidir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından 2013 yılında yayınlanan Türkiye Ergen Profili Araştırması (TEPA, 2013)'na göre katılımcılarının yaklaşık %14'ü istedikleri mesleğe gelecekte edinebileceklerine dair umutlarının olmadığını belirtmişlerdir ve bu oran ailenin sosyoekonomik düzeyi düştükçe daha da artmaktadır. Katılımcıların yaklaşık %12'si kendi gelecekleri hakkında umutsuz olduklarını belirtmişlerdir. Bu konuda kararsız olanların oranı ise %21'dir. Katılımcıların yaklaşık %20'si Türkiye'nin, yüzde %26'sı ise dünyanın geleceği ile ilgili umutsuz olduklarını söylemişlerdir. Bu bulgulara ek olarak, TEPA (2013) sonuçları arasında dikkat çeken bir başka husus katılımcıların yaklaşık %18'inin kendilerini ya "ne mutlu ne mutsuz" ya da tamamen "mutsuz" olarak nitelendirmeleridir. Katılımcıların %4'ü intihar ederek hayatlarını sona erdirmeyi sık sık düşündüklerini söylemiş ve bunların %24'ü ise en az bir kez intihara teşebbüs ettiklerini vurgulamışlardır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından 2014 yılında yayınlanan İstatistiklerle Gençlik Raporu'na göre, 15-24 yaş arası gençlerin %22'sinin geleceklerinden umutsuz oldukları, yaklaşık %9'unun yaşamlarından memnun olmadıkları ve mutsuz oldukları görülmektedir. Hem TEPA (2013) hem de TÜİK (2014) verilerine bakıldığında Türkiye'deki ergen nüfusun küçümsenemeyecek bir oranının kendini umutsuz ve mutsuz hissettiği görülmektedir.

Duyguların öğrencilerin okul ve sınav başarıları üzerindeki etkileri ile ilgili önemli betimsel ve ilişkisel çalışmalar yapan Pekrun (2017), bu çalışmalarında, ergenlerin sıklıkla okullarında yaşadığı yoğun duyguların onların öğrenme, başarı ve psikolojik sağlıklarını derinden etkileyebileceğini öne sürmüştür. Pekrun (2017) başarı ile ilişkilendirdiği duyguları olumlu ve olumsuz duygular ve harekete geçiren – harekete geçmeyi engelleyen duygular olarak iki sınıfa ayırmıştır. Bu sınıflandırmaya göre umutsuzluk duygusu negatif ve harekete geçmeyi engelleyen bir duygudur ve öğrencilerin motivasyonlarını, öğrenme stratejilerini kullanmalarını, öğrenme yaşantılarını düzenlemelerini ve akademik başarı sonuçlarını olumsuz yönde etkilemektedir (Pekrun, Lichtenfeld, Marsh, Murayama, Goetz, 2017). Gündoğar, Gül, Uskun, Demirci, Keçeci (2007) yaptıkları çalışmalarında, öğrencilerin okul yaşamlarındaki doyumlarını en yüksek düzeyde yordayan puanların Beck Umutsuzluk Ölçeğinden alınan puanların olduğunu öne sürmüşlerdir. Umutsuzluk, bireylerin gelecek yaşantılarının şimdiki yaşantılarından daha iyi

olmayacağına inanmaları, hedeflerine ulaşabilecekleri inanmamalarından dolayı depresif hissetmeleri ve iyimserlik duygularının azalmalarından dolayı yaşamlarından doyum almalarını negatif yönde etkilemektedir (Gündoğar vd, 2007; Şar, Işıklar, Aydoğan, 2012; Deniz, Hamarta, Arslan, Başçiftçi, 2007; Kırtıl, 2009; Erdoğan, 2013). Bununla birlikte, bireylerin kendilerini mutlu hissedip hissetmemeleri onların yaşam doyumları ile doğrudan ilişkilidir. Mutluluk, öznel iyi oluş olarak bilinen kavramın duyuşsal boyutunu oluştururken yaşam doyumunu ise bu kavramın bilişsel boyutudur. Duyuşsal boyut olumlu ve olumsuz duygulanımı içerir. Mutluluk olumlu duygulanımın olumsuz duygulanımdan daha fazla oranda ortaya çıktığı durumlarda hissedilen bir duygu durumudur. Bireylerin olumlu duygulanım içinde olmaları yaşama bakışlarını olumlu yönde etkilemekte bu durum da bireylerin yaşam doyumlarının artmasına yol açmaktadır (Diener, Sandvick ve Pavot, 1991).

Azim, umutsuzluk ve mutluluk arasındaki ilişki incelendiğinde, bireylerin azim düzeyleri arttıkça yaşam doyumlarının, mutluluklarının ve pozitif duygularının arttığını, negatif duygularının azaldığını gözlenmektedir (Singh ve Jha, 2008). Azim düzeyleri yüksek olan bireylerin depresif duygular yaşasalar bile azim düzeyi düşük olan bireylere göre daha az intihar düşüncesine sahip oldukları, azmin yaşamda anlamın artmasına yol açtığı için bireylerin umutsuzluk düzeyinin düştüğü öne sürülmektedir (Salles, Cohen ve Mueller, 2014; Vinothkumar ve Prasad, 2016; Kim, 2015; Kim ve Lee, 2015).

Bu açıdan bakıldığında, hem bireylerin yaşam doyumları ve akademik başarıları üzerinde etkisi olduğu hem de umutsuzluk ve mutluluk duygudurumlarını etkilediği çalışmalarca ortaya konulan karakteristik bir özellik olan azmin, Türkiye’de yapılan ergen profili çalışmalarda ergenlerin duygu durumlarına hâkim iki duygu olan umutsuzluk ve mutluluk değişkenlerinin aracı değişken olarak kullanıldığında yaşam doyumlarını ve akademik başarılarını ne düzeyde etkilediğini belirlemek bu araştırmanın amacını oluşturmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada ergenlik döneminde bulunan lise öğrencilerinin azim, mutluluk ve umutsuzluklarının yaşam doyumlarını ve akademik başarılarını yordayıp yordamadıklarını kurulan hibrit modelle test etmek amaçlanmıştır.

1.2.1. Alt Amaçlar

Bu çalışmada, araştırmanın yukarıda ifade edilen amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap verilmeye çalışılmıştır:

1. Lise öğrencilerinde azim, umutsuzluk ve mutluluk aracı değişken olarak kullanıldığında akademik başarılarının anlamlı bir yordayıcısı mıdır?
2. Lise öğrencilerinde azim, umutsuzluk ve mutluluk aracı değişken olarak kullanıldığında yaşam doyumlarının anlamlı bir yordayıcısı mıdır?
3. Lise öğrencilerinde azim, umutsuzluk aracı değişken olarak kullanıldığında öğrencilerin akademik başarılarının anlamlı bir yordayıcısı mıdır?
4. Lise öğrencilerinde azim, umutsuzluk aracı değişken olarak kullanıldığında öğrencilerin yaşam doyumlarının anlamlı bir yordayıcısı mıdır?
5. Lise öğrencilerinde azim, mutluluk aracı değişken olarak kullanıldığında yaşam doyumlarının anlamlı bir yordayıcısı mıdır?
6. Lise öğrencilerinde azim, mutluluk aracı değişken olarak kullanıldığında öğrencilerin akademik başarılarının anlamlı bir şekilde yordayıcısı mıdır?
7. Lise öğrencilerinde mutluluk, umutsuzluk aracı değişken olarak kullanıldığında öğrencilerin yaşam doyumlarının anlamlı bir yordayıcısı mıdır?
8. Lise öğrencilerinde mutluluk, umutsuzluk aracı değişken olarak kullanıldığında öğrencilerin akademik başarılarının anlamlı bir yordayıcısı mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Yaşam doyumunun ve yaşam doyumu araştırmalarının önemi vurgulayan araştırmacılarından biri olan Moller (1996), toplumların gelecekte varlıklarını sürdürebilmeleri ve refah düzeylerini artırabilmeleri için kendi bünyelerinde barındırdıkları genç nüfusun yaşam doyumu düzeylerinin yüksek olması gerektiğini ve bu düzeyi anlamak için yapılan çalışmaların gerekli olduğunu belirtmiştir. Türkiye, 2014 TÜİK verilerine göre nüfusunun yaklaşık %17'si 15-24 yaş arası olan ve büyük ölçüde eğitime devam eden ergen nüfusu barındıran bir ülkedir. Gelişmekte olan bir ülke olarak ergen nüfusunun yaşam doyumunu artıracak çalışmalarda bulunması da elzemdir; çünkü gelecek yaşamları ile ilgili meslek seçimi gibi önemli kararların alındığı, kimliklerinin oturduğu ve gelecek yaşantılarının büyük ölçüde şekillendiği lise dönemindeki gençlerin yaşamlarından doyum almalarının

önemli olduğu açıktır. Lise sonunda girecekleri üniversite giriş sınavları, ergenlerin stres düzeylerini artırmakta, bu dönemde maruz kaldıkları psikolojik, biyolojik ve sosyal değişiklere uyum sağlama gayreti ile de birleşince ergenlerin mutluluk düzeyleri ve yaşam doyumu düzeyleri için risk faktörü oluşturmaktadır. Ergenlik döneminin ve lise yaşantısının getirdiği bu güçlükleri aşmada ve gelişim görevlerini yerine getirmede yaşam doyumu ergenler için önemlidir. Bu nedenle, yaşam doyumuna ve lise öğrencilerinin akademik başarılarına etki eden faktörleri tespit etmek önemlidir.

Alayazanındaki çalışmalara bakıldığında, ergenliğin başarıda önemli bir dönemeç olduğunu ve bu dönemde başarının önemli bir değişken haline geldiğini vurgulayan çalışmalar olduğu gözükmemektedir (Anderman ve Patrick 2012; Anderman, Sinatra, Gray, 2012; Eccless ve Roeser, 2011). Bu dönemin öğrencilerin yaşamında meydana getirdiği yeni sosyal ve akademik baskılar, ergenlerin farklı rolleri üstlenmelerine ve bu farklı rollerin gerektirdiği görev ve sorumlulukları yerine getirme baskısı altında kalmalarına yol açar. Bu yüzden, başarılı olma durumu ergenlikte daha ciddi bir hale gelir. Ergenler, şimdiki yaşamlarındaki başarılarını ve başarısızlıklarını yetişkinlik dönemindeki yaşamlarındaki sonuçların yordayıcıları olarak görme eğiliminde olabilirler. Ergenlerin akademik başarılarının düşüklüğü içinde bulundukları çevrede sosyal hoşnutsuzluğa neden olabilir ve ergenlerin sosyal ilgileri akademik işleri devam ettirmek için gereken zamanı bölebilir ya da bir alandaki hırsları diğer bir alandaki hedeflerin kazanımına zarar verebilir (Siyez, 2012, s. 345). Lise öğrencilerinin içinde bulundukları ergenlik döneminden dolayı kendilerinden beklenen gelişim görevleri gereği maruz kaldıkları yeni akademik ve sosyal baskılara nasıl etkili bir şekilde uyum sağlayacağı kısmen psikolojik, motivasyonel ve bağlamsal faktörlerle belirlenmektedir (Anderman ve Dawson, 2011; Wigfield, Klauda ve Cambria, 2011; Zimmerman ve Schunk, 2011). Bu durum akademik başarı değişkeninde kendini daha çok göstermektedir. Aslında ergenlerin başarısı onların entelektüel yeteneğinin çok daha fazlasına bağlıdır. Diğerleri kadar zeki olmayan öğrenciler uyumlu motivasyonel bir örüntü gösterebilir ve yüksek başarılı bireyler haline gelebilirler. Bu durumun aksine, en zeki öğrencilerin bazılarının uyumsuz başarı örüntüleri olabilir ve düşük başarılı bireyler haline gelebilirler (Siyez, 2012, s. 346). Bu noktada, azim düzeyleri ve içinde bulundukları duygu durumlarının akademik başarıları ile ilişkisinin araştırılması önemli pratik sonuçlar ortaya koyabilir.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda ifadesini bulan milli eğitimin temel amaçlarında yaşam doyumu ve mutluluk kavramları, *“Öğrencilerin ilgi, istidat ve kabiliyetlerini*

geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak” şeklinde vurgulanmıştır. Bu amaca bakıldığında öğrencilerin hem kendi mutluluğu hem de içinde bulundukları toplumun mutluluğu için yetiştirilmeleri gereği ve başarılı bireyler olmalarına yardımcı olma gereği açıkça ortaya konulmaktadır. Bütün bu sebeplerden dolayı, lise öğrencilerinin yaşam doyumlarını ve akademik başarılarını yordama da eğitimcilere ve politika yapıcılara yardımcı olabilecek değişkenleri belirlemek önem arz etmektedir.

Bu noktada lise dönemindeki gençlerin yaşam doyumunun ve akademik başarılarının inceleneceği araştırma sonuçlarının okullardaki rehberlik hizmetlerinden sorumlu rehber öğretmenler/okul psikolojik danışmanları için önemli bir veri oluşturacağı, rehberliğin vazgeçilmez bir çalışma alanı olan ailelere yönelik çalışmalarda da kaynak teşkil edebileceği düşünülmektedir. Araştırma sonuçlarının öğrencilerin yaşam doyumunu ve akademik başarılarını arttırma konusunda gerekli önlemlerin alınması ve ihtiyaç duyulan etkinlik ve planlamalara katkı sunması beklenmektedir.

Bütün bu sebeplerden dolayı lise dönemindeki öğrencilerin yaşam doyumlarını ve akademik başarılarını arttırmalarına yardımcı olacak eğitim öğretim hizmetlerinin planlanmasında bu değişkenleri yordama potansiyeli olan azim, mutluluk ve umutsuzluk değişkenlerinin araştırılması önemlidir. Çalışmanın lise öğrencilerine yönelik geliştirilecek rehberlik ve psikolojik danışma uygulamalarına da ışık tutacağı düşünülmektedir.

1.4. Araştırmanın Sayıtları

1. Bu araştırmaya katılan öğrencilerin, araştırmanın verilerini toplamak amacıyla kendilerine ölçek maddelerine samimi ve doğru bir şekilde cevap verdikleri, ölçek maddelerini dikkatli bir şekilde okuyarak kendilerine en uygun seçenekleri işaretledikleri, kendilerini ve ölçek maddeleri ile ilgili düşüncelerini doğruluktan sapmadan olduğu gibi yansıttıkları varsayılmaktadır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırmanın verilerini toplamada verilerin toplandığı tarihte Ankara ilinde bulunan ve 12-18 yaşları arasındaki öğrencilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Türkiye genelini temsil edecek bir örneklem belirlenmeyip sadece kolay ulaşılabilir bir örneklem

hedeflenmiştir. Bu yüzden araştırma sonuçlarının evrene genellenebilirlik durumu düşüktür.

2. Araştırmanın örneklemi ergenlik dönemindeki lise öğrencilerinden oluşmaktadır. Ergenlik dönemi benlikte istikrarsızlık dönemidir. Ergenlikte benliğin doğası çelişkilidir ve benliğin duruma ve zamana göre dalgalanması söz konusudur. Buna paralel olarak, ergenlerin duygulanımları sıklıkla değişken olup duygusal tepkileri istikrarlı değildir. Aynı olaya farklı günlerde verilen duygusal tepkiler farklılaşabilmekte ya da aynı gün içinde duygusal durumları sıklıkla değişebilmektedir. Bu araştırmanın örnekleminin ergen lise öğrencilerinden oluşması ve benlik ve duygusal durumlarındaki bu dalgalanmalar, katılımcıların araştırmada kullanılan ölçek maddelerine verdikleri cevapların tutarlılığı açısından bir sınırlılık teşkil etmektedir.
3. Bu araştırmada öğrencilerin akademik başarılarının göstergesi olarak öğrencilerin tamamladıkları en son dönem olan 2016-2017 güz dönemi dönem sonu ortalamaları kullanılmıştır. Öğrencilerin akademik başarılarının göstergesi olarak standart bir testten aldıkları puanların kullanılmaması, öğrencilerin ders başarılarını belirleyen notların derslerine giren farklı öğretmenler tarafından verilmesi, notların nesnel ölçütlere göre verilip verilmediğinin bilinmemesi de araştırmanın sonuçlarını etkileyebilecek önemli bir sınırlılıktır.

1.6. Tanımlar

Yaşam Doyumu: Bu araştırmada yaşam doyumu bireylerin kendi yaşamlarından duydukları memnuniyete ilişkin algıları olarak tanımlanmıştır (Diener, Oishi ve Lucas, 2003). Araştırmada katılımcıların yaşam doyumu ile ilgili veriler, Diener tarafından 1985'te yaşam doyumunun düzeyini belirlemek için genç yaş grupları için geliştirilen ve 1991 yılında Köker tarafından Türkçe'ye uyarlanan "Yaşam Doyumu Ölçeği" ile toplanmıştır. Ölçekten alınan yüksek puan yüksek yaşam doyumu seviyesini düşük puan ise düşük yaşam doyumu seviyesini göstermektedir.

Azim: Bu araştırmanın bağımsız değişkenlerinden biri olan azim kavramı, araştırmada uzun vadeli hedeflere ulaşmada ortaya konulan kararlılık tutumu ve tutkulu bir şekilde çaba gösterme davranışı (Duckworth vd., 2007) olarak tanımlanmıştır. Araştırmanın örneklemini oluşturan lise öğrencilerinin azim düzeylerinin belirlenmesinde Duckworth ve Quinn (2009) tarafından geliştirilmiş, Sarıçam, Çelik ve Oğuz (2016) tarafından Türkçe'ye uyarlanmış

Kısa Azim Ölçeği kullanılmıştır. Ölçekten alınan toplam puan artıkça öğrencilerin daha yüksek azim düzeyinde olduğu anlaşılmaktadır.

Mutluluk: Araştırmanın bağımsız değişkenlerinden biri olan mutluluk kavramı, bu araştırmada, bireyin içinde bulundukları anda yaşamları ile ilgili sahip oldukları genel pozitif duygu ve düşünce biçimi olarak tanımlanmıştır (Diener, 2000). Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin mutluluk düzeylerini belirlemek amacıyla Doğan ve Akıncı-Çötök (2011) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Oxford Mutluluk Ölçeği Kısa Formu kullanılmıştır. Ölçekten alınan yüksek puan yüksek mutluluk düzeyine işaret etmektedir.

Umutsuzluk: Araştırmanın bağımsız değişkenlerinden biri olan umutsuzluk kavramı, bu araştırmada, bireyin yaşamında en çok sahip olmak istedikleri şeylere sahip olamayacağına ya da ulaşmak istedikleri hedeflere ulaşamayacağına inanması ve bunu değiştirebilmek için de hiçbir şey yapamayacağını düşünmesi sonucu içine düştüğü durum olarak tanımlanmıştır (Beck, Weissman, Lester ve Trexler, 1974). Araştırmanın örnekleminde yer alan lise öğrencilerinin umutsuzluk düzeylerinin belirlenmesi için Beck vd. (1974) tarafından geliştirilen ve Seber, Dilbaz, Kaptanoğlu ve Tekin (1993) tarafından Türkçeye uyarlanan Beck Umutsuzluk Ölçeği kullanılmıştır. Ölçekten alınan yüksek puan yüksek umutsuzluk düzeyine işaret eder.

Akademik Başarı: Araştırmanın bağımlı değişkenlerinden biri olan akademik başarı, bu araştırmada, araştırmaya katılan lise öğrencilerinin tamamladıkları en son dönemdeki derslerin tamamının başarı ortalaması olarak ele alınmıştır. Araştırmanın verileri, 2016-2017 Eğitim Öğretim Yılı Bahar Döneminde toplanmıştır. Akademik başarı puanı olarak da öğrencilerden 2016-2017 Eğitim Öğretim Yılı Güz Dönemi akademik ortalamalarını yazmaları istenmiştir. Bunun sebebi, öğrencilerin araştırma verileri toplandığı zamana en yakın akademik başarılarının içinde bulundukları dönemin şartlarından en fazla etkilenen genel başarı puanı olmasıdır.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, araştırmanın bağımlı ve bağımsız değişkenlerine ait kuramsal çerçeve verilecektir. Kuramsal çerçeveden sonra yerli ve yabancı alanyazında daha önce konu ilgili yapılmış çalışmalara değinilecektir.

2.1. Kuramsal Çerçeve

2.1.1. Azim

ABD’li filozof ve psikolog olan ve psikolojideki işlevsellik akımı ile faydacılık akımının öncüsü olarak kabul edilen William James, bireylerin kapasitelerini maksimum düzeyde kullanmadıklarını, aslında yürüdükleri yolda çok ileri gidebilecek donanıma ve potansiyele sahip olmalarına rağmen içlerinden sadece çok azının mevcut potansiyellerinin doruğuna ulaşabildiklerini vurgulamıştır. Bu söyleminden hareketle psikoloji alanında çalışan bilim adamlarını iki konuyu araştırmaya davet etmiştir. Bu konulardan ilki insanların ne tür yeteneklere sahip olduklarının tespit edilmesidir. İkincisi ise, insanların sahip oldukları yetenekleri kullanabilmelerini sağlayan faktörlerin belirlenmesidir (Duckworth, 2006, s. 72). William James’in 1906 yılında sorduğu bu iki sorudan ilkini cevaplamada psikoloji bilimi epey ilerlemiştir. İkinci soru ise sorulalı 100 yıldan fazla bir süre geçmesine rağmen, niçin aynı imkânlarla ve zekâ seviyesine sahip bireylerden bazılarının yaşamlarında gayet başarılı olurken diğerlerinin ellerindeki imkânları ve sahip oldukları yetenekleri kullanmada yetersiz kalıp istendik bir başarı elde edemedikleri sorusu hala yeterince cevaplanamamıştır. Bu yüzden bir merak konusu olmaya devam etmektedir (Duckworth, 2006, s.72).

Alman filozof Nietzsche, büyük ve mükemmel işlerin, düşüncesini aktif bir şekilde bir hedefe yönlendirmiş, bu hedefe ulaşma yolculuğunda her şeyi bir araç olarak kullanan, kendi ve etrafındaki kişilerin iç dünyalarını aşk ile gözlemleyen, karşılarına çıkan bütün rol modelleri ve teşvik edici oluşumları fark edip algılayan ve kendileri için mevcut bütün yolları bir araya getirerek hedeflerine ulaşma yolculuğundan ve uğraşından hiçbir zaman yorulmayan, vazgeçmeyen kişiler tarafından gerçekleştirildiklerini vurgulamıştır (Duckworth, 2016, s. 39). Nietzsche'nin büyük işler başaran insanların özelliklerini anlattığı bu söyleminden yola çıkarak yaşamlarında başarıya ulaşmış insanların kendilerine bir hedef belirleyip bu hedefe ulaşana kadar karşılarına çıkan her türlü fırsatı değerlendirdiklerini ve ne olursa olsun büyük bir gayretle ve istekle çalışmaya devam ettiklerini söylemek mümkündür.

Duckworth (2016), William James'in sorduğu ikinci sorunun cevabını bulmak için araştırmalar yapmıştır ve Nietzsche gibi büyük düşünürlerin yüzyıllar öncesinde başarılı olmak için sahip olunması gereken özellikler ile ilgili söylemlerinden yola çıkarak başarıyı yordamada en önemli faktörün bir kişilik özelliği olan azim olduğunu öne sürmüştür. Başarılı olmak için yetenek ve çabanın gerektiğini vurgulamıştır (s. 41). Duckworth (2016)'a göre birey istediği başarıyı elde etmek için var olan yeteneği üzerinde çabalayarak o yeteneği beceriye çevirmesi gerektiğini daha sonra da geliştirdiği beceriler ile yine çaba göstererek başarıya ulaşabileceğini, yani çaba göstermenin başarının formülünde iki kez işleme girdiğini öne sürmüştür (s.42). Çaba göstermeden bireyin sahip olduğu yeteneğin kendisinde var olan potansiyelden başka bir şey olmadığı, çaba göstererek bu potansiyelin beceriye dönüştürebileceğini vurgulamıştır. Bu aşamada çaba göstermekten vazgeçilirse geliştirilen becerinin bir anlam ifade etmeyeceğini, ancak ve ancak çaba göstererek becerilerin üretime dönüşebileceğini ve başarıya ulaşmayı sağlayacağını büyük bir cesaretle ortaya koymuştur (Duckworth, 2016, s. 51). Duckworth (2016)'a göre, azim, bireyin sevdiği, arzuladığı şeyi elde etmek, ulaşmak istediği uzun vadeli bir hedefe varmak için sürekli kararlılık göstererek ve tutkulu, inançlı bir tutum sergileyerek çaba göstermesidir (s. 54).

Duckworth tarafından kavramsallaştıran azim kavramı, popüler basın ve akademik çevrede iyi tanınan bir karakter gücü haline gelmiştir ve cesaret kavramı içerisinde ele alınmaktadır (Peterson ve Seligman, 2004). Azim, gerilemelere rağmen uzun vadeli hedeflere doğru çalışırken tutku ve kararlılık ortaya koyma olarak tanımlanmaktadır (Duckworth vd., 2009). Azmin çeşitli çalışmalarda başarıyı ve çeşitli alanlardaki iyi olma gibi diğer olumlu sonuçları öngördüğü gösterilmiştir (Duckworth vd, 2009, 2011; Eskreis-Winkler vd, 2014). Özellikle

eğitimde, azim, son yıllarda, bir kişilik boyutu veya özelliği olmaktan ziyade akademik bir beceri olarak düşünülmüştür. Yakın zamanlarda yapılan araştırmalarda, azim kavramına yönelik olarak göze çarpan özellik, azmin bir kişilik özelliği olarak kavramsallaştırılmış olmasıdır ve araştırmacılar azmi durumlar arasında istikrarlı olan bir kişilik özelliği olarak gördüklerini belirtmişlerdir (Duckworth vd., 2007).

Azim, Duckworth ve arkadaşları tarafından "bazı kişiler neden eşit zekada olmalarına rağmen diğerlerinden daha fazla başarı elde ediyor" sorusuna bir cevap arama çabasının sonucu ortaya konulmuştur (Duckworth vd., 2007, s. 1087). "Azim" adı "True Grit" (Hathaway, 1969) adlı filmde uyarlanmıştır ve azmin başarıya ulaşmada zihinsel yeteneğe göre daha önemli olduğu hipotezi ile uzun vadeli hedeflere ulaşmadaki rolü ve etkisi saptanmaya çalışılmıştır (Duckworth, 2009).

Yapılan çalışmalar sonucunda, azmin tek başına başarıyı yordamada zekâ seviyesinden daha etkili olduğu gözlemlenmiştir. Azimli öğrencilerin eğitimlerini yarıda bırakıp çalışma hayatına atılmada kendilerinden daha az azimli olanlara göre daha isteksiz olduklarını, bu sayede de eğitim yaşamlarında devamlılığı sağladıkları için başarıya ulaştıkları ortaya konulmuştur. Orduya asker seçimi gibi uzun ve zorlu eğitimlerde yüksek azim düzeyine sahip subay adaylarının düşük azim düzeyine sahip subay adaylarına göre çok daha başarılı oldukları gözlemlenmiştir. Azimli insanların daha az iş değiştirdikleri ve bu yüzden iş yaşamlarında daha istikrarlı ve başarılı olduklarını gösteren sonuçlara ulaşılmıştır (Duckworth vd, 2007; Duckworth ve Quinn, 2009).

Azmin, değişik ortamlardaki başarı üzerindeki etkisini ortaya koyan çalışmalara ek olarak, azim seviyesi yüksek bireylerin, olumlu duyguları daha çok yaşadıklarını, kendilerini daha mutlu hissettiklerini, azmin depresyona karşı koruyucu bir karakter özelliği olduğunu ve gelecek yaşantılarına yönelik daha iyimser olduklarını ve daha yüksek umut düzeyine sahip olduklarını gösteren çalışmalar vardır (Singh vd, 2008; Proyer vd, 2014).

Bu araştırmada umutsuzluk ve mutluluk duyguları aracı değişken olarak kullanıldığında azim değişkeninin lise öğrencilerinde yaşam doyumu ve akademik başarıyı yordama gücü incelenmiştir.

2.1. 2. Mutluluk

Mutluluk kavramı, hazcılıktan faydacılığa, liberalizmden pozitif psikolojiye ve dinsel yargılardan mistik deneyimlerine kadar birçok farklı disiplinin ve alanın temel konularından birisidir. Birçok felsefi ve psikolojik sistem, mutluluğu insan yaşamındaki en yüksek

mertebe ve ulaşılabilecek en nihai hedef olarak görür. Çok sayıda bilim insanı mutluluğu, arzuların, tutkuların, kaptislerin ve amaçların tam anlamıyla gerçekleştirilmesi ve doyurulması olarak algılar. 'Mutluluk' terimi birincisi, iyi oluş veya gelişme/ilerleme anlamında kullanılan mutluluk kavramı ve ikincisi, psikolojik bir özellik anlamında kullanılan mutluluk kavramı olmak üzere iki farklı şekilde kullanılmaktadır. Çoğunlukla neşe, sevinç, haz, keyif ve doyum ve memnuniyet kelimeleri mutluluk kelimesi ile eşanlamlı olarak kullanılır (Shagufta, Shaista ve Aneeqa, 2014).

Birçok filozof ve psikolog mutluluk kavramının tanımını yapmaya çalışmış fakat yeterli ve bütün bir tanım yapmayı başaramamışlardır. Mutluluk, bazen “en yüksek düzeyde iyilik hali” bazen de “haz alma hali” olarak algılanmaktadır. Bazen, “en yüksek doyum noktası” veya “korkuların üstesinden gelmek için sahip olunan güç” ya da “Tanrı’nın kanunlarına uyma” veya “rahat, temiz bir vicdana sahip olma” olarak ele alınmıştır. Mutluluğa ulaşmanın yolu olarak çeşitli çıkarımlarda bulunulmuştur. Kimileri mutluluğa “akıl yürütme ve gerçeklere dayalı düşünme yolu” ile ulaşılabileceğini savunurken kimileri “erdemli davranışlar sergilemenin bir sonucu olarak” ya da “verilen çaba ile bir hedefe ulaşmanın sonucu olarak” mutlu olunabileceğini ileri sürmüşlerdir; fakat bunların hiçbirisi mutluluk kavramı için tatmin edici bütüncül bir tanım ortaya koymaya yetmemiştir. İnsanlar para, ün ve güç elde etmelerine rağmen kendilerini mutlu olarak hissetmediklerini beyan edebilmektedir. Tarihte Büyük İskender ve Firavun gibi hükümdarlar amaçlarına ve mutlak güce ulaşmalarına rağmen üzgün ve depresif hissetmişler, hükümdarlıklarının kendilerine sağladıkları imtiyazlardan mutlu olamamışlardır. Bu sebeple, insanları mutlu eden faktörleri tespit etmek araştırmacıların uzun süredir merakla üstünde durdukları bir konudur (Shagufta vd, 2014).

Mutluluk kavramı çok boyutlu bir kavram olup felsefi ve psikolojik açılardan ele alınabilir.

2.1.2.1. Felsefi Açıdan Mutluluk

Mutluluk Antik Yunan filozofları arasında temel tartışma konularından biri olmuştur. 17. yüzyılın sonlarından önce, insanlar mutluluğu kader, erdem veya Tanrı’nın lütfu olarak düşünüyorlardı. Etimolojik açıdan, antik Yunan ve Hindu-Avrupa dillerinde mutluluk (happiness) terimini “talih” veya “şans” anlamına gelen “hap” kelimesinden türemiştir. Bu dilbilimsel desen, mutluluğun insan kontrolünün dışında ve Tanrı’nın takdiri olduğunu öne sürmekteydi. Antik dönemde yaşamış birçok insan mutluluğu gökteki yıldızlar tarafından

yönetilen bir şans meselesi olarak düşünmekteydi. Bu açılardan bakıldığında, mutluluk insanlarda doğal olarak var olan fakat onların kontrolünde olmayan bir olguydu.

Bunlara ek olarak, Helen filozofları terimi farklı bağlamlarda tanımlamışlardır. Mutluluk için kullanılan Yunanca kelime 'eudemonia', kişinin iç dünyasına sadık kalma anlamına gelir (Peterson, 2006). Eudemonia kavramının kaynağı Aristo felsefesine dayanır. Eudemonia, arkadaşlarla eğlenirken, soğuk bir günde bir fincan kahvenin keyfini sürerken ya da sıcak bir günde en sevdiği soğuk içeceği içerken gibi belirli bir anda kişinin sahip olduğu öznel ruhsal durum olarak düşünülebilir. Yunanca da bu sözcükten bireyin yaşamında olumlu ve olumsuz oluşumların ve duygulanımlarının dengede olduğu, bireyin yaşamının yolunda gittiği ve bu sayede de yaşamından doyum aldığı anlaşılmaktadır (Marar, 2012). Sokrates'ten başlayarak, Platon, Aristo, Epikürcüler, Stoacılar ve benzeri klasik Yunan felsefesinin pek çok okulu, mutluluk konusu üzerine yoğun bir ilgi ile eğilmişlerdir.

Sokrates mutluluğu sahip olunan maddiyattan ve mal varlığından duyulan bir memnuniyet olmaktan çok insanların sahip oldukları maddi varlıklarını ne derecede bilgece kullanabildiklerine bağlı bir kavram olarak ele almıştır. Mutluluk insanların kendileri için doğal olarak talep ettikleri nihai bir amaçtır. İnsanlar arzularıyla nasıl uyumlu hale gelebileceklerini, kendilerini fiziksel hazzardan nasıl uzak tutabileceklerini öğrenerek ve bu sayede ruhlarını bilgi ve erdemli olma sevgisine yönlendirerek mutluluğa ulaşabilirler. Mutluluk ve erdem birbirinden ayrılmaz ve biri olmadan diğeri edinmekten bahsedilemez. İnsanın bilme ve erdemli olma sonucunda elde ettiği haz en yüksek kalitedeki hazdır. Sokrates'e benzer olarak Plato, adil bir insanın mutlu bir insan olduğunu öne sürmüştür. Plato'ya göre, yaşamda uyumu ve mutlu olmayı başarmak için adalet ve adil olma kaçınılmaz bir koşuldur (Gökberk, 1996, s.60-61).

Epiküros (M.Ö. 342-270) etik hedonizm kavramını öne sürdü. Etik hedonizm en temel ahlaki zorunluluğun haz veren deneyimlerin maksimum düzeyde artırılması anlamına gelmekteydi. Epikürcüler insanların Tanrı'nın isteklerini yerine getirmenin yanı sıra ayrıca bu dünyada mutlu olmayı başarmak için çaba sarf etmelerinin de gereği üzerinde durdular. Aslında, Epikürcüler ve Hedonistler haz arama, haz veren etkinliklerin peşine düşme, hazzı yaşamın merkezine koyma açısından ortak bir noktada buluşmaktaydılar. Epikürcüler, sonsuz ve mutlak -meli, -malıların olduğuna inanmıyorlardı ve onlar insanların sürmek istedikleri yaşamı seçebileceklerini düşünüyorlardı. Bu yüzden, haz aramaya vurgu yaptılar. Epikürcülere göre, insanlar seçme özgürlüğüne sahiptirler ve her zaman daha iyi seçenekler

mevcuttur. İnsanların acıdan kaçıp hazzı arzulamaları onların doğasında olan bir şeydir. Epikürcüler hazza akıllı ve zekice ulaşmanın önemine odaklanırlar. Epikürcülere göre, insanların yanlış düşünce ve inançları onları sefil ve mutsuz kılar. İlk Hristiyan filozoflar hedonizmi günahtan uzak durma amacıyla çelişen bir kavram olarak ele aldılar. Erasmus ve Thomas More gibi Rönesans filozofları ise Tanrı'nın hazza erişmek için yapay yolları seçme davranışı sergilemedikleri sürece insanların mutlu olmasını istediğini öne sürdüler. Hedonizm, faydacılığın ve liberalizmin temelini oluşturdu ve daha sonra psikanaliz ve ondan sonra da davranışçılığın doğması için gereken ortamın oluşmasını sağladı (Shagufta vd, 2014).

Aristoteles'e göre mutluluk, insan yaşamındaki en gerekli motivasyon kaynaklarından biridir ve kendi içinde bir amaç teşkil eder. Aristoteles'e göre, fiziksel ve ruhsal iyi oluş mutlu bir yaşamın önkoşullarıdır. Mutluluk insanın doğası gereği istediği bir şeydir ve mutluluk arayışında insan aktif ve işlevsel olmalı ve iyi olanın, doğru olanın, erdemli olanın peşinden giderek hedeflerine ulaşmaya çalışmalıdır. Mutluluğu aramak erdemli olanı yani mükemmel olanı aramaktır. Aristoteles mutluluğun insan yaşamının nihai amacı olduğunu ve insanın bütün yaşamını kapsadığını ileri sürmüştür. Mutluluk sadece haz veren bir duygulanım ya da anlık bir deneyim değil insanın bütün yaşamı boyunca peşine düştüğü yaşamının en önemli değeridir. Aristoteles'e göre mutluluk, insanın bütün potansiyelini ortaya koyarak hedeflerine ulaşmaya çabalayarak yaşamını sürdürmesi sonucu hissedilen iyi hal durumudur. Aristoteles'e göre mutluluk, insanın yaşamındaki erdemli davranış ve düşüncelerini artıran, değerlerini zenginleştiren etkinliklerin tümüdür. İnsan mantığını kullanarak iyi ve doğru olanı seçerek ve eylemlerini bu yönde aktif kılarak mutluluğa ulaşabilir (Gavin ve Mason, 2004).

Augustine göre, mutluluk insanların ölümsüz olma isteği ile ilişkilidir. Mutlu olmayı istemek ölümsüz olmayı istemek demektir çünkü içinde ölüm olan bir yaşamda mutluluğa ulaşmak zordur. Bu bakış açısına göre, insanlar için mutlu olabilmenin en önemli ön koşulu ölümsüz olmaktır. Ölümsüz olmanın yolu ise sonsuz olan Tanrı'nın isteklerini yerine getirmekten geçer. Mutluluk, Tanrı'nın bir hediyesidir. İnsanlar iyilik yaparak, Tanrı'nın isteklerini yerine getirerek Tanrı katında yücelerek mutluluğa ulaşabilirler (Kenny, 2006).

2.1.2.2. Psikolojik Açıdan Mutluluk

Psikoloji bilimi açısından mutluluk kavramı, bireylerin içinde bulundukları duruma yönelik öznel algıları sonucunda o ana yönelik geliştirdikleri yargının sonucu olarak hissettikleri ve tecrübe ettikleri bir durum olarak ifade edilmektedir. Mutluluk kavramını çalışan

araştırmacılar arasında bir öncü olarak kabul edilen Diener (1994)'e göre mutluluk, neşe, güven, haz ve tatmin gibi olumlu duyguları içeren pozitif duygulanımın yüksek bunun tersi olarak öfke, üzüntü, hayal kırıklığı, nefret, suçluluk, acizlik, yetersizlik, çökkünlük gibi olumsuz duyguları içeren negatif duygulanımın düşük seviyede olduğu bir duygu durumudur.

Lyumbomirsky (2001), mutluluk olarak adlandırdığı yapının bireyin yaşamında o anda neler olduğu ile ilgili doğrudan ilişkili olmadığını, aslında bireyin kendi kişisel seçimi ile kendisini içine sürüklediği bir duygu durumu olduğunu öne sürer. Lyumbomirsky (2001)'e göre, her birey farklıdır, her bireyin algısı ve duygulanımı farklıdır ve her birey kendi fenomenolojik dünyasında yaşar (s.240). Bu inanç, zenginlik ve sağlığın neden bazı bireylerin mutluluğu üzerinde çok az ya da çok fazla etkisi olduğunu açıklamaktadır (Lyumbomirsky, 2008; Lyumbomirsky & Lepper, 1999; Lyumbomirsky & Ross, 1997). Mutluluk, bir kişinin kendisine has gerçeklik inşasıdır ve yaşam doyumunun aksine, belirlenmiş bir standartla karşılaştırmaya dayanan bir yapıdır; insanlar kendi mutluluk düzeylerini oluştururlar (Lyumbomirsky, 2001).

Haybron (2000) mutluluk kavramına psikolojik bakış açılarını 4 farklı başlıkta ele almaktadır. Bunlar, sağduyuya dayalı mutluluk, yaşam doyumuna dayalı mutluluk, haz temelli mutluluk ve algılanan istek doyumuna dayalı mutluluk anlayışlarıdır. Sağduyuya dayalı mutluluk insanın akla uygun yargılar verebilme yeteneği ile doğru orantılıdır. Akla uygun, mantıklı kararlar verebildiği sürece insanların ruh sağlıkları olumlu yönde ilerlemeye devam eder ve kişiler mutlu olurlar (Ryff ve Singer, 2008). Yaşam doyumuna dayalı mutluluk anlayışına göre Diener (1984)'in de öznel iyi oluş olarak kavramsallaştırdığı gibi olumlu duygulanımın olumsuz duygulanımdan fazla olduğu ve bireyin yaşamına yönelik algısının pozitif olduğu durumlarda bireyin öznel iyi oluşu yükselmektedir. Kişinin mutlu olması bireyin yaşamdan aldığı doyumunu artırır, bireyin yaşam doyumunu yükseldikçe mutluluk hissi de artar. Haz temelli mutluluk anlayışına göre, bireyler kendilerine acı veren olumsuz duygulardan kurtulması ve kendilerine keyif veren, kendilerini iyi hissetmelerini sağlayan olumlu duyguların çoğalması mutluluğun ön koşuludur. Bu anlayış, hazzı ulaşmanın yolu olarak mutluluğu ön plana çıkarmaktadır (Diener, 2000). Algılanan istek doyumuna dayalı mutluluk anlayışında ise, bireylerin yaşamdan isteklerinin yüksek düzeyde doyurulduğuna inanmaları onları yüksek düzeyde mutlu eder (Akt. Eryılmaz, 2014, s. 25).

2.1.2.3. Mutluluk Kuramları

Bireylerin mutluluğa nasıl erişebileceklerini ve bireylerin mutluluklarının nedenlerini açıklayan pek çok kuram vardır. Uyum Kuramı, Sabit Nokta Kuramı, Aşağıdan Yukarıya-Yukarıdan Aşağıya Mutluluk Kuramı, Erek Kuramı, Etkinlik Kuramı ve Yargı Kuramı bu kuramlar arasındadır.

2.1.2.3.1. Uyum Kuramı

Pozitif Psikoloji alanında ortaya atılan kuramlardan biri olan uyum kuramına göre insanlar, çevrelerine uyum sağlayarak yaşamlarına devam ederler. Bu görüşün temelinde Bronfenbrenner'in Ekolojik Sistemler Kuramı ve Piaget'in Bilişsel Gelişim Kuramı yatmaktadır. Bireylerin kendilerinden kaynaklanan ve onları mutlu eden en önemli karakteristik özelliklerden birisi onların çevreye uyum sağlayabilme özellikleridir. Uyum kuramına göre, insanlar olumsuz yaşam olayları ile ilk kez karşılaştıklarında olumlu ve olumsuz çeşitli tepkiler verirler. Yaşamlarında meydana gelen olumlu ya da olumsuz olaylara bireyler bir süre sonra alışma ve uyma eğilimi gösterdikleri için mutlu olma veya mutsuz olma durumları uzun vadede gerçekleşmemektedir. Yapılan çalışmalar, olumlu yaşam olaylarının bir süre insanların mutluluk seviyelerini artırdıkları, olumsuz yaşam olaylarının da mutluluk seviyelerini bir müddet azalttığını ama belli bir süreden sonra insanların mutluluk seviyeleri tekrar eski düzeye döndüğünü göstermişlerdir (Akt. Eryılmaz, 2014, s. 40-41). Bu çalışmaların sonuçları bireylerin yaşadıkları olaylara dayalı mutlu ya da mutsuz olma durumlarının geçici olduğunu ortaya koymaktadır.

2.1.2.3.2. Sabit Nokta Kuramı

Sabit Nokta Kuramı, uyum kuramının aksine, bireylerin mutluluk düzeylerinin yaşam olaylarından daha ziyade genetik yatkınlık ve kişilik özellikleri açısından değerlendirilmesi gerektiğini savunur (Lykken ve Tellegen, 1996). Bu kurama göre, bireylerin mutluluk seviyeleri uzun vadede kararlılık gösteren bir olgudur; çünkü bireylerin genetik özellikleri gereği mutlu olma eşikleri bellidir. Bu kuram, kişilik özellikleri ile mutluluk arasındaki ilişkileri ortaya koyan çalışmalarca desteklenmektedir. Dengesizlik ve dışa dönüklük kişilik özelliklerinin bireylerin mutlulukları üzerinde yüksek düzeyde etkisi olduğu tespit edilmiştir. Bireylerin mutluluk düzeylerinin, 20 yıllık yaşam sürecinde %40 ile %80 oranında bireylerin genetik özellikleri tarafından belirlendiğini gösteren çalışma sonuçları vardır (Emmons ve McCullough, 2003; Leyken ve Tellegen, 1996).

2.1.2.3.3. Aşağıdan Yukarıya / Yukarıdan Aşağıya Mutluluk Kuramı

Bireylerin mutluluklarının onların yaşam deneyimleri sonucunda ortaya çıkan bir duygu durumu mu olduğu yoksa mutluluğun başlı başına bir kişilik özelliği mi olduğu sorusu aşağıdan yukarıya ve yukarıdan aşağıya kuramlarının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Aşağıdan yukarıya mutluluk kuramına göre, bireyler mutlu olup olmadıklarına yaşadıkları kendilerine haz veren deneyimlerin ve kendilerine acı veren deneyimlerin bir değerlendirmesini yaparak karar verirler. Bireyler kendilerine haz veren deneyimlerin acı veren deneyimlere göre daha sık ve daha yoğun yaşadıklarına dair bir algıları varsa mutlu olurlar. Yukarıdan aşağıya mutluluk kuramına göre ise, insanların kişilik özellikleri onların yaşadıkları deneyimleri değerlendirmelerini ve yaşamlarını yönlendirdikleri yolları şekillendirir. İnsanlar doğaları gereği iyimser ya da kötümser karaktere sahiptirler ve bazı insanlar yaşadıkları deneyimlerin olumlu yanlarına odaklanma eğilimdeyken bazıları ne olursa olsun olaylara hep kötü tarafından bakmaya meyilli olabilmektedir. Kişilik özellikleri mutluluk yönelimli olan insanlar mutsuzluk yönelimli olan insanlara göre kendilerini daha mutlu hissederler (Diener, 1984; Kozmo ve Stones, 1980).

2.1.2.3.4. Erek Kuramı

Erek kuramı, bireylerin ihtiyaçlarını karşılayabildikleri, yaşamlarında bir amaca sahip oldukları zaman mutlu olduklarını savunur. Bu kurama öncülük eden yaklaşım, Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi yaklaşımıdır. Bireyler, yaşamlarını sürdürebilmek için biyolojik, fizyolojik, sosyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamak durumundadırlar. Bu ihtiyaçlarını yaşamlarını idame ettirebilecek düzeyde karşılayabilen insanlar mutlu olmaktadır. Bununla birlikte, bireylerin farkında oldukları özel istekleri olarak tanımlanan amaçlara sahip olma ve bu amaçları gerçekleştirmek için çabalama insanları mutlu etmektedir (Ryan ve Deci, 2000).

2.1.2.3.5. Etkinlik Kuramı

Etkinlik kuramı, bireyleri gerçek anlamda mutlu eden şeyin varmak istedikleri bir hedefe sahip olmak değil o hedefe ulaşmak için çaba göstermek olduğunu savunur. Bu kuram, bireylerin mutluluklarını amaçlarından çok amaçlarını gerçekleştirmek için yaptıkları etkinliklerin yükselttiğini öne sürer. Etkinlik kuramının bu savına verilebilecek en güzel örnek dağa tırmanma etkinliğidir. Buna göre, zirveye ulaşmak değil, tırmanma davranışı bireyleri daha yüksek düzeyde mutlu etmektedir (Diener, 1984; Ryan ve Deci, 2000).

2.1.2.3.6. Yargı Kuramı

Yargı kuramı, bireylerin kendilerine belirledikleri ölçütlere göre kendi yaşamlarını değerlendirme eğilimde olduklarını, bireylerin gerçek yaşamlarında sahip oldukları konumun belirledikleri ölçütleri karşıladığı durumlarda mutlu, karşılamadıkları durumlarda ise mutsuz olduklarını savunur. Buna ek olarak, bu kurama görev bireylerin içinde yaşadıkları zamandaki yaşam standartlarının geçmişteki yaşam standartlarına göre daha iyi olduğuna dair algıları onların mutluluk seviyelerini artırmaktadır (Diener, 1984; Emmons ve McCullough, 2003).

Mutluluk duygusu bu araştırmada aracı değişken olarak kullanılmıştır ve umutsuzluk ve azim değişkeni ile birlikte lise öğrencilerinin akademik başarı ve yaşam doyumlarını yordama gücü incelenmiştir.

2.1.3. Umutsuzluk

Ergenlik dönemi düşünüldüğünde, bu dönemin getirdiği değişimlere uyum sağlama çabası içinde olan ergenlerin yaşadığı davranışsal ve duygusal problemlere bakıldığında, karşılaşılan en yaygın problemlerden biri depresyondur ve bu depresyonun şiddetli yaşandığı durumlarda karşılaşılabilecek en riskli davranış ise intihar etme davranışıdır. Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2013 yılında yayınladığı rapora göre Türkiye'de 12-18 yaş arası ergenlerin yaklaşık %5'i intihar düşüncelerini hayata geçirmişlerdir. Bu raporda belirtilen ve 2011-2013 yılları arasında gerçekleşen ve ölümle sonuçlanan yaklaşık 3000 intihar vakasının büyük çoğunluğunu 12-18 yaş arası ergenlerin oluşturduğu bilgisi yetkililerce dikkate alınması gereken bir istatistiki bilgidir.

Son 30 yıldır yayınlanan alan yazın çalışmaları incelendiğinde intihar ile en fazla ve en güçlü şekilde ilişkilendirilen değişkenin umutsuzluk olduğu görülmektedir (Coxs, Enns ve Clara, 2004; Smith, Alloy ve Abramson, 2006). Umutsuzluğun en yaygın tanımı arzu edilen hedeflere ulaşmanın imkânsız görülmesi ve bu imkânsızlığın değiştirilmesi için hiçbir şey yapılamayacağına dair bir inancın yerleşmesi sonucu bireylerde ortaya çıkan olumsuz duygulanım şeklindedir (Beck, Weissman, Lester ve Trekles, 1974). En öz haliyle ifade edilmesi gerekirse, bireyin kendisine ve kendi geleceğine yönelik olarak beslediği karamsarlık duygusudur denilebilir.

Umutsuzluk kavramına en fazla gönderme yapan araştırmacılardan biri, Depresyon tedavisinde geliştirdiği Bilişsel model ile psikoloji dünyasında çığır açan Aaron Beck'tir ve Beck'e göre umutsuzluk, ortaya koyduğu bilişsel üçlünün bir sonucu olarak ortaya çıkan bir

durum olarak algılanabilir. Bilişsel üçlüde bireyler kendilerine, diğerlerine ve dış dünyaya karşı irrasyonel düşünceler geliştirirler ve bu irrasyonel düşünceler onların kendilerini umutsuz hissetmelerine ve bunun sonucu olarak da depresyona girmelerine neden olabilir (Sungur, 1994).

Umutsuzluk, bireyin geleceğe ilişkin kötümser beklentilerinin derecesidir. Umutsuzluk, gelecekteki olumsuz sonuçlara yol açabilecek beklenti ve koşullara ilişkin kişi tarafından algılanan bir bilişsel bozukluktur (Beck vd, 1974).

Metalsky ve Joiner (1992)'e göre umutsuz kişilerde ortak üç bilişsel şema vardır: 1- Kötü olayların engellenemeyeceği ve kişinin kontrolü dışında nedenlere bağlı olduğuna ilişkin beklenti; 2- Olumsuz tecrübelerden kendisi hakkında olumsuz yargılara varmak; 3-Bir kötü olayın diğer kötü olaylara neden olacağını varsaymak.

Ekşi, Otrar ve Yukay (2003)'a göre umutsuzluk ya da geleceğe olumsuz bakma, depresyonun genel özellikleri arasında sayılır. Umutsuzluğu gelişimsel bir süreç olarak ele alan Rose ve Abramson (1992) olumsuz çocukluk yaşantılarının sonuçlarını sorgulayan ve bu sonuçları diğer bütün yaşam alanına genelleyerek kendisi ve yaşamı hakkında olumsuz yorumlar atfeden çocukların umutsuzluğu bir kişilik özelliği haline getirebildiklerini vurgulamışlardır. Ekşi, Otrar ve Yukay (2003) umutsuzluğun genellikle öğrenilmiş çaresizlik kavramıyla alakalı olduğunu vurgulamışlardır ve kişinin davranışlarının sonuçlarını değiştiremeyeceğine dair inancının sebep olduğu duygudurumu olarak ifade etmişlerdir.

Amerikan Psikiyatri Derneği (1997) umutsuzluğun nedenlerini şu şekilde sıralamıştır: • Çeşitli etkenlere bağlı olarak bireyin etkinliklerin uzun süre kısıtlanması ve bunun sonucunda ortaya çıkan yalnızlık, beden sağlığının kötüleşmesi, uzun süreli stres, • Kendini bırakmak, • Soyut değerlere ve/veya Allah'a olan inancı kaybetmek.

Ergenlik dönemi boyunca devam eden psikolojik ve bilişsel gelişim için umut ve umutsuzluk duyguları arasındaki sürekli gelgitleri kontrol altına alabilme kapasitesine sahip olabilmek hayati önem taşır. Ergenlik döneminin doğası gereği ergen bireyler hem benlik gelişiminde hem de duygulanımda istikrarsız bir tablo sergilerler. Bu yüzden, ergenlerin sıklıkla değişken olarak uç duygulanımlar yaşamaları olağandır. Kısa aralıklarla aynı durum ve olaylarla ilgili iki uç duygulanım yaşayabilen ergenlerin umut ve umutsuzluk duygulanımlarında da bu uçlarda yaşama durumu gözlemlenir. Bu iki uç duygulanımdan,

ergenlerin kişiliklerinde hâkim olan duygu umut olduğunda gelecek yaşamları ile ilgili düşünceler ve davranışlar önem kazanır ve ön plana çıkar; fakat bu durumun tersi söz konusu olduğunda, yaşadıkları çevrede başarısızlıklar deneyimlediklerinde umutsuzluk duygulanımı oluşur. Umutsuzluk hissini sıklıkla yaşayan ergenlerin gelecek yaşamlarına yönelik düşünce ve davranışları geri plana düşer ve günlük, içinde bulundukları andaki yaşamları önem kazanır. Beyninde umutsuzluk hissini hüküm sürdüğü ergenler kendilerini güçsüz, soyutlanmış ve hiçbir yere ait değillermiş gibi hissederler (Vasta, 2015, s.43). Umutsuzluk duygu durumunda olan ergenlerde, anlık arzular belirir ve ergenler çevrelerinde o anda ne varsa, ilgilenebilecekleri, sıkıntılarını giderebilecekleri ne bulurlarsa onu yaparak doyum sağlamaya çalışırlar. Geleceğe dair plan yapmazlar, okullarındaki derslere olan ilgilerini kaybederler ve sosyal grupları içinde kendilerini kabul ettirerek başarı duygusunu yaşamaya çalışırlar. Umutsuzluk, ergenleri tahammül edemedikleri bir boşluğun içine sürükler ve onlar kendilerine anlık haz ve doyum sağlayacak riskli davranışlar sergileyerek umutsuzluk duygularını bastırmak için uğraşırlar. Bu durum ergenlik döneminde umutsuzluk değişkeninin önemini ortaya koymaktadır (Vasta, 2015, s. 44).

Bu araştırmada umutsuzluk kavramı aracı değişken olarak kullanılarak lise öğrencilerinin yaşam doyumları ve akademik başarılarını yordamada azim ve mutluluk değişkeni ile ilişkisi incelenmiştir.

2.1.4. Yaşam Doyumu

1940'lı yıllardan başlayarak uzun seneler boyunca, psikoloji bilimi, çoğunlukla, insan davranışlarında işlevsizlik ve patolojiye odaklanmıştır. Bu sebeple, tutarlı bir şekilde, hayatın olumsuz yönlerini düzeltme amacı ile hareket etmiştir. Bununla birlikte, son zamanlarda birçok araştırmacı, psikolojinin, bu patolojik ve işlevsiz olarak algılanan kusurlara odaklanmak yerine genel sağlık ve iyi oluş düzeyinin yükseltilmesine daha fazla önem vermesi çağrısında bulunmaya başlamışlardır (Gilman & Huebner, 2003; Seligman & Csikszentmihalyi, 2000; Suldo, Riley, & Shaffer, 2006; Vera ve diğerleri, 2008). Psikolojik sonuçlarda rol oynayabilecek faktörlerin tümü hakkında kapsamlı bir anlayış kazanabilmenin yolu araştırmacıların psikolojiye yönelik bu iki yaklaşımın önerilerini ve uygulamalarını etkin bir şekilde birleştirmesinden geçmektedir. (Gilman & Huebner, 2003).

Bireylerin sıkıntılı yönlerinden çok başarılı ve olumlu özelliklerine odaklanma, olumlu özelliklerin seviyesini ve sayısını artırarak problemleri çözme anlayışı psikolojinin alt dallarından biri olarak son zamanlarda ortaya çıkan pozitif psikoloji alanının merkezi bakış

açısını oluşturmaktadır. Pozitif psikoloji çok çeşitli ve bireylerin kendi çabaları ile ortaya koydukları kurgularıyla ilgilenir ve bu kurguların bazıları bireylerin ideal gelişme düzeyleri, memnuniyet, iyi oluş, doyum ve toplam mutluluk seviyeleri gibi kavramlarla doğrudan ilişkilidir. Pozitif psikolojinin ilgilendiği kavramlardan birisi de yaşam doyumudur ve yaşam doyumunu kavramını daha iyi anlayabilmek için öznel iyi oluş kavramını incelemek gerekir (Diener, 2000) Öznel iyi oluş, insanların yaşamlarını olumlu ve olumsuz olarak nasıl deneyimlediklerini tanımlamak için kullanılabilecek geniş kapsamlı bir olgudur. Öznel iyi oluşun üç farklı bileşeni olduğu söylenebilir: Olumlu duygulanım (örneğin neşe, tatmin gibi), olumsuz duygulanım (örneğin üzüntü ve öfke gibi) ve yaşam doyumunu. Yaşam doyumunu, insanların sahip oldukları toplam yaşam kalitesi ya da aile, arkadaş veya okul yaşantıları gibi yaşamlarının özel alanlarında elde ettikleri tatmin duygusuna yönelik yaptıkları öznel bilişsel değerlendirmeleri anlamına gelmektedir. İnsanlar, aynı yaşam koşullarına bireysel bilişsel şemaları ve inançlarından dolayı farklı tepkiler verir. Başka bir ifadeyle, bireylerin kendi yaşamından elde ettiği doyum sadece nesnel sosyal göstergelere (iş, gelir seviyesi gibi) bağlı değildir. Bu tür nesnel göstergeleri kendi öznel algıları ve yargılamaları sonucu içinde bulundukları koşullara atfettikleri anlama göre yaşamlarından aldıkları doyum seviyesi şekillenir (Bradley & Corwyn, 2004; Diener, Suh, Lucas, & Smith, 1999; Gilman & Huebner, 2003; Vera et al., 2008).

Yaşam doyumunu, öznel iyi oluş kavramının bilişsel boyutudur ve bireyin kendi yaşamı ile ilgili genel ya da özel alanlardaki değerlendirmesi şeklinde tanımlanmaktadır (Diener, 1994; Diener, Suh, Lucas, & Smith, 1999). Yaşam doyumunu bir bireyin kendi belirlediği ölçütlere uygun bir biçimde bireyin tüm yaşamını pozitif değerlendirmesi olarak ifade edilmektedir (Diener, Emmons, Larsen ve Griffin, 1985). Peterson, Park ve Seligman (2005), yaşam doyumunun üç boyutunun olduğunu öne sürmekte ve bu boyutları yaşamdan haz alma, yaşamda anlam bulma ve bir durum, kişi ya da yaşantıya bağlanma olarak kavramsallaştırmaktadırlar. Yaşam doyumunu denildiğinde, belirli bir duruma ilişkin doyum değil, genel olarak tüm yaşantılarındaki doyum anlaşılır. Yaşam doyumunu bireyin ölçütlerine uygun olarak yaşamı olumlu değerlendirmesidir (Diener, Emmons, Larsen ve Griffin, 1985; Veenhoven, 1996).

Araştırma sonuçları öznel iyi oluşun üç boyutunun birbirleriyle önemli oranda ilişkili olduklarını göstermelerine rağmen aslında bu üç bileşen birbirlerinden ayrı ve farklı kavramlardır ve bu sebeple tek başlarına nasıl bir yapı olduklarının incelenmesi ve

birbirlerinden ayrı kavramlar oldukları göz önüne alınarak ayrı ayrı çalışılmalıdırlar (Diener et al., 1999; Gilman & Huebner, 2003; Lent, 2004). Anlık yaşam olaylarının ve anlık duygu durumlarının etkilerinden bağımsız bir kavram olan yaşam doyumu, bu özelliği ile öznel iyi oluşun en kararlı ve durağan bileşenidir ve bu yüzden gençlerin algılanan yaşam kalitelerinin çalışıldığı çalışmalarda öznel iyi oluşun göstergesi olarak sıklıkla kullanılır (Gilman & Huebner, 2003; Suldo et al., 2006).

İlk kez Neugarten'in çalışmalarında ortaya çıkan yaşam doyumu kavramı, Neugarten tarafından insanların yaşamdan beklentileri ile sahip oldukları arasında yaptıkları kıyaslama sonucu oluşan durumu olarak tanımlanmıştır (Pavot ve Diener, 1993). Bu kavram, yaşamın tamamını ve bütün alanlarını kapsamaktadır ve bundan dolayı yaşam doyumu yaşamın tek bir alanına yönelik olabileceği gibi yaşamın tamamına yönelik algı olarak da ele alınabilir (Avşaroğlu, Deniz ve Kahraman, 2005).

Neugarten (1974) bireylerin yaşamdan yüksek düzeyde doyum almasını belirli ölçütlerle ilişkilendirmektedir. Bunlar: 1- Kişinin günlük yaşam etkinliklerinden keyif alması; 2- Kişinin yaşamıyla ilgili amaçlarının olması ve geçmişe dair sorumluluk alması; 3- Belirlediği amaçlara ulaşacağına dair inanca sahip olması; 4- Sahip olduğu çirkin bedensel öğeleriyle bile olumlu bedensel imgeye sahip olması; 5- Hayata karşı olumlu bir bakış açısına sahip olması.

2.1.4.1. Ergenlerde Yaşam Doyumu

Yaşam doyumu çocuk ve ergenlerin gelişimlerinde dikkate alınması gereken kavramlar arasındadır. Ergenlik dönemindeki bireylerin sağlıklı gelişebilmesinde yaşam doyumu önemlidir (Antaramian, Huebner ve Valois, 2008). Suldo ve Huebner (2006) yaşam doyumu kavramını, kişinin yaşamının bütünü veya benlik, arkadaş, çevre ve aile gibi belirli alanları ile ilgili memnuniyetine ilişkin genel bilişsel bir değerlendirmesi şeklinde çok boyutlu bir yapı olarak tanımlarken, yüksek yaşam doyumunun olumlu psikososyal işlev ile ilişkili olduğu, bu bağlamda ele alınması gerektiğini belirtmektedirler. Buna göre kişinin yaşam doyumu, arkadaş, çevre, okul, aile ve benlik gibi farklı alanlarla ilgili memnuniyetini kapsamaktadır. Çocuklar ve ergenlerin iyi oluşları ile ilgili araştırmaların çoğu yüksek yaşam doyumunun öğrencilerin sosyal, duygusal ve eğitimsel uyumları için olumlu sonuçları olduğunu ortaya koymaktadır (Gilman & Huebner, 2006;).

Çocukların ve ergenlerin yaşam doyumları, onların kendi yaşamlarını ve başlarına gelen şeyleri kontrol etme gücüne sahip olduklarına inanma seviyelerinden bir diğer ifadeyle içsel

kontrol odağına sahip olup olmamalarından büyük ölçüde etkilenir (Ash & Huebner, 2001; Dew & Huebner, 1994; Huebner, 1991a). Greenspoon and Saklofske (2001) bu sebeple, gençlerin içsel kontrol odağına sahip olma becerilerini geliştirebilmeleri için onlara gerekli desteğin verilmesi gereğini vurgulamışlardır. İçsel kontrol odağına ek olarak çocuk ve ergenlerin yaşam doyumları ile ilgili bir diğer içsel faktör öz-yeterlidir; arzuladıkları hedeflere ve sonuçlara ulaşmak için gerekli kapasiteye sahip olduklarına inanan gençler yaşamlarından yüksek doyum aldıklarını rapor etmişlerdir (Fogle et al., 2002; Vecchio, Gerbino, Pastorelli, Del Bove & Caprara, 2007).

Öz-yeterlik yaşamın bütün alanlarını kapsayacak şekilde incelenmez. Bundan daha ziyade, özel işlev alanlarına yönelik ele alınır. Örneğin, Vecchio ve ark. (2007) akademik öz-yeterlik, sosyal öz-yeterlik ve bu iki oluşumun ergenlerin yaşam doyumları üzerindeki etkisini inceledikleri boyamsal çalışmalarında, 5 yıl aralıklarla yapılan ölçümlerin hem akademik öz-yeterlik hem de sosyal öz-yeterlik seviyesinin ergenlerin yaşam doyumlarına önemli ölçüde katkı sağladığını gösterdiği sonucuna ulaşmışlardır. Buna ek olarak, Fogle ve ark. (2002) ergenlerin sosyal öz-yeterlik algıları ile yaşam doyumları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğunu öne sürmüşlerdir. Bu sonuçların ışığında, ergenlerin akademik ve sosyal arayışlarında başarılı olabileceklerine inanmalarının memnuniyet duyguları ve yaşam doyumları üzerinde önemli rol oynadığını söylemek mümkündür.

Suldo ve Shaff (2008)'e göre gençlerin yaşam doyumu seviyelerine ilişkin bilgi gençlerin içinde yaşadıkları çevrede ve toplumda gösterecekleri işlevsellikleri ve uyumlarını tahmin etme çabalarında çok önemli bir bilgidir. Çok sayıda pozitif olgunun yüksek öznel iyi oluş ile ilişkisi vardır. Yaşam doyumu kavramı öznel iyi oluşun önemli bir bileşenidir. Bu sebeple, bireylerin öznel iyi oluş seviyelerinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Suldo ve Shaffer (2008) çalışmalarında farklı öznel iyi oluş seviyelerine sahip bireylerin eğitsel sonuçlarının, sosyal ilişkilerinin ve fiziksel sağlıklarının da farklılaştığını öne sürmüşlerdir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre, en yüksek öznel iyi oluş düzeyine sahip gençlerin en iyi okuma becerilerine sahip oldukları, okula devam etme oranlarının yüksek olduğu, kendileri ile ilgili akademik algılarının pozitif olduğu, akademik yaşamlarında elde etmek istedikleri bir hedeflerinin olduğu, sosyal ortamlarda sorun yaşama düzeylerinin düşük olduğu ve algılanan sosyal destek seviyelerinin yüksek olduğu gözlenmiştir. Bu sonuçlar, çocukların öznel iyi oluş seviyelerini yükseltmenin onların akademik ve sosyal ortamlarda işlevsellikleri olumlu yönde etkileyebileceği ihtimalini gözler önüne sermektedir. Bu sonuçlar, bu çalışmadan önce yapılan çalışmaların sonuçlarını destekler niteliktedir.

Örneğin, Gilman ve Hueber (2006) yüksek yaşam doyumuna sahip gençlerin onların akademik, kişilerarası ve bireysel işlevselliklerinin değerlendirildiği ölçümlerden yüksek sonuçlar aldıklarını gözlemlemişlerdir. Fogle ve ark. (2002) yüksek yaşam doyumu seviyesine sahip gençlerin daha az sosyal problemler yaşadıklarını ve kişilerarası etkileşimlerinde daha başarılı olduklarını rapor etmişlerdir. Zullig, Valois, Huebner, ve Drane (2005) yaşam doyumunun gençlerin fiziksel ve ruhsal sağlıklarına yönelik algıları ile negatif korelasyon gösterdiğini ileri sürmüşlerdir. Masten ve Coatsworth (1998)'un gençlerin yeterlik algılarının nasıl oluştuğu hakkındaki raporları yukarıda belirtilen faktörlerin ergenlerin yaşam doyumları ve ileriki yaşamlarındaki başarıları için niçin önemli olduğunu açıklar niteliktedir. Bu rapora göre, gençlerin kendilerini yeterli olarak değerlendirmeleri gelişim ödevleri olarak bilinen içinde yaşadıkları toplum tarafından tanımlanmış ve kabul edilmiş bir dizi ölçütü yerine getirip getirememelerine yönelik algıları ve bu yönde kendilerine verilen dönütlerle ilişkilidir. Ergenlik dönemindeki bireylerden yerine getirmeleri beklenen iki psikososyal gelişim ödevi akademik başarı ve akranları ile yakın arkadaşlıklar kurmadır. Bu yüzden, ergenler bu iki gelişim ödevini yerine getirmede zorlanır ya da başarısız olurlarsa gelecek yaşamlarında karşılarına çıkacak sorunlar karşısındaki dayanıklılıklarının azalması ve yaşamlarından doyum alma seviyelerinin düşmesi olasıdır. Yaşamdan alınan doyum azaldıkça gençlerin olumsuz davranış gösterme olasılıkları artmaktadır.

2.1.4.2. Ergenlerde Düşük Yaşam Doyumu ile İlgili Sorunlar

Ergenlik döneminin bireylerin bağlamsal koşullar ve duygusal durumlara oldukça yüksek duyarlılık gösterme eğilimde oldukları potansiyel olarak istikrarsız ve karmaşık bir yaşam dönemi olduğu bilinmektedir (Steinberg & Sheffield Morris, 2001). Ergenlerin hayatlarının değişik alanlarındaki değişim ve taleplerle uğraşırken zorluk çekmesi sıklıkla gözlenen bir durumdur ve bu nedenle raporlar birçok ergenin yaşamın bu evresine girdiklerinde ve ergenlik dönemleri boyunca yaşam doyumlarında azalma yaşadığını göstermektedir (Suldo & Huebner, 2004). Buna ek olarak, ergenler genellikle çeşitli sorunlarla uğraşma konusunda daha az tecrübeye sahip olduklarından ve etkili bir baş etme stratejileri ve problem çözme becerilerinin eksikliği nedeniyle, karşılaştıkları bu gelişimsel sorunları çözmek için uygunsuz ve belki de zararlı olan yollarını seçmeleri olasıdır.

Zullig ve ark. (2001) bazı bireylerin, yaşamlarından aldıkları doyum seviyesi azaldıkça bu bireylerin yaşamlarına yönelik hissiyatlarını olumlu yönde geliştirmek amacıyla şiddet,

cinsel aktivite ve madde kullanımı gibi çeşitli riskli davranışlar gösterebildiklerini öne sürmüşlerdir. Bu durumun tersi de mümkündür çünkü riskli davranışlarla meşgul olmak bir öğrencinin yaşamdan memnuniyetini azaltabilir. Ergenlerin yaşam doyumları ve onların riskli davranışlar göstermeleri arasındaki ilişkiye odaklanan çalışmalar vardır. MacDonald ve ark. (2005) şiddet içeren davranışlar ile algılanan yaşam doyumunu arasındaki ilişkiyi araştırmışlar ve yaşam doyumunun silah taşıma ve fiziksel öfke durumları ile negatif bir korelasyon gösterdiğini bulmuşlardır. Buna paralel olarak, Valois ve ark. (2006) fiziksel kavga ve silah taşıma davranışlarının her ikisinin de düşük yaşam doyumunu ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu öne sürmüşlerdir. Yine aynı çalışmalarında, Valois ve ark. (2006) bu durumun tersinin de mümkün olabileceğini, bir başka ifadeyle, düşük yaşam doyumuna sahip gençlerin şiddet içeren riskli davranışlar gösterdiklerini ileri sürmüşlerdir, çünkü ergenler yaşları gereği yeterli yaşam deneyimine sahip değildir ve bu yüzden karşılaştıkları stresli durumlarla baş etmek için gerekli problem çözme becerileri yoktur.

Ergenlik dönemi kritik ve önemli bir dönemdir ve bu dönemde şiddet ve saldırganlık içeren davranışlara yönelen, madde kullanan ergenlerin yaşam doyumlarının düşük olduğu ihtimali söz konusudur ve yaşam doyumunu ergenlerde depresif bozuklukları ve intihar fikrini anlamlı biçimde yordamaktadır (Henrich ve Herschbach, 2000). Hawkins, Hawkins ve Seeley (1992) ergenlerde düşük yaşam doyumunu ile yüksek stres arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Ortaya konulan tüm bu sonuçlar bu araştırmanın önemini ortaya koymaktadır. Bu çalışmada lise öğrencilerinde yaşam doyumunu azim, umutsuzluk ve mutluluk değişkenlerinin ne düzeyde yordadığı incelenmiştir.

3.2. Konuyla İlgili Araştırmalar

Çocuklar ve ergenlerin iyi oluşları ile ilgili araştırmaların çoğu yüksek yaşam doyumunun öğrencilerin sosyal, duygusal ve eğitimsel uyumları için olumlu sonuçları olduğunu ortaya koymaktadır (Diener & Seligman, 2002; Gilman & Huebner, 2006; Huebner, Suldo, Smith, & McKnight, 2004).

Gilman ve Huebner (2003) çalışmalarında, yaşam doyumunun iyi oluşun temel göstergelerinden biri olduğunu ortaya koymuşlardır ve bunun sebebi olarak da yüksek yaşam doyumunun bireyin hissettiği olumlu duyguyu artırarak stres yaratan olaylarla baş etmeyi kolaylaştırması olduğunu belirtmişlerdir. Bu çalışmalarında, gençlerde yüksek yaşam doyumunu ile kaygı, madde kullanımı, alkol kullanımı, saldırganlık gibi sorunlar arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir.

Suldo ve Shaffer (2008) yüksek yaşam doyumuna sahip öğrencilerin düşük olanlara göre başarı testlerinden daha yüksek puan aldığı, okula devamlarının daha iyi olduğu ve okula yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu ortaya konmuştur.

Ergenlerin yaşam doyumlarını açıklamaya yönelik yapılan çalışmalar demografik değişkenlerin (sosyo-ekonomik, cinsiyet) ergenlerin genel yaşam doyumları ile düşük düzeyde ilişkili olduğunu göstermiştir (Çivitci, 2009).

Özdemir ve Koruklu (2013) ergenler üzerinde yaptıkları çalışmalarında ebeveynlere bağlanmanın yaşam doyumu ile olumlu ilişkili olduğunu; okula bağlanma boyutlarından öğretmene bağlanmanın ergenlerin yaşam doyumu ile olumlu ilişki gösterdiğini ortaya koymuşlardır.

İkiz ve Görmez (2010) 293 ergen öğrenci üzerinde yaptıkları çalışmalarında, öğrencilerin duygusal zeka alanları ortalamaları ile yaşam doyumu puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu, öğrencilerin duygusal zekaları ve yaşam doyumu aralarında ilişkide anne babalarının eğitim düzeylerinin etkili olduğunu öne sürmüşlerdir.

Oğurlu, Birben, Öpengin ve Yalın (2016) üstün zekalı 106 ergen öğrenci ile yaptıkları çalışmalarında, üstün zekalı ergenlerde yalnızlık ile yaşam doyumu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu ve bu ilişkinin cinsiyete göre farklılaşmadığını bulmuşlardır.

Erturan, Aktepe, Kocaman, Sönmez, Basak, Ceyhan ve Akkaya (2014) 264 ergenlik dönemindeki öğrenciler üzerinde yaptıkları çalışmalarında akneli ergenlerin yaşam kalitelerinin ve yaşam doyumlarının kontrollere göre anlamlı şekilde düştüğü sonucuna ulaşmışlardır.

Kaya, Bodur ve Yalnız (2014) 696 ergen öğrencinin katılımıyla gerçekleştirdikleri araştırmalarının sonucunda öğrencilerin geleceğe yönelik tutumları ile öznel iyi oluşları arasında düşük düzeyde olumlu yönde anlamlı bir ilişki olduğunu bulmuşlar ve geleceğe karşı olumlu tutum içinde olan ergenlerin öznel iyi oluşları ve dolayısıyla yaşam doyumlarının yüksek olduğunu gözlemlemişlerdir.

Önder ve Yılmaz (2012), 502 kuraldışı davranış gösteren lise öğrencisi üzerinde yaptıkları çalışmalarında, okul ortamlarından kaynaklı yaşam doyumları yüksek olan öğrencilerin kural dışı davranışlarda bulunma sıklıklarının azaldığını gösteren sonuçlara ulaşmışlardır.

Özgüngör, Oral ve Karababa (2015), 409 lise öğrencisi üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmalarının sonucunda lise öğrencilerinin başarı yönelimlerinin ve kaçınma performanslarının sadece akademik yaşamlarında değil, yaşamlarının her alanındaki yaşam doyumu seviyelerini yordamada önemli birer değişken olduklarını bulmuşlardır.

Doğan ve Çelik (2014), 287 lise öğrencisinin katılımıyla gerçekleştirdikleri araştırmada, lise öğrencilerinin yaşam doyumlarının, sınıf düzeyi arttıkça azaldığını; okul yurdunda yaşayan öğrencilerin aileleriyle yaşayanlara göre daha yüksek yaşam doyumuna sahip olduklarını; güzel sanatlar liselerinde ve spor liselerinde okuyan öğrencilerin, normal liselerde okuyanlardan daha yüksek seviyede yaşamdan doyum aldıklarını gözlemlemişlerdir.

Fabio ve Bucci (2015), İtalyan lise öğrencileri ile iki farklı araştırma yapmışlardır. İlk çalışmalarına 156 İtalyan öğrenci katılmıştır ve bu araştırmada duyuşsal kişilik tiplerinden, kendini gerçekleştiren tip (yüksek pozitif duygulanım, düşük negatif duygulanım gösteren tip) duyuşsal profil gösteren katılımcıların kendi kendine zarar veren (düşük pozitif duygulanım yüksek negatif duygulanım gösteren tip), yüksek düzeyde duyuşsal (yüksek pozitif duygulanım, yüksek negatif duygulanım gösteren tip) ve düşük düzeyde duyuşsal (düşük pozitif duygulanım düşük negatif duygulanım gösteren tip) profillerini gösteren katılımcılara nazaran daha yüksek yaşam doyumuna ve psikolojik iyi oluşa sahip olduklarını öne sürmüşlerdir. 148 İtalyan lise öğrencisinin katılımıyla gerçekleştirdikleri ikinci çalışmalarının sonuçlarına göre ise kendini gerçekleştiren duyuşsal profile sahip olan lise öğrencilerinin diğer profilleri gösteren öğrencilere kıyasla daha yüksek özsaygı ve iyimserlik gösterdiklerini tespit etmişlerdir.

Tümkaya, Çelik ve Ayberg (2011) 274 lise öğrencisinin katılımı ile gerçekleştirdikleri araştırma sonuçlarına göre araştırmanın çalışma grubunu oluşturan lise öğrencilerinin içinde bulundukları ergenlik dönemine özgü umutsuzluk düzeyleri katılımcıların cinsiyetine, anne-baba tutumlarına, sınıf ve gelir seviyesine göre farklılaşmadığını ve bu lise öğrencilerinin yaşam doyumu puanlarına bakıldığında ise cinsiyete göre, yaşam doyumlarının farklılaşmadığı görülmüştür.

Gürbüz (2008) lise son sınıf öğrencileri üzerinde yaptığı deneysel bir çalışmada, öfke denetim becerileri psikoeğitimi alan öğrencilerin yaşam doyumu düzeylerinde anlamlı bir artış olduğunu gözlemlemiştir.

Köker (1991) normal ve sorunlu ergenlerin yaşam doyumlarını çeşitli değişkenlere göre incelediği araştırmasında araştırmasına katılan ergenlerin yaşam doyumlarının yaş ve cinsiyete göre farklılaşmadığını bulmuştur.

Dingiltepe (2009), 9, 10, 11 ve 12. sınıf lise öğrencilerin katılımıyla gerçekleştirdiği araştırmasında boşanmış anne babaya sahip olan öğrencilerin yaşam doyumlarının düşük olduğunu gözlemlemiştir.

Sun ve Shek (2012) araştırmalarında ergenlerde olumlu gençlik gelişimi ile yaşam doyumu arasında pozitif yönde, problemlili davranışlarla olumlu gençlik gelişimi ve yaşam doyumu arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler olduğunu öne sürmüşlerdir.

Gilman (2001) 321 lise öğrencisi üzerinde yaptığı çalışmasında yüksek düzeyde sosyal ilgi ile yaşam doyumu arasında anlamlı ilişkiler olduğunu ve ders dışı faaliyetlere katılan ergenlerin yaşam doyum düzeylerinin daha yüksek olduğunu öne sürmüştür.

Fabricatore, Handal ve Fenzel (2000) kişisel maneviyatın öznel iyi oluşu yordadığını; Shek (1999) genel ana-baba tutumu ile ergenlerin yaşam doyumu arasında anlamlı ilişki olduğunu; Young ve Miller (1995) ergenlerin algıladıkları anne-baba tutumunun onların yaşam doyumuyla ilişkili olduğunu bulmuşlardır.

Şahin, Aydın, Sarı, Kaya ve Pala (2012) üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmalarında umudun ve yaşamda anlamın boyutları olan “anlamın varlığı” ve “anlam arayışı”nın öznel iyi oluşun anlamlı birer yordayıcısı olduğunu göstermektedir. Aynı çalışmanın bulguları öznel iyi oluş düzeyinin cinsiyet açısından farklılaşmadığını fakat sınıf düzeyleri açısından anlamlı farklılıklar bulunduğunu ortaya koymuştur.

Atak (2011) genç bireyler üzerinde yaptığı araştırmasında bireylerin sigara içme davranışlarının yaşam doyumu ve öznel iyi oluşla ilişkili olduğunu bu ilişkinin hem yaşam doyumu hem de mutluluk ile ters yönde ve orta düzeyde gerçekleştiğini bulmuştur.

Eryılmaz ve Ercan (2011) öznel iyi oluşu, cinsiyet, yaş grupları ve kişilik özellikleri açısından inceledikleri araştırmalarında kadınların erkeklere nazaran daha yüksek mutluluk düzeylerine sahip olduklarını, beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin ergenlik ve ilk yetişkinlik dönemindeki bireylere kıyasla daha düşük düzeyde mutlu olduklarını öne sürmüşlerdir.

Ülkemizde 12-18 yaş grubu ergenlerde mutluluk kavramını en kapsamlı biçimde inceleyen çalışmalar Eryılmaz (2010, 2011a, 2011b, 2011c, 2012a, 2012b) tarafından yapılmıştır. Bu

araştırmaların sonuçları, ergen gruplarda mutluluk ve geleceğe yönelik umutlu olma arasında anlamlı bir ilişki bulunduğunu (Eryılmaz, 2011b); ergenlik döneminin içinde bulunan öğrencilerin mutluluk düzeyleri ile içsel ve dışsal motivasyonun ve akademik motivasyon ile pozitif yönde ve anlamlı bir şekilde ilişkili olduğunu (Eryılmaz, 2010); ergenlerin mutluluklarını korumak için olumsuz olay ve durumlara karşı mesafe koyma, kontrollü ilişki kurma, iyimser düşünme, olumlu zaman yöneliminde bulunma, doğrudan mutluluğa yönelik davranışlar sergilemeyi isteme, sorunları çözme ve dini inanca sığınma gibi stratejileri kullandıklarını (Eryılmaz, 2012a); demokratik ve izin verici anne baba tutumu sergileyen, kendileri ile olumlu iletişim içinde olan, onların ailede yönetime katılmalarına izin veren ve onların özerkliğini ve algılanan kontrollerini destekleyen anne babalara sahip ergenlerin mutluluk düzeylerinin göze çarpıcı şekilde yüksek düzeyde olduğunu (Eryılmaz, 2012b); yaşam amaçlarını belirleyen ergenlerin mutluluk artırma stratejilerini daha sık kullandıklarını (Eryılmaz, 2011c); ergenlerin mutluluk artırma stratejilerinden çevreye olumlu tepkiler verme ve bunu karşılığında çevreden olumlu tepki alma stratejilerini kullanma ve ergenlerin mutluluk düzeyleri ile onların derse katılma motivasyonları arasında istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki olduğunu (Eryılmaz ve Aypay, 2011a); başarılı ve ipotekli kimlik statüsüne sahip olma ile ergenlerin mutluluk düzeylerinin önemi düzeyde ilişkili olduğunu, ergenlerde mutluluğun cinsiyete göre farklılaşmadığını, başarılı kimlik statüsüne sahip ergenlerin ipotekli kimlik statüsüne sahip olan ergenlerden daha yüksek mutluluk düzeyine sahip olduklarını (Eryılmaz ve Aypay, 2011b); kendi benlik yapılarını ilişkisel ve özerk-ilişkisel olarak tanımlayan ergenlerin mutluluk düzeylerinin kendi benlik yapılarını özerk olarak tanımlayan ergenlerin mutluluk düzeylerinden daha yüksek olduğunu (Eryılmaz ve Öğülmüş, 2011a); dışadönüklük, duygusal dengesizlik ve sorumluluk kişilik özelliklerinin ergenlerin mutluluklarını yordayan değişkenler olduğunu (Eryılmaz ve Öğülmüş, 2011b) göstermiştir.

Ergenlerin mutluluk kavramı açısından incelendiği, Katja, Paivi, Marja-Terttu ve Pekka (2002) tarafından 245 Finlandiyalı lise öğrencisi üzerinde yapılan bir çalışmanın sonuçlarına bakıldığında erkek öğrencilerin yaşam doyumlarının kız öğrencilerin yaşam doyumlarından daha yüksek olduğu görölmektedir.

Perez (2015) akademik not ortalamaları 4.0 üzerinden 2.0'ın altında alan üniversite öğrencileri üzerinde kararlılık, açık fikirlilik, öz-düzenleme ve öğrenme sevgisi olmak üzere 4 karakter gücünü geliştirmeye yönelik psikoeğitimler uygulamış ve bu psikoeğitimlerin sonucunda bahsi geçen bu 4 karakter gücündeki artışın araştırmaya katılan öğrencilerin azim

puanlarında artışa sebep olduğunu gözlemlemiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin azim puanları artıkça ders notlarının da yükseldiğini öne sürmüştür.

Bazelais, Lemay ve Doleck (2016) bir grup birinci sınıf üniversite öğrencisi üzerinde yaptıkları çalışmalarında öğrencilerin üniversite yaşamlarından önceki okullarındaki ders başarılarının ve azim ölçeğinden aldıkları puanların üniversite 1. Sınıf fizik dersindeki başarıları üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Bu çalışmalarında öğrencilerin geçmiş okullarındaki ders başarılarının fizik dersi başarılarını yordamada etkili olduğunu fakat azim puanlarının katılımcıların fizik dersi başarılarını yordamada etkisiz olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Duckworth, Peterson, Matthews ve Kelly (2007) azim özelliğinin önemini farklı ortamlarda araştırmışlardır ve bu çalışmalarında, azim değişkeninin okullarda, Kelime Heceme Yarışmasında ve orduya subay alım seçmelerinde bireylerin gösterdikleri başarının yaklaşık %5'ini açıkladığını bulmuşlardır.

Arslan, Akın ve Çitemel (2013) 352 üniversite öğrencisi üzerinde yaptıkları çalışmalarında öğrencilerin azim puanlarının öğrencilerin üstbilis farkındalık ölçeğinden aldıkları puanlarla pozitif ve anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu ve azim değişkeninin öğrencilerin üstbilis becerilerini yordamada etkili bir değişken olabileceğini öne sürmüşlerdir.

Blalock, Young ve Kleiman (2015) 209 üniversite öğrencisi üzerinde yaptıkları çalışmalarında, azim puanı yüksek olan öğrencilerin azim puanı düşük olan öğrencilerden yaşamlarında meydana gelen olumsuz olaylardan daha az etkilendikleri ve intiharı daha az düşündükleri sonucuna ulaşmışlardır.

Kim (2015) 65 yaş üzeri 365 yaşlı birey ile gerçekleştirdiği çalışmasında yaşlı bireylerin azim seviyeleri yüksekse ağır depresyon yaşasalar bile intiharı düşünmediklerini azim seviyeleri düşük ise depresyon durumunda intihar etme düşüncesinin sık sık akıllarına geldiğini bulmuştur.

Robertson-Kraft ve Duckworth (2014) mesleklerinin birinci yılında olan öğretmenlerle gerçekleştirdikleri çalışmalarında azim düzeyleri yüksek stajyer öğretmenlerin azim düzeyleri düşük meslektaşlarına nazaran çok daha iyi performans gösterdikleri, meslekte kalmayı daha çok istediklerini ve mesleklerine yönelik daha olumlu tutum içinde olduklarını tespit etmişlerdir.

Bowman, Hill, Denson ve Bronkema (2015) üniversite öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmalarında azim değişkeninin gayrette ısrar boyutunun öğrencilerin akademik uyumlarını, genel başarı ortalamalarını, okullarından aldıkları doyumunu, okullarına bağlılık düzeylerini, akademisyen- öğrenci etkileşim düzeyini, ana dal ve meslek değiştirme isteğine sahip olup olmadıklarını yordamada etkili olduğunu bulmuşlardır.

Guerrero, Dudovitz, Chung, Dosanjh ve Mong (2016) Latin Amerikalı ergenler üzerinde yaptıkları çalışmalarında yüksek azim düzeyine sahip ergenlerin düşük azim düzeyine sahip ergenlere göre çok daha az alkol alma, marihuana kullanma ve illegal davranışlarda bulunma oranı gösterdiklerini gözlemlemişlerdir.

Singh ve Jha (2008) 254 üniversite öğrencisi ile yaptıkları çalışmalarında, olumlu duygulanım, olumsuz duygulanım ve azim değişkenlerinin mutluluk ve yaşam doyumunu yordayıp yordamadığını araştırmışlardır. Çalışmalarının sonuçları, azim, olumlu duygulanım, yaşam doyumunu ve mutluluk değişkenlerinin birbirleri ile pozitif ve anlamlı bir ilişki içinde olduklarını, olumsuz duygulanım ile ise negatif anlamlı bir ilişki içinde olduklarını göstermiştir. Bu çalışmada, olumlu duygulanım, azim ve olumsuz duygulanım birlikte yaşam doyumunun %19'unu açıkladığı; mutluluğun ise %11'ini açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Azim ile ilgili yapılan diğer çalışmalarda azim değişkeninin akademik başarı (Lufi ve Cohen, 1987; Robertson-Kraft ve Duckworth, 2014) öz düzenleme, öz yeterlik, üstbiliş (Wolters ve Hussain, 2015), yaşamda anlam arayışı, yaşamda var olan anlam, umut (Vela, Lu, Lenz ve Hinojosa, 2015), mutluluk yönelimleri ve iş bağlılığı (Suzuki, Tamesue, Ashai, Ishikawa, 2015) ile pozitif ilişkili; umutsuzluk (Pennings, Law, Green ve Anestis, 2015) ve akademik erteleme (Wolters ve Hussain, 2015) ile negatif ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Vidinlioğlu (2010) 514 lise öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmasında. öğrencilerin akademik başarı düzeyleri ile umutsuzluk düzeyleri arasında anlamlı fark bulunduğu tespit etmiştir. Bu çalışmada, algılanan akademik başarı düzeyi düşük olan öğrencilerin, akademik başarılarını orta ve iyi olarak algılayan öğrencilere göre daha umutsuz oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre, akademik başarısını kötü olarak algılayan öğrenciler, akademik başarısını orta ve iyi algılayan öğrencilere göre daha umutsuz olduğu tespit edilmiştir.

Kula ve Saraç (2017) üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmalarında akademik başarı ile umutsuzluk değişkenleri arasında negative yönde anlamlı bir ilişki olduğunu öne sürmüştür.

Tümkaya ve ark. (2011) 274 lise öğrencisi üzerinde yaptığı çalışmasında boyun eğici davranışlar, otomatik düşünceler, umutsuzluk ve yaşam doyumunun ilişkisi incelenmiştir. Çalışma sonunda boyun eğici davranışlar ile umutsuzluk arasında anlamlı düzeyde bir ilişki tespit edilirken öğrencilerin yaşam doyumları ile umutsuzlukları arasında da negative yönde anlamlı bir ilişki gözlenmiştir.

Eremsoy, Çelimli ve Gençöz (2005) 92 yüksek lisans ve doktora öğrencileri üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmalarında umutsuzluk, depresyon ve anksiyetenin birbirleri ile anlamlı ve pozitif yönde ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Okul başarısı ile umutsuzluk arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar (Üngüren, 2007; Tümkaya, 2005; Çam Çelikel ve Erkorkmaz, 2008) okul başarısı arttıkça umutsuzluk seviyesinin azaldığını öne sürmüşlerdir.

Bu çalışmada, lise öğrencilerinin azim düzeylerinin umutsuzluk ve mutluluk aracı değişken olarak kullanıldığında onların yaşam doyumları ve akademik başarılarına etkisi araştırılmıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmada kullanılan araştırma modeli, araştırmanın örnekleme, veri toplama araçları ve veri analizi hakkında bilgi verilecektir.

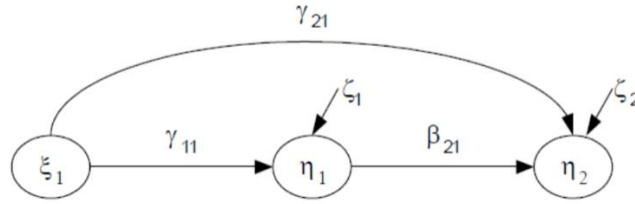
3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada lise öğrencilerinin azim, mutluluk ve umutsuzluk düzeylerinin, yaşam doyumu ve akademik başarılarına etkisinin incelendiği 3 model test edilmiş ve azim değişkeninin mutluluk ve umutsuzluk aracı değişken olarak kullanıldığında öğrencilerin yaşam doyumlarını ve akademik başarılarını yordama seviyesi hibrit modelleme ile incelenmiştir. Araştırmada ilişkili olduğu düşünülen değişkenlerin arasında hibrit modeli kurulduğu için çalışma korelasyonel bir araştırmadır. Korelasyonel araştırma yöntemi, araştırmaların bağımlı ve bağımsız değişkenleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla kullanılan araştırma modelleridir. Korelasyonel araştırma yöntemi, değişkenler arasındaki ilişkileri açıklama ve sonuçları tahmin etme fırsatı sunmaktadır (Fraenkel, Wallen, and Hyun, 2012, s.331).

Eğitim bilimleri araştırmalarında, bir değişkeni etkileyen ya da onu tanımlayan değişkenlerin ortaya çıkarılması eğitim programlarının ve eğitsel etkinliklerin planlaması ve uygulanması açısından önem taşır. Bu araştırmanın bağımsız değişkenlerini lise öğrencilerinin azim, mutluluk ve umutsuzlukları oluşturmaktır. Bu değişkenlerin bir araya gelerek yordadığı yaşam doyumu ve akademik başarı kavramları ise araştırmanın bağımlı değişkenleridir. Araştırmanın alt problemleri için bir korelasyonel araştırma türü olan yordayıcı korelasyon araştırma modelinden yararlanılmıştır. Yordayıcı korelasyon modelinde, bir değişkenin hali hazırda bilinmeyen ya da gözlenemeyen değerleri, o değişkeni tanımlayan ve gözlenebilen

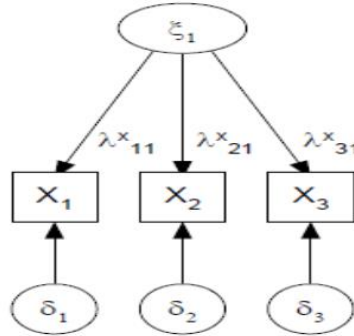
ya da araştırmacılar tarafından bilinen diğer değişkenler yardımı ile kestirilmeye çalışılır (Fraenkel vd., 2012, s. 333).

Bu araştırmanın amaçları ve alt amaçlarını test etmek amacıyla 3 farklı model kurulmuştur. Hibrit modelleme ile oluşturulan bu üç yapısal model belirlenmeden önce, ölçme modelleri test edilmiştir. Yapısal modelin grafik olarak gösterimi Şekil 1’de ölçme modelin grafik olarak gösterimi ise Şekil 2’de verilmiştir.

Şekil 1. Yapısal Eşitlik Modellemesinin Grafik Gösterimi

(Sharma, 1996, s. 420)

Şekil 2. Ölçme Modelinin Grafik Gösterimi

(Sharma, 1996, s. 195)

Yapısal eşitlik modeli, gözlenen ve gizil değişkenler arasında nedensel ve korelasyonel ilişkilerin bir arada ortaya çıktığı modelleri test etmek amacıyla kullanılan istatistiksel bir yaklaşımdır (Hoyle, 1995, s. 158-177).

Ölçme modeli gözlenen değişkenlerle gizil değişkenlerin ne kadar iyi temsil edildiğini göstermektedir (Dursun ve Kocagöz, 2010).

Klein (2010)’a göre, geleneksel yapısal eşitleme modeli kurulurken izlenecek yollar şekil 3’te verilmiştir.

Yapısal Eşitleme Modellemesinin Aşamaları	1.	Modelin Tanımlanması
	2.	Modelin Tanımlanabilirliğinin İncelenmesi
	3.	Veri Toplanması
	4.	Modelin Analizi
	5.	Modelin Uyarlamasının Değerlendirilmesi
	6.	Modelin Yeniden Tanımlanması
	7.	Tartışma ve Yorum

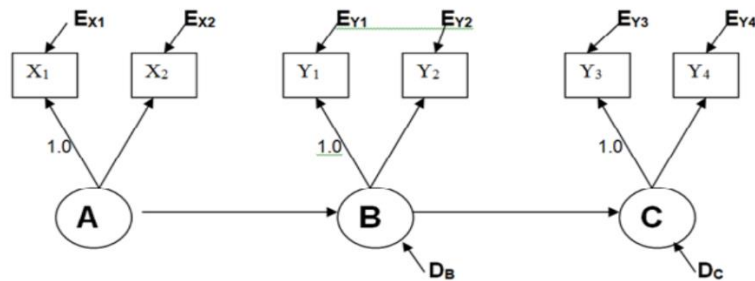
Şekil 3. Yapısal Eşitlik Modeli Kurulurken İzlenecek Yollar

(Klein, 2010)

Yapısal eşitleme modelinin aşamalarını takip ederek ortaya konulan yapısal modelin ve ölçme modellerinin tanımlanması bütün modelin tanımlandığının varsayılması anlamına gelir ve bu tanımlanan bütün model hibrit model olarak adlandırılır. Hibrit model yapısal modelin ve ölçme modellerinin bir sentezidir. Hibrit model doğrulayıcı faktör analizi modelleri ile yol analizinin tek bir analiz içinde birleştirmektir ve yapısal eşitleme modelinin en genel türüdür. Bolen (1989) hibrit modelin tanımlanması ile ilgili olarak iki aşamalı bir yol önermektedir:

- 1) Hibrit model içinde yer alan değişkenlere ait faktörler Doğrulayıcı Faktör analizi ile doğrulanmalıdır. Hibrit model önce doğrulayıcı faktör analizi modeli olarak ortaya konulmalıdır. (Ölçme modelinin doğrulanması)
- 2) Doğrulayıcı faktör analizi modeli olarak ortaya konulan model doğrulanırsa, yapısal model (yol analizi) eklenerek model tekrar test edilmelidir. (Yapısal modelin test edilmesi)

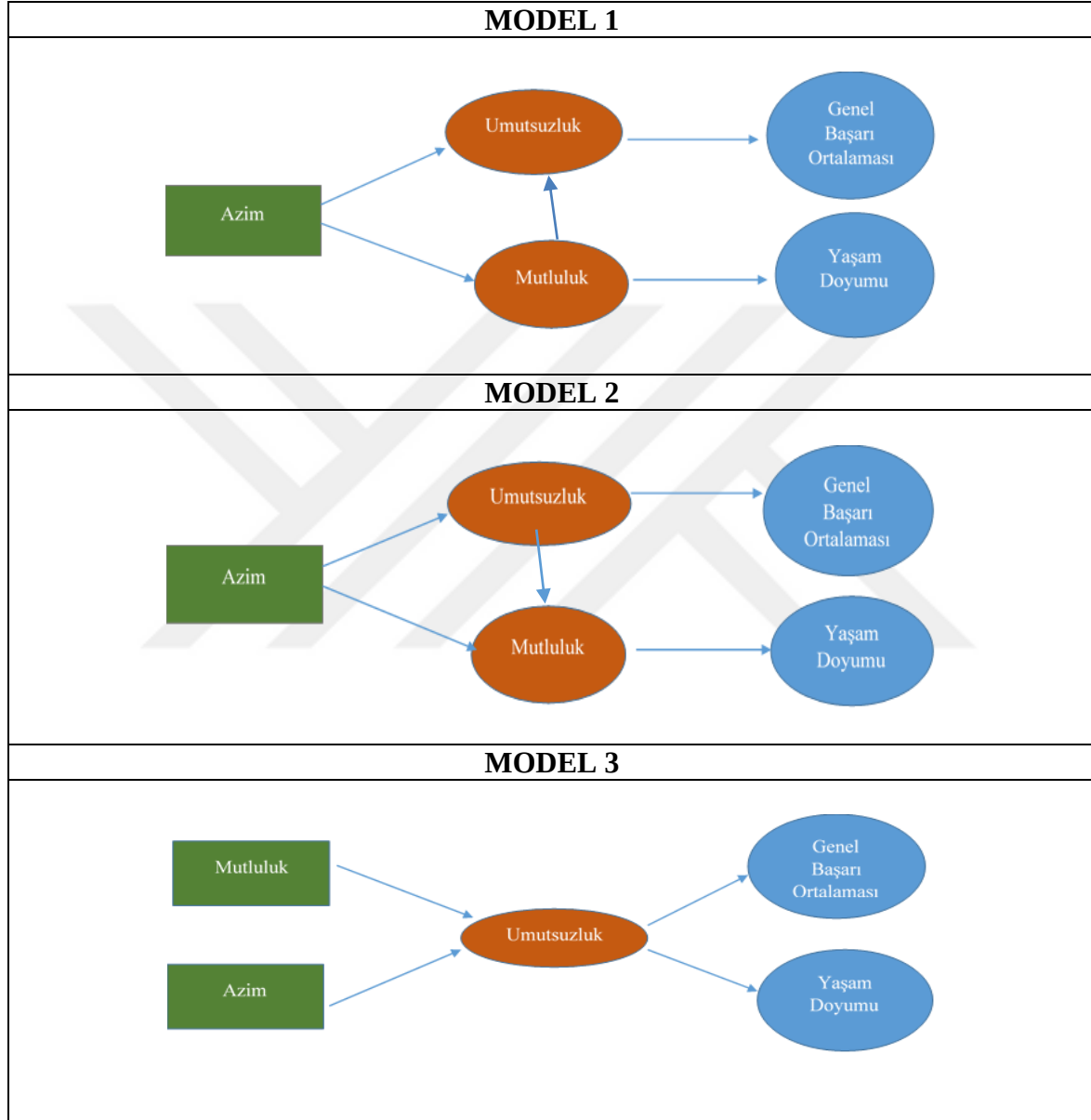
Hibrit modelin grafik olarak gösterimi Şekil 4’te verilmiştir.

Şekil 4. Hibrit Modelin Grafik Olarak Gösterimi

(Bolen, 1989)

Bu araştırmanın ana amacı olan lise öğrencilerinde azim, mutluluk ve umutsuzluğun öğrencilerin yaşam doyumları ve akademik başarılarını yordama seviyelerini belirlemek için 3 farklı hibrit model kurulmuştur ve bu modellerde bağımsız değişkenlerden bağımlı değişkenlere doğru çizilen yollar Şekil 5’te verilmiştir:

Şekil 5. Araştırmada Kurulan Hibrit Modellerde Çizilen Yollar

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Ankara İlindeki Mili Eğitim Müdürlüklerine bağlı okullarda öğrenim gören 361,600 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme ise kolaylıkla bulunabileni örnekleme yöntemi ile ulaşılan Ankara ili içerisinde ikamet eden 791 lise

öğrencisi oluşturmaktadır. Kolaylıkla bulunabileni örnekleme, yakın çevrede bulunan, kolaylıkla ulaşılabilecek durumda olan ve araştırmaya katılım göstermede gönüllü olan bireyler üzerinden yapılan örneklemedir (Erkuş, 2013, s. 122). Bu yolla ilk önce 826 öğrenciye ulaşılmıştır. Daha sonra ölçekleri gerekli hassasiyetle doldurmadığı anlaşılan ya da birçok maddeyi boş bıraktığı görülen 35 katılımcının verileri araştırma dışında bırakılmış ve en son 791 katılımcının verisi üzerinde analiz işlemleri gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılan lise öğrencileri ile ilgili demografik bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Çalışmaya Katılan Lise Öğrencilerinin Demografik Bilgileri

Değişken		N	F
Cinsiyet	Kız	401	50,7
	Erkek	390	49,3
Yaş	14	32	4,0
	15	248	31,4
	16	228	28,8
	17	208	26,3
	18	75	9,5
Lise Türü	Fen Lisesi	75	9,5
	Anadolu Lisesi	239	30,2
	Meslek Lisesi	231	29,2
	İmam Hatip Lisesi	246	31,1
Sınıf Düzeyi	9. sınıf	289	36,5
	10. sınıf	262	33,1
	11. sınıf	176	22,3
	12. sınıf	64	8,1
Ailenin Gelir Durumu	Düşük	45	5,7
	Orta	702	89
	Yüksek	44	5,3
Anne Eğitim Düzeyi	Okuryazar değil	11	1,4
	İlkokul	352	44,5
	Ortaokul	172	21,7
	Lise	162	20,5
	Lisans	81	10,2
	Lisansüstü	13	1,6
Baba Eğitim Düzeyi	Okuryazar değil	3	0,4
	İlkokul	211	26,7
	Ortaokul	164	20,7
	Lise	242	30,6
	Lisans	149	18,8
	Lisansüstü	22	2,8
Genel Başarı Ortalaması*	Pekiyi	120	15,2
	İyi	342	43,2
	Orta	235	29,7
	Geçer	80	10,1
	Geçmez	14	1,8
Toplam		791	100

*Genel Başarı ortalamasında kullanılan kategoriler Milli Eğitim Bakanlığı Orta Öğretim Kurumları Yönetmeliği'ne (2013) göre hazırlanmıştır.

Yukarıdaki tabloya bakıldığında araştırmaya katılan 791 lise öğrencinin 401'i kız (%50,7) 390'ı erkek (%49,3) öğrencidir. Katılımcıların yaşları 14-18 yaş aralığında değişmekte olup 15, 16 ve 17 yaşlarında olduklarını belirten katılımcılar araştırmanın çalışma grubunun %85'ini oluşturmaktadır. 289 katılımcı (%36,5) 9. Sınıf, 262 katılımcı (%33,1) 10. Sınıf, 176 katılımcı (%22,3) 11. Sınıf ve 64 katılımcı (%8,1) ise 12. Sınıf öğrencisidir. 12. Sınıf

öğrencilerinin az olmasının sebebi lise son sınıf öğrencilerinin çoğunun örgün eğitimlerine devam ettikleri okulları son sınıfa geçince bırakıp açık liseye kaydolmalarıdır. Bu öğrencilere ulaşmak oldukça güçtür. Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin lise türlerine bakıldığında 239 öğrencinin (%30,2) Anadolu Lisesi, 231 öğrencinin (%29,2) Meslek Lisesi, 246 öğrencinin (%31,1) İmam Hatip Lisesi ve 75 öğrencinin (%9,5) ise Fen Lisesi öğrencisi olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin ailelerinin gelir düzeyleri ile bilgi katılımcıların ailelerinin gelir düzeylerine yönelik algılarına ilişkin toplanmıştır. Buna göre ailesinin düşük sosyoekonomik düzeye sahip olduğunu düşünenlerin sayısı 45 (%5,7)'tir. Ailesin gelir düzeyini orta olarak algılayanların sayısı 702 (%89) olarak görülmektedir. Kendi ailesinin gelir düzeyini yüksek olarak belirten lise öğrencilerin sayısı ise 44 (%5,3)'tür.

Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin annelerinin eğitim düzeylerine bakıldığında 11 (%1,4) annenin okuryazar olmadığı görülmektedir. İlkokul mezunu olan anne sayısı 352 (%44,5), ortaokul mezunu olan anne sayısı 172 (%21,7) olarak görülmektedir. Katılımcıların annelerinin 162'si (%20,5) lise mezunudur. 81 anne (%10,2) lisans, 13 anne (%1,4) ise lisansüstü eğitim seviyesine sahiptir. Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin babalarının eğitim düzeylerine bakıldığında ise okuryazar olmayan baba sayısı 3 (%0,4), ilkokul mezunu olan baba sayısı 211 (%26,7), ortaokul mezunu olan baba sayısı 164 (%20,7) iken lise mezunu olan baba sayısının 242 (%30,6) olduğu görülmektedir. Katılımcıların babalarının 149'u (%18,8) lisans, 22'si (%2,8) ise lisansüstü eğitim seviyesine sahiptir.

Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin genel başarı ortalamalarına ilişkin bilgilerine bakıldığında ise katılımcıların 120'sinin (%15,2) pekiyi düzeyinde, 342'sinin (%43,2) iyi düzeyde, 235'inin (%29,7) orta düzeyde, 80'inin (%10,1) geçer düzeyde, 14'ünün (%1,8) ise geçmez düzeyde genel başarı ortalamasına sahip olduğu gözükmemektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Bu form, araştırma örneklemini oluşturan lise öğrencileri ile ilgili demografik bilgileri toplamak amacıyla kullanılmıştır. Kişisel Bilgi Formu'nda, 8 madde vardır. Bu 8 maddede araştırmaya katılan lise öğrencilerinin yaşları, cinsiyetleri, okudukları lisenin türü, sınıf düzeyleri, seçtikleri bölümler, son dönem akademik başarı ortalamaları, ailelerinin sosyoekonomik düzeyleri,

anne ve babanın eğitim düzeylerine yönelik bilgileri kimlik bilgilerini belirtmeden yazmaları ya da ilgili seçenekleri işaretlemeleri istenmiştir.

3.3.2. Kısa Azim Ölçeği

Kısa Azim Ölçeği, Duckworth ve Quinn (2009) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek İngilizce olarak geliştirilmiştir. İngilizce formu toplam 8 maddeden oluşmaktadır. Ölçek 5'li likert tarzında olup ölçeğin uygulandığı gruplar her bir maddeyi okuyup kendilerine uygun olarak (1) Hiç bana göre değil, (2) Çok az bana göre, (3) Biraz bana göre, (4) Oldukça bana göre ve (5) Tam bana göre seçeneklerinden birini işaretleyerek ölçeği doldurmaktadırlar. Ölçek 2 alt boyuttan oluşmaktadır. Bu alt boyutlar "ilginin tutarlılığı" ve "gayrette ısrar" alt boyutlarıdır. Ölçeğin orijinaline yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına göre ölçeğin 2 boyutlu modelinin uyum indeksi değerleri şu şekilde bulunmuştur:

(χ^2 (19, N = 1,554) = 188.52, $p < .001$; RMSEA= .076 (90% CI = .066–.086), CFI = .96).

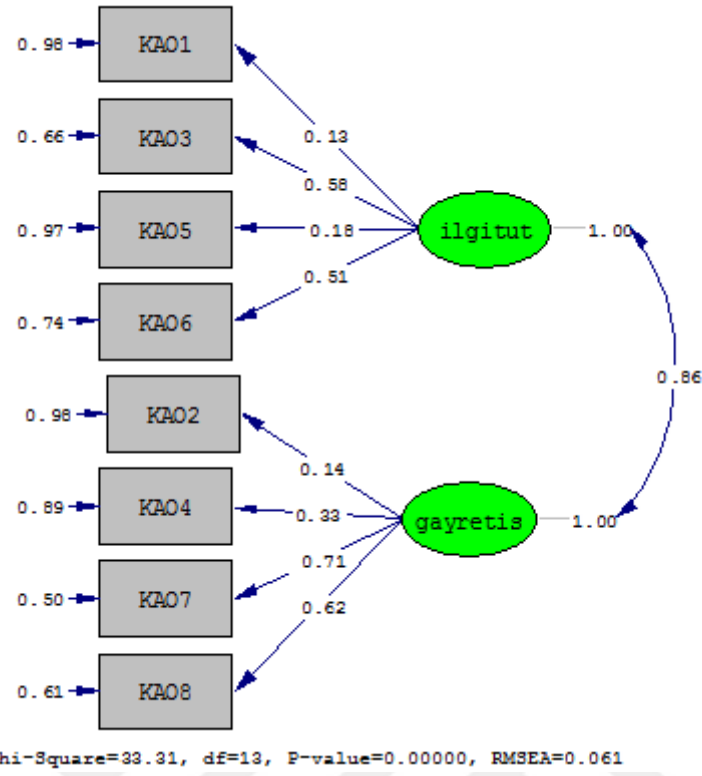
Ölçeğin İngilizce formunu ait Cronbach alfa iç tutarlık güvenirlik katsayıları ölçeğin gayrette ısrar alt boyutu ve ilginin tutarlılığı alt boyutları için sırasıyla .70 ve .77 olarak hesaplanmıştır. Bu değer ölçeğin tamamı için hesaplandığında ise .82 olarak gözlemlenmiştir.

Ölçeğin İngilizce formunun Türkçe'ye uyarlanma çalışması Sarıçam, Çelik ve Oğuz (2016) tarafından yapılmış olup dilsel eşitlik çalışmasında ölçeğin asıl formu olan İngilizce formu ile uyarlama formu olan Türkçe formlar arasındaki korelasyon katsayısı .89 ($p = .00$) olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin Türkçe formu da İngilizce aslında olduğu gibi 8 maddeden ve 2 boyuttan oluşmuştur. Kısa Azim Ölçeğinin Türkçe formuna yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen uyum indeksi değerleri aşağıdaki gibi gözlemlenmiştir:

($\chi^2/sd=2.06$, RMSEA= .046, CFI=.95, GFI=.94, AGFI=.93, SRMR=.047)

Türkçe uyarlama çalışması sırasında ölçeğin Türkçe formuna ilişkin elde edilen Cronbach alfa iç tutarlık güvenirlik katsayıları ölçeği bütünü için .83, ilginin tutarlılığı alt boyutu için .80, gayrette ısrar alt boyutu için .71 olarak tespit edilmiş olup test tekrar test güvenirlik katsayısı .69 olarak hesaplanmıştır.

Bu çalışmanın örneklem grubu üzerinde Kısa Azim Ölçeğine ilişkin yapılan Doğrulayıcı Faktör Analizine yönelik sonuçlar aşağıda Şekil 6 ve Tablo 2’de verilmiştir.

Şekil 6. Kısa Azim Ölçeğine İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Kısa Azim ölçeğine ait kurulan 1. Düzey 2. Faktörlü DFA modeline bakıldığında 2 faktör arasındaki kovaryans değerlerinin yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Bu bağlamda gözlenen değişkenlerin tek faktör altında toplanabileceği görülmektedir. Kurulan ölçme modeline ait uyum indeks değerleri Tablo-2 de görülmektedir.

Tablo 2. Kısa Azim Ölçeği 1. Düzey 3 Faktörlü Doğrulayıcı Faktör Analizi Modeline İlişkin Uyum İndeks Değerleri

DFA	Uyum	$\chi^2/(df)$	RMSEA	GFI	AGFI	CFI	NNFI	NFI
İndeks		33.31/(13)=2.56	0.061	0.95	0.93	0.97	0.97	0.96

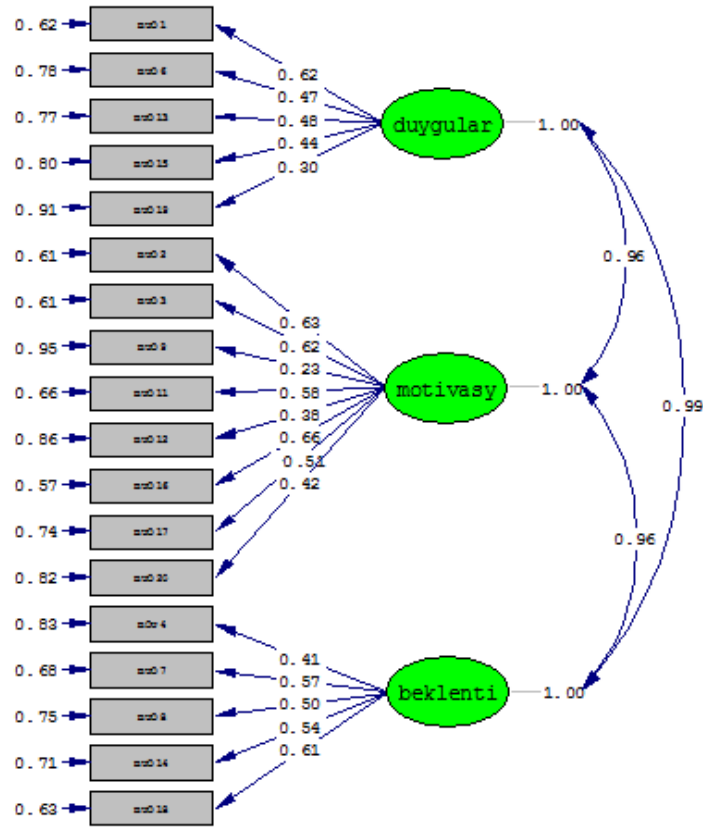
Tablo-2 incelendiğinde Kısa Azim Ölçeği ile kurulan 1. Düzey iki faktörlü ölçme modelinin uyum indeks değerleri yukarıdaki gibi verilmektedir. Ki-Kare değeri $2 < \chi^2/(df) = 2.56 \leq 3$ kritik değer aralığında olduğundan kabul edilebilir uyum sergilediği görülmektedir. RMSEA değerine bakıldığında 0.08 kritik değerinden küçük olmasından dolayı kabul edilebilir uyum indeksine sahip olduğunu gösterir (Schermele-Engel, Moosbrugger ve Müller, 2003). GFI, NNFI, AGFI, CFI ve NFI değerlerinin mükemmel uyum indeksine sahip olduğu görülmektedir.

3. 3.3. Beck Umutsuzluk Ölçeği

Bu ölçek hem yurt dışında hem de ülkemizde sayısız çalışmada kullanılmış çok tanınmış ve popüler bir ölçektir. Ölçeği 1961 yılında Beck ve arkadaşları geliştirmiştir. Ölçek toplam 20 maddeden oluşmaktadır. Bu 20 madde 3 alt boyutta toplanmıştır. Bu alt boyutlar 'gelecek ile ilgili duygular ve beklentiler', "motivasyon kaybı" ve "umut" tur. Ölçek hem yetişkinlerin hem de ergenlerin sahip oldukları umutsuzluk düzeylerini belirlemede kullanılabilir niteliktedir. Ölçeğin uygulandığı gruplardaki yetişkin ve ergenler her bir maddeyi dikkatlice okuyup sonra kendilerine uyuyorsa "Evet", uymuyorsa "Hayır" seçeneklerini seçerek ölçeği çok kısa bir süre içerisinde yanıtlayabilirler. Ölçekteki 1, 3, 5, 6, 8, 10, 13, 15. ve 19. sorularda ölçeği yanıtlayanlar verdikleri her hayır cevabı için 1 puan alırken bu sorulara verdikleri her evet cevabı "sıfır" puan olarak kodlanırlar. Öte yandan, katılımcılar, 2, 4, 7, 9, 11, 12, 14, 16, 17, 18. ve 20. sorularda ise her evet cevabı için bir puan alırken her hayır cevabı için sıfır puan alarak puanlandırılırlar. Ölçekten en düşük 0 (sıfır) en yüksek 20 toplam puan alınmaktadır. Ölçekten alınan puan artıka katılımcıların umutsuzluk düzeyinin arttığı ölçekten alınan puanlar azaldıkça ise bireylerin umut düzeylerinin arttığı düşünülmektedir.

Ölçek Seber ve arkadaşları tarafından 1993 yılında Türkçe'ye uyarlanmıştır. Türkçe formu da 20 madde 3 alt boyuttan oluşmakta ve maddeler orijinalindeki ile aynı şekilde puanlanmaktadır. Ölçeğin Türkçe formunun cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .86 olarak bulunmuştur.

Bu çalışmanın örneklem grubu üzerinde Beck Umutsuzluk Ölçeğine ilişkin yapılan Doğrulayıcı Faktör Analizine yönelik sonuçlar aşağıda Şekil 7 ve Tablo 3'de verilmiştir.

Chi-Square=300.56, df=122, P-value=0.00000, RMSEA=0.054

Şekil 7. Beck Umutsuzluk Ölçeğine İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Beck umutsuzluk ölçeğine ait kurulan 1. Düzey 3. Faktörlü DFA modeline bakıldığında 3 faktör arasındaki kovaryans değerlerinin yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Bu bağlamda gözlenen değişkenlerin tek faktör altında toplanabileceği görülmektedir.

Tablo 3. Beck Umutsuzluk Ölçeği 1. Düzey 3 Faktörlü Doğrulayıcı Faktör Analizi Modeline İlişkin Uyum İndeks Değerleri

DFA	Uyum	$\chi^2/(df)$	RMSEA	GFI	AGFI	CFI	NNFI	NFI
İndeks		300.56/(122)=2.99	0.054	0.94	0.91	0.97	0.96	0.95

Tablo-3 incelendiğinde Beck Umutsuzluk Ölçeğine ile kurulan 1. Düzey 3 faktörlü ölçme modelinin uyum indeks değerleri yukarıdaki gibi verilmektedir. Ki-Kare değeri $2 < \chi^2/(df) = 2.99 \leq 3$ kritik değer aralığında olduğundan kabul edilebilir uyum sergilediği görülmektedir. RMSEA değerine bakıldığında 0.08 kritik değerinden küçük olmasından dolayı kabul edilebilir uyum indeksine sahip olduğunu gösterir (Schermelleh-Engel, Moosbrugger ve Müller, 2003). GFI ve NNFI değerinin kabul edilebilir uyum indeksine sahip olduğu

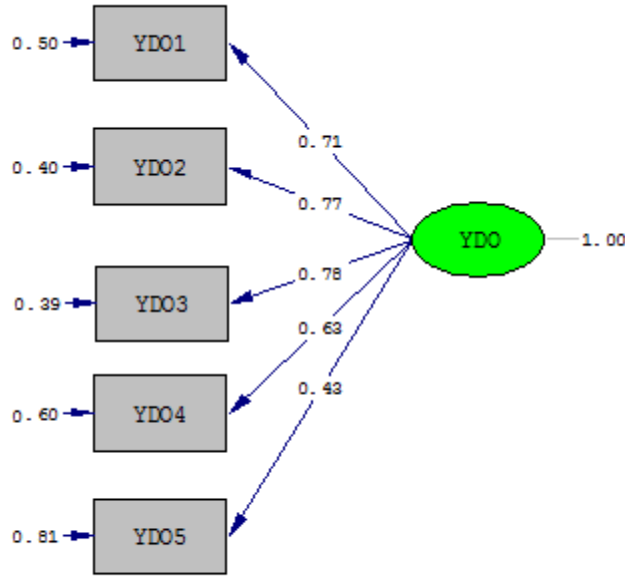
görülmektedir. AGFI, CFI ve NFI değerlerinin mükemmel uyum indeksine sahip olduğu görülmektedir.

3.3.4. Yaşam Doyumu Ölçeği

Yaşam Doyum Ölçeği (Satisfaction with Life Scale), Diener (1985) tarafından geliştirilmiştir ve ölçeğin orijinal formu gençlerin yaşam doyum seviyelerini belirlemek amacıyla oluşturulmuştur. Bu ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışması Köker (1991) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe uyarlamasında "yaşamım birçok yönüyle ideallerime yakın; yaşam koşullarım çok iyi, yaşamımdan hoşnudum; şu ana kadar istediğim şeyleri elde edebildim; yeniden dünyaya gelseydim yaşamımdan hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim" şeklinde ifade edilen 5 madde bulunmakta olup ölçek 7'li Likert tarzındadır. Ölçeği kendilerine uygulayan gençler ölçeğin bu beş maddesini dikkatlice okuyup her bir madde için (1) hiç uygun değil ve (7) çok uygun maddeleri arasında değişen seçeneklerden birini işaretleyerek ölçeği doldurmaktadırlar. Ölçekten en düşük toplam 5 ve en yüksek toplam 35 puan alınabilir. Toplanan puanlar 30 – 35 puan arasında ise çok yüksek yaşam doyumuna derecesine sahip, 25– 29 puanlar arasında ise yüksek yaşam doyumuna seviyesine sahip, 20 – 24 puanları arasında ise normal yaşam doyumuna seviyesine sahip, 15 – 19 puanları arasında ise kısmen yaşam doyumuna seviyesine sahip, 10 – 14 puanları arasında ise düşük, 5 – 9 puanları arasında ise çok düşük yaşam doyumuna seviyesine sahip olarak gruplandırılır.

Ölçeğin Türkçe formunun test-tekrar test güvenirliliği $r=.85$ olarak hesaplanmış olup madde – test korelasyonlarının .71 ve .80 arasında olduğu gözlemlenmiştir.

Bu çalışmanın örneklem grubu üzerinde Yaşam Doyumu Ölçeğine ilişkin yapılan Doğrulayıcı Faktör Analizine yönelik sonuçlar aşağıda Şekil 8 ve Tablo 4’de verilmiştir.

Chi-Square=8.37, df=3, P-value=0.03891, RMSEA=0.053

Şekil 8. Yaşam Doyumu Ölçeğine İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Yaşam doyumu ölçeğine ait kurulan 1. Düzey Tek Faktörlü DFA modeline ilişkin sonuçlar yukarıdaki gibidir. Kurulan ölçme modeline ait uyum indeks değerleri Tablo-4 de görülmektedir.

Tablo 4. Yaşam Doyumu Ölçeği 1. Düzey Tek Faktörlü Doğrulayıcı Faktör Analizi Modeline İlişkin Uyum İndeks Değerleri

DFA	Uyum	$\chi^2 / (df)$	RMSEA	GFI	AGFI	CFI	NNFI	NFI
İndeks		8.37/(3)=2,79	0.053	0.99	0.97	0.99	0.99	0,99

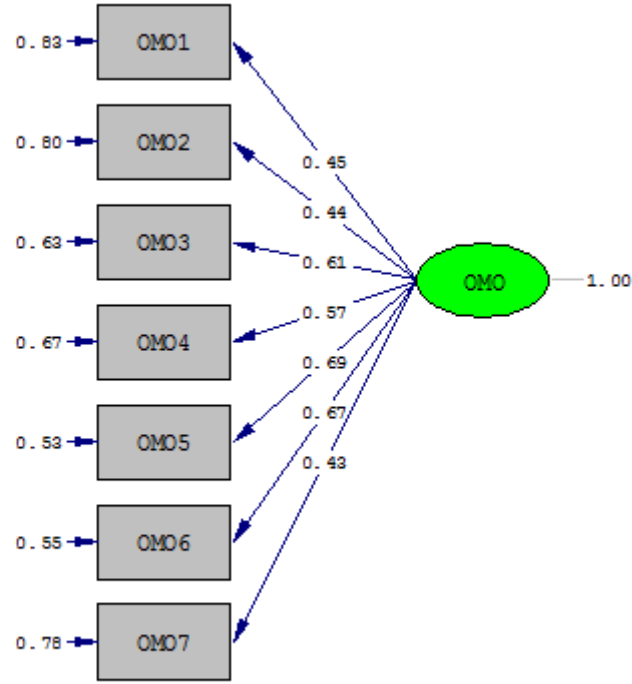
Tablo-4 incelendiğinde Yaşam Doyum Ölçeği ile kurulan 1. Düzey tek faktörlü ölçme modelinin uyum indeks değerleri yukarıdaki gibi verilmektedir. Ki-Kare değeri $0 < \chi^2 / (df) = 2.79 \leq 3$ kritik değer aralığında olduğundan kabul edilebilir uyum sergilediği görülmektedir. RMSEA değerine bakıldığında 0.08 kritik değerinden küçük olmasından dolayı kabul edilebilir uyum indeksine sahip olduğunu gösterir (Schermelleh-Engel, Moosbrugger ve Müller, 2003). GFI, NNFI, AGFI, CFI ve NFI değerlerinin mükemmel uyum indeksine sahip olduğu görülmektedir.

3.3.5. Oxford Mutluluk Ölçeği Kısa Formu

Bu ölçek tek bir boyuttan oluşmaktadır. Hills ve Argyle (2002) tarafından geliştirilen orijinal form 8 maddeden ve 6'lı Likert tarzı olup ölçeğin uzun versiyonunda 29 madde vardır. Ölçeğin İngilizce uzun ve kısa formları arasında .93 korelasyon olduğu saptanmıştır. Ölçek,

Akıncı-Çötök ve Doğan (2011) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçeğin Türkçe uyarlamasında 7 madde vardır ve ölçeğin Türkçe uyarlaması 5'li Likert (1- hiç katılmıyorum; 5- tamamen katılıyorum) tarzında yapılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek için yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucu özdeğeri 2.782 olan ve toplam varyansın %39,74'ünü açıklayan tek faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Ölçeğin Türkçe formunun Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı .74 olarak bulunmuştur ve test-tekrar test güvenirlik katsayısı .85 olarak hesaplanmıştır.

Bu çalışmanın örneklem grubu üzerinde Oxford Mutluluk Ölçeği Kısa Formuna ilişkin yapılan Doğrulayıcı Faktör Analizine yönelik sonuçlar aşağıda Şekil 9 ve Tablo 5'de verilmiştir.

Chi-Square=17.73, df=9, P-value=0.03847, RMSEA=0.035

Şekil 9. Oxford Mutluluk Ölçeği Kısa Formuna İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Oxford Mutluluk ölçeğine ait kurulan 1. Düzey Tek Faktörlü DFA modeline ilişkin sonuçlar yukarıdaki gibidir. Kurulan ölçme modeline ait uyum indeks değerleri Tablo-5 de görülmektedir.

Tablo 5. Oxford Mutluluk Ölçeği Kısa Formu 1. Düzey Tek Faktörlü Doğrulamalı Faktör Analizi Modeline İlişkin Uyum İndeksi Değerleri

DFA	Uyum	$\chi^2/(df)$	RMSEA	GFI	AGFI	CFI	NNFI	NFI
İndeks		17,73/(9)=1,97	0.035	0.97	0.95	0.99	0.99	0,98

Tablo-5 incelendiğinde Oxford Mutluluk Ölçeği ile kurulan 1. Düzey tek faktörlü ölçme modelinin uyum indeks değerleri yukarıdaki gibi verilmektedir. Ki-Kare değeri $0 < \chi^2/(df) = 1.97 \leq 2$ kritik değer aralığında olduğundan iyi uyum sergilediği görülmektedir. RMSEA değerine bakıldığında 0.05 kritik değerinden küçük olmasından dolayı mükemmel uyum indeksine sahip olduğunu gösterir (Schermerhorne-Engel, Moosbrugger ve Müller, 2003). GFI, NNFI, AGFI, CFI ve NFI değerlerinin mükemmel uyum indeksine sahip olduğu görülmektedir.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmanın veri toplama aşamaları 2016-2017 Eğitim Öğretim Yılı Bahar Dönemi boyunca Mart ayından Haziran ayına kadar Ankara ili içerisinde ikamet eden lise öğrencilerinin gönüllü katılımı kabul edenlere ve internet yoluyla katılım gösteren lise öğrencilerine uygulanarak toplanmıştır. Araştırmaya katılmayı kabul eden lise öğrencilerine Kişisel Bilgi formu ve diğer dört ölçeğin maddelerinin yer aldığı doküman verilmiş ve ölçeklerin tamamını tamamlamaları için kendilerine 25 dakika süre verilmiştir. Katılımcıların çoğu ölçeklerin tamamını yaklaşık 15-16 dakika içinde tamamlayabilmişlerdir. Verilerin gerek yüz yüze gerekse internet yoluyla toplanması sırasında katılımcılara ölçeklerin gerçek isimleri verilmemiştir. Sadece ölçeklerin isimlerinin baş harflerinden oluşan kısaltmaları verilmiştir (Örnek: Oxford Mutluluk Ölçeği Kısa Formu için OMÖ-K şeklinde veri toplama aracında yazılmıştır.) Böylelikle katılımcıların kendilerini olduklarından farklı bir şekilde göstermeleri ve yanlış cevap vermelerinin önüne geçilmeye çalışılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri istatistik programları kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin analizi aşamasında yapısal regresyon modeli olarak da isimlendirilen hibrit modelleme kullanılmıştır. Hibrit model, yol (path) ve ölçme modellerinin sentezi olarak bütün yapısal eşitlik modellerinin en geneli olduğu söylenebilir. Hibrit modelde amaç yol analizinde olduğu gibi sebep etkisinin örüntüsü hakkındaki hipotezleri test etmeyi sağlamaktadır; fakat yol analizinden farklı olarak hibrit modelde bu etkiler örtük değişkenleri de içerebilir. Bunun

sebebi hibrit modelin doğrulayıcı faktör analizinde olduğu gibi faktörlerin göstergesi olarak gözlenen değişkenleri temsil eden bir ölçme modeli ile de birleşebilmesidir. Hibrit modelin avantajı hem yapısal hem de ölçme ilişkilerinin tek bir modelde analizine ilişkin hipotez testlerini incelemeye olanak sağladığı için diğerlerinden daha esnek olmasıdır (Kline, 2010). Kısacası hibrit model örtük değişkenler arasındaki ilişkileri incelemek gerektiğinde ve bu örtük değişkenlere ilişkin gözlenen değişkenler olduğunda kullanılır.

Ölçme ve yapısal modellerin uyum indekslerine yönelik analizlerin sonuçları χ^2/sd , RMSEA, SRMR, CFI, NFI ve NNFI değerleri incelenerek yorumlanmıştır. Kelloway (1998), uyum indekslerine ek olarak araştırmalarda belirleme katsayısı olan R^2 'nin de belirtilmesi gereğini vurguladığı için araştırmada R^2 değerleri de incelenmiştir. R^2 açıklanan varyans olarak tanımlanır ve ya gözlenen değişkenlerin gizil değişkenleri ya da bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenleri açıklama derecesini göstermektedir.

Araştırma kapsamında, doğrulayıcı faktör analizi sonucu elde edilen ölçme ve yapısal modellere ilişkin uyum iyiliği indekslerinin değerlendirilmesi için Schermelleh-Engel, Moosbrugger ve Müller (2003)'ün belirlediği ölçütler göz önünde bulundurulmuştur. Bu ölçütler Şekil-10'da görülmektedir.

Fit Measure	Good Fit	Acceptable Fit
χ^2	$0 \leq \chi^2 \leq 2df$	$2df < \chi^2 \leq 3df$
p value	$.05 < p \leq 1.00$	$.01 \leq p \leq .05$
χ^2/df	$0 \leq \chi^2/df \leq 2$	$2 < \chi^2/df \leq 3$
<i>RMSEA</i>	$0 \leq RMSEA \leq .05$	$.05 < RMSEA \leq .08$
p value for test of close fit ($RMSEA < .05$)	$.10 < p \leq 1.00$	$.05 \leq p \leq .10$
Confidence interval (CI)	close to <i>RMSEA</i> , left boundary of CI = .00	close to <i>RMSEA</i>
<i>SRMR</i>	$0 \leq SRMR \leq .05$	$.05 < SRMR \leq .10$
<i>NFI</i>	$.95 \leq NFI \leq 1.00^a$	$.90 \leq NFI < .95$
<i>NNFI</i>	$.97 \leq NNFI \leq 1.00^b$	$.95 \leq NNFI < .97^c$
<i>CFI</i>	$.97 \leq CFI \leq 1.00$	$.95 \leq CFI < .97^c$
<i>GFI</i>	$.95 \leq GFI \leq 1.00$	$.90 \leq GFI < .95$
<i>AGFI</i>	$.90 \leq AGFI \leq 1.00$, close to <i>GFI</i>	$.85 \leq AGFI < .90$, close to <i>GFI</i>

Şekil 10. Uyum İyiliği İndeks Değerleri İçin Kriterler

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde lise öğrencilerinin azim düzeylerinin mutluluk ve umutsuzluk düzeyleri aracı değişken olarak kullanıldığında öğrencilerin yaşam doyumları ve akademik başarıları üzerindeki etkisinin tespit edilmesi ile ilgili yapılan ölçme analizlerinin sonuçlarına yer verilmiştir. Araştırmanın bulguları incelenirken araştırmanın sınırlılıkları kısmında vurgulanan noktalar göz önünde bulundurulmalıdır.

4. Lise Öğrencilerinin Yaşam Doyumlarının ve Akademik Başarılarının Yordanmasına İlişkin Kurulan Hibrid Modellerle İlgili Bulgular

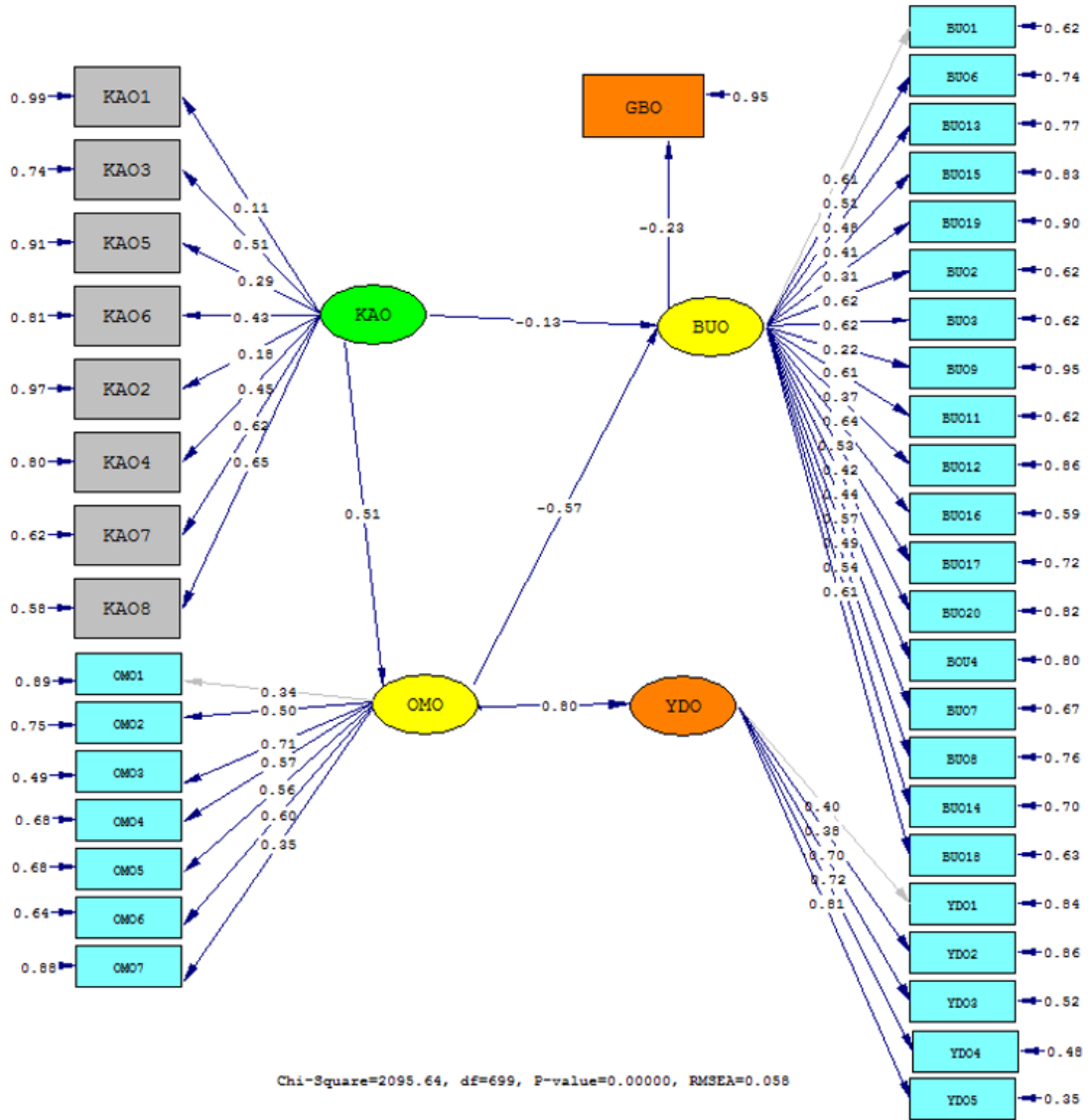
Bu araştırmada, lise öğrencilerinin azim düzeylerinin umutsuzluk ve mutluluk aracı değişken olarak kullanıldığında yaşam doyumlarını ve akademik başarılarını yordayıp yordamadığını test etmek amacıyla 3 farklı hibrid model kullanılmıştır. Bu bölümde, 1. Model, 2. Model ve 3. Modele ait uyum indeks değerleri, dolaylı, doğrudan ve toplam etkiler ve bootstrapping analizlerine ait bulgular ayrı ayrı verilmiştir.

4.1. Lise Öğrencilerinin Yaşam Doyumlarının ve Akademik Başarılarının Yordanmasına İlişkin Kurulan 1. Hibrid Modele İlişkin Bulgular

Bu bölümde lise öğrencilerinin azim düzeylerinin, umutsuzluk ve mutluluk duyguları aracı değişken olarak kullanıldığında yaşam doyumlarını ve akademik başarılarını yordama düzeyinin test edildiği 1. Hibrid modele ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

4.1.1. Lise Öğrencilerinin Yaşam Doyumlarının ve Akademik Başarılarının Yordanmasına İlişkin Kurulan 1. Modele Ait Uyum İndeks Değerleri ile İlgili Bulgular

Araştırmanın amacına yönelik olarak kurulan birinci hibrit model Şekil 11’de görüldüğü gibidir:

Şekil 11. Birinci Hibrit Model

Şekil 11’de kullanılan kısaltmaların anlamı aşağıda verilmiştir:

YDO- Yaşam Doyumu Ölçeği

BUO- Beck Umutsuzluk Ölçeği

KAÖ- Kısa Azim Ölçeği

OMO- Oxford Mutluluk Ölçeği Kısa Formu

GBO – Genel Başarı Ortalaması /Akademik Başarı

Lise öğrencilerinin yaşam doyumları ve akademik başarılarının yordanmasına ilişkin kurulan 1. Modelle ilgili uyum indeks değerleri Tablo 6’da verilmiştir:

Tablo 6. Birinci Modele İlişkin Uyum İndeks Değerleri

Model-1 Uyum	$\chi^2/ (df)$	RMSEA	GFI	AGFI	CFI	NNFI	NFI
İndeks	2095.64/(699)=2.99	0.058	0.91	0.87	0.95	0.95	0,93

Tablo-6 incelendiğinde, Model-1’e ilişkin uyum indeks değerleri görülmektedir. Ki-Kare değeri $0 < \chi^2/(df) = 2.99 \leq 3$ kritik değer aralığında olduğundan kabul edilebilir uyum sergilediği görülmektedir. RMSEA değerine bakıldığında 0.08 kritik değerinden küçük olmasından dolayı kabul edilebilir uyum indeksine sahip olduğunu gösterir (Schermelleh-Engel, Moosbrugger ve Müller, 2003). GFI, NNFI, AGFI, CFI ve NFI değerlerinin kabul edilebilir uyum indeksine sahip olduğu görülmektedir.

4.1.2. Lise Öğrencilerinde Azmin, Umutsuzluk ve Mutluluk Aracı Değişken Olarak Kullanıldığında Yaşam Doyumları ve Akademik Başarılarını Yordamasına İlişkin 1. Modelde Elde Edilen Bulgular

Tablo 7’de lise öğrencilerinde azim, mutluluk, umutsuzluk, yaşam doyumu ve genel başarı ortalaması ile kurulan 1. Modelle ilişkin doğrudan etki yollarına ait bulgular verilmiştir:

Tablo 7. Azim, Mutluluk, Umutsuzluk, Yaşam Doyumu ve Genel Başarı Ortalaması ile Kurulan Birinci Modle İlişkin Doğrudan Etki Yolları

Değişken	β	t	Standart Hata	R ²	Boostraping %95 Güven Aralığı
Azim→ Mutluluk	0,51	7,25*	0.74	0.26	(0.38;0.59)
Umutsuzluk→ Genel Başarı Ortalaması	-0.23	-4,28*	0.95	0,05	(-0.30;-0.14)
Mutluluk→ Yaşam Doyum	0.80	6.86*	0.36	0.64	(0.72;0.85)
Azim→ Umutsuzluk	-0.13	-4.74*	0.98	0.02	(-0.32;-0.05)

*p<,05

Tablo-7'ye bakıldığında öğrencilerin azim düzeyleri ile mutluluk düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu ve azim düzeylerinin mutluluk düzeyleri üzerinde 0.26'lık bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Öğrencilerin azim düzeyleri mutluluk düzeylerinin %26'sını açıklamaktadır. Öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri ile genel başarı ortalamaları arasında negatif yönde anlamlı ilişki olduğu ve umutsuzluk düzeylerinin genel başarı ortalaması üzerindeki 0.05'lik doğrudan etkiye sahip olduğu görülmektedir. Öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri genel başarı ortalamasının %5'ini açıklamaktadır. Öğrencilerin mutluluk düzeyleri ile yaşam doyumları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu ve öğrencilerin mutluluk düzeyleri yaşam doyumları üzerinde 0.64'lük doğrudan etkiye sahip olduğu görülmektedir. Öğrencilerin mutluluk düzeyleri yaşam doyumlarının %64'ünü açıklamaktadır. Öğrencilerin azim düzeyleri ile umutsuzluk düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki olduğu ve azim düzeylerinin umutsuzluk düzeyleri üzerinde 0.02'lik doğrudan etkiye sahip olduğu görülmektedir. Öğrencilerin azim düzeyleri umutsuzluk düzeylerinin %2'sini açıklamaktadır. Boostraping %95 güven aralığında doğrudan etki yolları için standardize edilmiş β katsayıları incelendiğinde belirlenen güven aralıkları arasında olduğu görülmektedir.

Tablo 8'de azim ve mutluluk değişkenlerinin umutsuzluk değişkeni üzerindeki etkisi görülmektedir.

Tablo 8. Azim ve Mutluluk Değişkenlerinin Umutsuzluk Üzerindeki Etkisi

Değişken (Umutsuzluk)	Azim	Mutluluk	Standart Hata	R ²
B	-0.13	-0.57	0.59	0.41
T	-4.74*	-2.48*		

*p<,05

Tablo 8'e bakıldığında öğrencilerin azim düzeyleri ile mutluluk düzeylerinin umutsuzluk düzeyleri üzerindeki etkisinin 0.41 olduğu görülmektedir. Öğrencilerin azim ve mutluluk düzeyleri ile umutsuzluk düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki olduğu görülmektedir. Azim ve mutluluk değişkenlerinden umutsuzluğa giden yollara ilişkin t-değerlerinin anlamlı olduğu görülmektedir. Öğrencilerin azim ve mutluluk düzeyleri umutsuzluk düzeylerinin %41'ini açıklamaktadır.

Tablo 9'da lise öğrencilerinde azim, mutluluk, umutsuzluk, yaşam doyumu ve genel başarı ortalaması ile kurulan 1. Modele ilişkin doğrudan, dolaylı ve toplam etki yollarına ait bulgular verilmiştir:

Tablo 9. Birinci Modele İlişkin Doğrudan, Dolaylı ve Toplam Etki Sonuçları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	Aracı Değişken	Doğrudan Etki	Dolaylı Etki	Toplam Etki
Genel Başarı Ortalaması	Azim	Umutsuzluk	----	$(-0.13)*(-0.23)=0.03$	0.03
Genel Başarı Ortalaması	Azim	Mutluluk ve Umutsuzluk	----	$(0.51)*(-0.57)*(-0.23)=0.07$	0.07
Umutsuzluk	Azim	Mutluluk	-0,13	$(0.51)*(-0.57)=-0.29$	-0.42
Yaşam Doyum	Azim	Mutluluk	----	$(0.51)*(0.80)= 0.41$	0.41

Tablo 9'a bakıldığında öğrencilerin azim düzeylerinin genel başarı ortalaması üzerinde doğrudan etkisine ilişkin tanımlanan yola ait t değerinin anlamlı olmadığı ve bu yüzden modelden çıkarıldığı görülmektedir. Öğrencilerin azim düzeylerinin genel başarı ortalaması üzerinde doğrudan etkisi yoktur. Öğrencilerin azim düzeylerinin umutsuzluk düzeyleri üzerinden genel başarı ortalamasına ilişkin 0.03'lük dolaylı etkisi vardır. Azim değişkeninin sadece mutluluk değişkeni üzerinden genel başarı ortalamasına ilişkin toplam etkisi 0.03'dür. Öğrencilerin azim düzeylerinin mutluluk ve umutsuzluk üzerinden genel başarı ortalamasına ilişkin 0.07'lik dolaylı etkisi vardır. Öğrencilerin azim değişkeninden umutsuzluk ve mutluluk aracı değişken olarak kullanılarak çizilen farklı iki yolun genel başarı ortalaması üzerindeki toplam etkisi 0.10'dur. Öğrencilerin azim düzeylerinin umutsuzluk düzeyleri üzerinde -0.13'lük doğrudan etkisi vardır. Öğrencilerin azim düzeylerinin mutluluk aracı değişken olarak kullanıldığında -0.29'luk dolaylı bir etkisi vardır. Azim değişkeninin umutsuzluk üzerindeki toplam etkisi -0.42'dir. Öğrencilerin azim düzeylerinin yaşam doyumları üzerinde doğrudan etkisine ilişkin tanımlanan yola ait t değerinin anlamlı olmadığı ve bu yüzden modelden çıkarıldığı görülmektedir. Öğrencilerin

azim düzeylerinin yaşam doyumları üzerinde doğrudan etkisi yoktur. Öğrencilerin azim düzeylerinin mutluluk düzeyleri üzerinden yaşam doyumlarına ilişkin 0.41'lik dolaylı etkisi vardır. Öğrencilerin azim düzeylerinin mutluluk aracılığı ile yaşam doyumları üzerindeki toplam etkisi 0.41'dir.

Tablo 10'da lise öğrencilerin yaşam doyumları ve akademik başarılarının yordanmasına ilişkin kurulan 1. Modele ait doğrudan dolaylı ve toplam etki yollarına ilişkin bootstrapping güven aralığı değerleri verilmiştir.

Tablo 10. Birinci Modele İlişkin Doğrudan, Dolaylı ve Toplam Etki Yollarına İlişkin Bootstrapping %95 Güven Aralığı Değerleri

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	Aracı Değişken	Doğrudan Etki (GA)	Dolaylı Etki (GA)	Toplam Etki (GA)
Genel Başarı Ortalaması	Azim	Umutsuzluk	----	(0.02;0.11)	(0.02;0.11)
Genel Başarı Ortalaması	Azim	Mutluluk ve Umutsuzluk	----	(0.02;0.11)	(0.02;0.11)
Umutsuzluk	Azim	Mutluluk	(-0.32;-0.05)	(-0.34;-0.18)	(-0.46;-0.24)
Yaşam Doyum	Azim	Mutluluk	----	(0.30;0.47)	(0.30;0.44)

*p<,05 GA: Güven Aralığı

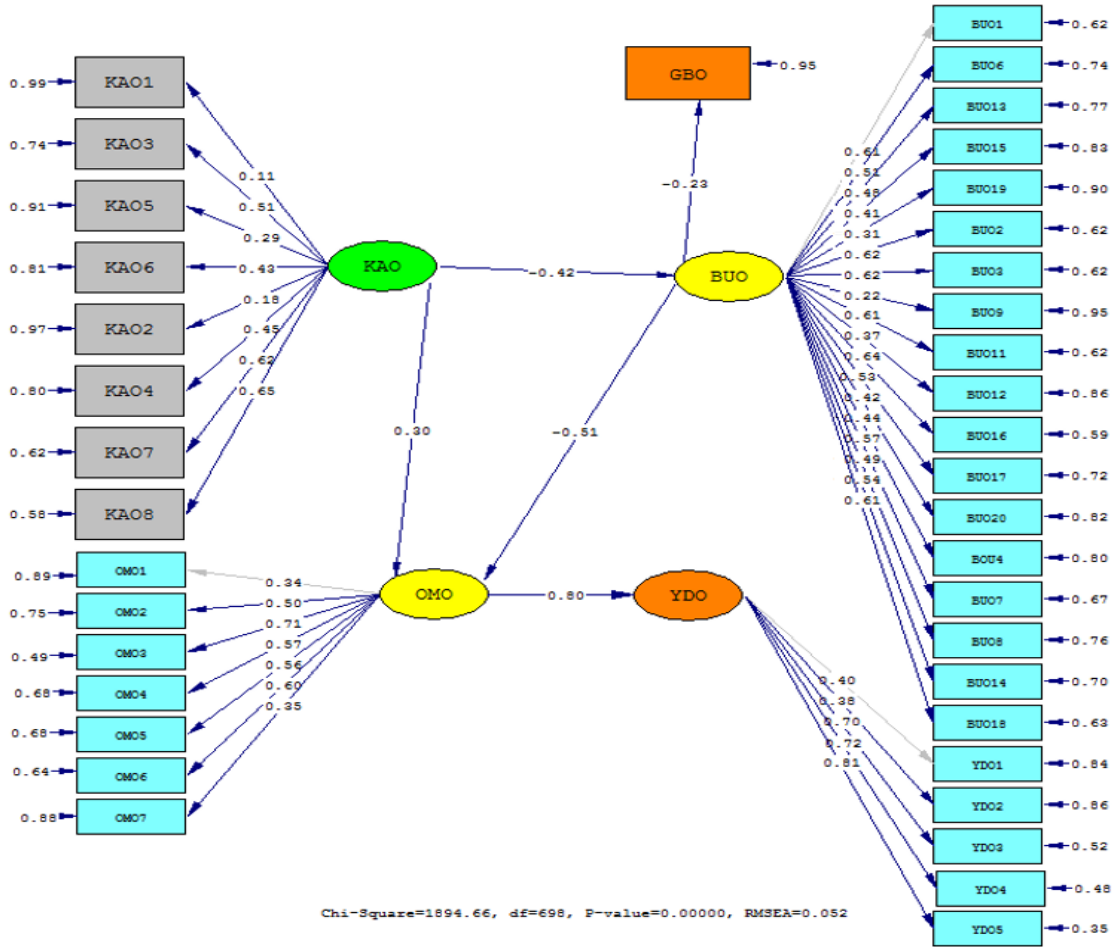
Tablo 10'a bakıldığında azimden doğrudan, dolaylı ve toplam etkilere ilişkin %95 güven aralığında çizilen yolların bootstrapping güven aralıklarının incelendiği görülmektedir. Azim değişkeninden genel başarı ortalamasına ve yaşam doyum değişkenine doğrudan çizilen yolun p<,05'e göre anlamlı olmadığı görülmektedir. Dolaylı etki yollarının ve toplam etkinin anlamlı olmayan doğrudan etki yolları çıkarıldığında çizilen yolların p<,05'e göre anlamlı olduğu görülmektedir. Bootstrapping %95 güven aralığında dolaylı etki ve toplam etki yolları için standardize edilmiş β katsayıları incelendiğinde belirlenen güven aralıkları arasında olduğu görülmektedir. Azim değişkeninden umutsuzluk değişkenine çizilen yola ilişkin standardize edilmiş β katsayıları incelendiğinde doğrudan etki için belirlenen güven aralıkları arasında olduğu görülmektedir.

4.2. Lise Öğrencilerinin Yaşam Doyumlarının ve Akademik Başarılarının Yordanmasına İlişkin Kurulan 2. Hibrid Modele İlişkin Bulgular

Bu bölümde lise öğrencilerinin azim düzeylerinin, umutsuzluk ve mutluluk duyguları aracı değişken olarak kullanıldığında yaşam doyumlarını ve akademik başarılarını yordama düzeyinin test edildiği 2. Hibrid modele ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

4.2.1. Lise Öğrencilerinin Yaşam Doyumlarının ve Akademik Başarılarının Yordanmasına İlişkin Kurulan 2. Modele Ait Uyum İndeks Değerleri ile İlgili Bulgular

Araştırmanın amacına yönelik olarak kurulan birinci hibrit model Şekil 12’de görüldüğü gibidir.

Şekil 12. İkinci Hibrid Model

Şekil 12’de kullanılan kısaltmaların anlamı aşağıda verilmiştir:

YDO- Yaşam Doyumu Ölçeği

BUO- Beck Umutsuzluk Ölçeği

KAÖ- Kısa Azim Ölçeği

OMO- Oxford Mutluluk Ölçeği Kısa Formu

GBO – Genel Başarı Ortalaması /Akademik Başarı

Lise öğrencilerinin yaşam doyumları ve akademik başarılarının yordanmasına ilişkin kurulan 2. Modelle ilgili uyum indeks değerleri Tablo 11’de verilmiştir:

Tablo 11. İkinci Modelle İlişkin Uyum İndeks Değerleri

Model-1 Uyum	$\chi^2/ (df)$	RMSEA	GFI	AGFI	CFI	NNFI	NFI
İndeks	1894.66/(698)=2.71	0.052	0.93	0.89	0.96	0.96	0,94

Tablo 11 incelendiğinde, Model-2’ye ilişkin uyum indeks değerleri görülmektedir. Ki-Kare değeri $0 < \chi^2/(df) = 2.79 \leq 3$ kritik değer aralığında olduğundan kabul edilebilir uyum sergilediği görülmektedir. RMSEA değerine bakıldığında 0.08 kritik değerinden küçük olmasından dolayı kabul edilebilir uyum indeksine sahip olduğunu gösterir (Schermele-Engel, Moosbrugger ve Müller, 2003). GFI, NNFI, AGFI, CFI ve NFI değerlerinin kabul edilebilir uyum indeksine sahip olduğu görülmektedir.

4.2.2. Lise Öğrencilerinde Azmin, Umutsuzluk ve Mutluluk Aracı Değişken Olarak Kullanıldığında Yaşam Doyumları ve Akademik Başarılarını Yordamasına İlişkin 2. Modelde Elde Edilen Bulgular

Tablo 12’de lise öğrencilerinde azim, mutluluk, umutsuzluk, yaşam doyumu ve genel başarı ortalaması ile kurulan 2. Modelle ilişkin doğrudan etki yollarına ait bulgular verilmiştir:

Tablo 12. Azim, Mutluluk, Umutsuzluk, Yaşam Doyumu ve Genel Başarı Ortalaması ile Kurulan İkinci Modele İlişkin Doğrudan Etki Yolları

Değişken	β	t	Standart Hata	R ²	Boostraping %95 Güven Aralığı
Umutsuzluk→ Genel Başarı Ortalaması	-0.23	-4,28*	0.95	0,05	(-0.26;-0.12)
Mutluluk→ Yaşam Doyum	0.80	6.86*	0.36	0.64	(0.69;0.82)
Azim→ Umutsuzluk	-0.42	-5.19*	0.82	0.18	(-0.47;-0.27)
Azim → Mutluluk	0.30	5.43*	0.81	0.09	(0.19;0.42)

*p<,05

Tablo-12'e bakıldığında öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri ile genel başarı ortalamaları arasında negatif yönde anlamlı ilişki olduğu ve umutsuzluk düzeylerinin genel başarı ortalaması üzerinde 0.05'lik bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri genel başarı ortalamalarının %5'ini açıklamaktadır. Öğrencilerin mutluluk düzeyleri ile yaşam doyumları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu ve mutluluk düzeylerinin yaşam doyumları üzerindeki 0.64'lük doğrudan etkiye sahip olduğu görülmektedir. Öğrencilerin mutluluk düzeyleri yaşam doyumlarının %64'ünü açıklamaktadır. Öğrencilerin azim düzeyleri ile umutsuzluk düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki olduğu ve öğrencilerin azim düzeylerinin umutsuzluk düzeyleri üzerinde 0.18'lik doğrudan etkiye sahip olduğu görülmektedir. Öğrencilerin azim düzeyleri umutsuzluk düzeylerinin %18'ini açıklamaktadır. Öğrencilerin azim düzeyleri ile mutluluk düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu ve öğrencilerin azim düzeylerinin mutluluk düzeyleri üzerinde 0.09'luk doğrudan etkiye sahip olduğu görülmektedir. Öğrencilerin azim düzeyleri mutluluk düzeylerinin %9'unu açıklamaktadır. Boostraping %95 güven aralığında doğrudan etki yolları için standardize edilmiş β katsayıları incelendiğinde belirlenen güven aralıkları arasında olduğu görülmektedir.

Tablo 13’de lise öğrencilerinde azim, mutluluk, umutsuzluk, yaşam doyumu ve genel başarı ortalaması ile kurulan 2. Modele ait yapısal eşitliklere ilişkin bulgular verilmiştir.

Tablo 13. Azim ve Umutsuzluk Değişkenlerinin Mutluluk Üzerindeki Etkisi

Değişken (Mutluluk)	Azim	Umutsuzluk	Standart Hata	R ²
B	0.30	-0.51	0.53	0.47
T	5.43*	-4.75*		

*p<,05

Tablo 13’e bakıldığında öğrencilerin azim düzeyleri ile umutsuzluk düzeylerinin mutluluk düzeyleri üzerindeki etkisinin 0.47 olduğu görülmektedir. Öğrencilerin azim ve mutluluk arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu görülürken, umutsuzluk ve mutluluk arasında negatif yönde anlamlı ilişki olduğu görülmektedir. Azim ve umutsuzluk değişkenlerinden mutluluğa giden yollara ilişkin t-değerlerinin anlamlı olduğu görülmektedir. Öğrencilerin azim ve umutsuzluk düzeyleri mutluluk düzeylerinin %47’sini açıklamaktadır.

Tablo 14’de lise öğrencilerinde azim, mutluluk, umutsuzluk, yaşam doyumu ve genel başarı ortalaması ile kurulan 2. Modele ilişkin doğrudan, dolaylı ve toplam etki yollarına ait bulgular verilmiştir:

Tablo 14. İkinci Modele İlişkin Doğrudan, Dolaylı ve Toplam Etki Sonuçları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	Aracı Değişken	Doğrudan Etki	Dolaylı Etki	Toplam Etki
Genel Başarı Ortalaması	Azim	Umutsuzluk	----	$(-0.42)*(-0.23)=0.10$	0.10
Yaşam Doyum	Azim	Mutluluk	----	$(0.30)*(0.80)=0.24$	0.24
Mutluluk	Azim	Umutsuzluk	0.30	$(-0.42)*(-0.51)=0.21$	0.51
Yaşam Doyum	Azim	Umutsuzluk ve Mutluluk	----	$(-0.42)*(-0.51)*(0.80)=0.17$	0.17

Tablo 14’e bakıldığında öğrencilerin azim düzeylerinin genel başarı ortalaması ve yaşam doyum üzerindeki doğrudan etkisine ilişkin tanımlanan yola ait t değerlerinin anlamlı olmadığı ve bu yüzden modelden çıkarıldığı görülmektedir. Öğrencilerin azim düzeylerinin genel başarı ortalaması ve yaşam doyumları üzerinde doğrudan etkisi yoktur. Öğrencilerin azim düzeylerinin umutsuzluk düzeyleri üzerinden genel başarı ortalamasına ilişkin 0.10’luk dolaylı etkisi vardır. Azim değişkeninin sadece umutsuzluk değişkeni üzerinden genel başarı ortalamasına ilişkin toplam etkisi 0.10’dur. Öğrencilerin azim düzeylerinin mutluluk üzerinden yaşam doyumları üzerindeki dolaylı etkisi 0.24’tür. Azim değişkeninin öğrencilerin yaşam doyumları üzerinde mutluluk aracı değişken olarak kullanıldığında toplam etkisi

0.24'tür. Öğrencilerin azim düzeylerinin mutluluk düzeyleri üzerindeki doğrudan etkisi 0.30'dur. Öğrencilerin azim düzeylerinin umutsuzluk aracı değişken olarak kullanıldığında mutluluk üzerindeki dolaylı etkisi 0.21'dir. Öğrencilerin azim düzeylerinin mutluluk üzerindeki toplam etkisi 0.51'dir. Öğrencilerin azim düzeylerinin yaşam doyumları üzerinde doğrudan etkisine ilişkin tanımlanan yola ait t değerinin anlamlı olmadığından dolayı modelden çıkarıldığı ve bu yüzden azim değişkenin yaşam doyum üzerinde doğrudan bir etkisinin olmadığı görülmektedir. Öğrencilerin azim düzeylerinin yaşam doyumları üzerindeki etkisi umutsuzluk ve mutluluk aracı değişken olarak kullanıldığında dolaylı etkisi 0.17'dir. Azim değişkenin umutsuzluk ve umutsuzluk üzerinden yaşam doyumları üzerindeki toplam etkisi 0.17'dir.

Tablo 15'de lise öğrencilerin yaşam doyumları ve akademik başarılarının yordanmasına ilişkin kurulan 2. Modele ait doğrudan dolaylı ve toplam etki yollarına ilişkin bootstrapping güven aralığı değerleri verilmiştir.

Tablo 15. İkinci Modele İlişkin Doğrudan, Dolaylı ve Toplam Etki Yollarına İlişkin Bootstrapping Güven Aralığı Değerleri

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	Aracı Değişken	Doğrudan Etki	Dolaylı Etki	Toplam Etki
Genel Başarı Ortalaması	Azim	Umutsuzluk	---	(0,04;0,11)	(0.04;0.11)
Yaşam Doyum	Azim	Mutluluk	---	(0,16;0,32)	(0.16;0.32)
Mutluluk	Azim	Umutsuzluk	(0.19;0.42)	(0.13;0.23)	(0.38;0.57)
Yaşam Doyum	Azim	Umutsuzluk ve Mutluluk	---	(0.16;0.32)	(0.16;0.32)

*p<,05

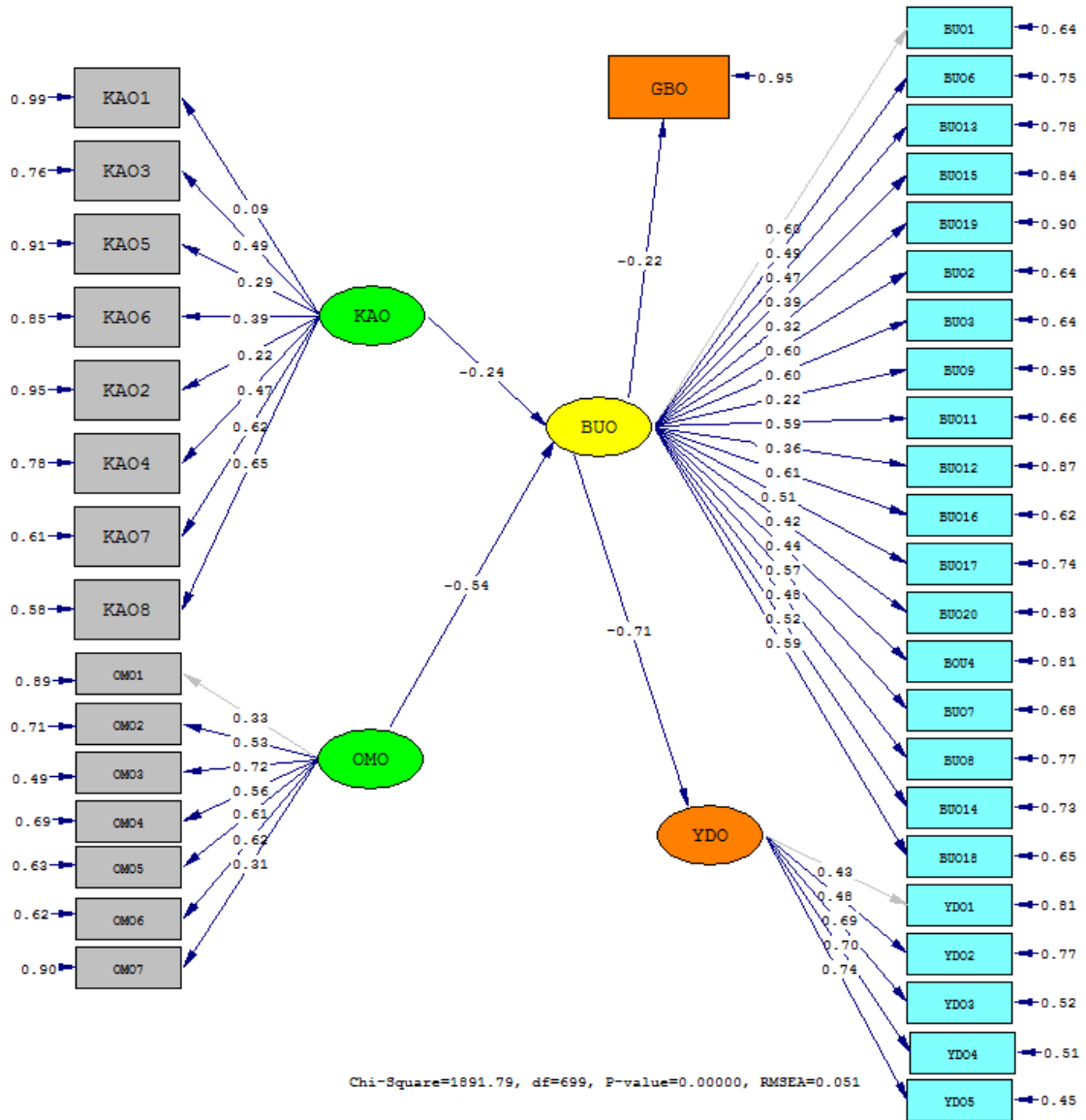
Tablo 15'e bakıldığında azimden doğrudan, dolaylı ve toplam etkilere ilişkin %95 güven aralığında çizilen yolların bootstrapping güven aralıkları incelenmiştir. Azim değişkeninden genel başarı ortalamasına ve yaşam doyum değişkenine doğrudan çizilen yolun p<,05'e göre anlamlı olmadığı görülmektedir. Dolaylı etki yollarının ve toplam etkinin anlamlı olmayan doğrudan etki yolları çıkarıldığında çizilen yolların p<,05'e göre anlamlı olduğu görülmektedir. Azim değişkeninden mutluluk değişkenine doğrudan çizilen yolun anlamlı olduğu ve doğrudan etki değerinin hesaplanabildiği görülmektedir. Bootstrapping %95 güven aralığında dolaylı etki ve toplam etki yolları için standardize edilmiş β katsayıları incelendiğinde belirlenen güven aralıkları arasında olduğu görülmektedir. Azim değişkeninden mutluluk değişkenine çizilen yola ilişkin standardize edilmiş β katsayıları incelendiğinde doğrudan etki için belirlenen güven aralıkları arasında olduğu görülmektedir.

4.3. Lise Öğrencilerinin Yaşam Doyumlarının ve Akademik Başarılarının Yordanmasına İlişkin Kurulan 3. Hibrid Modele İlişkin Bulgular

Bu bölümde lise öğrencilerinin azim düzeylerinin, umutsuzluk ve mutluluk duyguları aracı değişken olarak kullanıldığında yaşam doyumlarını ve akademik başarılarını yordama düzeyinin test edildiği 3. Hibrid modele ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

4.3.1. Lise Öğrencilerinin Yaşam Doyumlarının ve Akademik Başarılarının Yordanmasına İlişkin Kurulan 3. Modele Ait Uyum İndeks Değerleri ile İlgili Bulgular

Araştırmanın amacına yönelik olarak kurulan birinci hibrit model Şekil 11’de görüldüğü gibidir.

Şekil 13. Üçüncü Hibrid Model

Şekil 13’de kullanılan kısaltmaların anlamı aşağıda verilmiştir:

YDO- Yaşam Doyumu Ölçeği

BUO- Beck Umutsuzluk Ölçeği

KAÖ- Kısa Azim Ölçeği

OMO- Oxford Mutluluk Ölçeği Kısa Formu

GBO – Genel Başarı Ortalaması /Akademik Başarı

Lise öğrencilerinin yaşam doyumları ve akademik başarılarının yordanmasına ilişkin kurulan 3. Modelle ilgili uyum indeks değerleri Tablo 16’da verilmiştir:

Tablo 16. Üçüncü Modele İlişkin Uyum İndeks Değerleri

Model-3 Uyum İndeks	$\chi^2/ (df)$	RMSEA	GFI	AGFI	CFI	NNFI	NFI
	1891.79/(699)=2.70	0.051	0.92	0.89	0.96	0.95	0,94

Tablo-16 incelendiğinde Model-3’e ilişkin uyum indeks değerleri görülmektedir. Ki-Kare değeri $0 < \chi^2/(df) = 2.99 \leq 3$ kritik değer aralığında olduğundan kabul edilebilir uyum sergilediği görülmektedir. RMSEA değerine bakıldığında 0.08 kritik değerinden küçük olmasından dolayı kabul edilebilir uyum indeksine sahip olduğunu gösterir (Schermerh-Engel, Moosbrugger ve Müller, 2003). GFI, NNFI, AGFI, CFI ve NFI değerlerinin kabul edilebilir uyum indeksine sahip olduğu görülmektedir.

4.3.2. Lise Öğrencilerinde Azmin, Umutsuzluk ve Mutluluk Aracı Değişken Olarak Kullanıldığında Yaşam Doyumları ve Akademik Başarılarını Yordamasına İlişkin 3. Modelde Elde Edilen Bulgular

Tablo 17’de lise öğrencilerinde azim, mutluluk, umutsuzluk, yaşam doyumu ve genel başarı ortalaması ile kurulan 3. Modele ilişkin doğrudan etki yollarına ait bulgular verilmiştir:

Tablo 17. Azim, Mutluluk, Umutsuzluk, Yaşam Doyumu ve Genel Başarı Ortalaması ile Kurulan Üçüncü Modele İlişkin Doğrudan Etki Yolları

Değişken	B	T	Standart Hata	R ²	Boostraping %95 Güven Aralığı
Umutsuzluk→ Genel Başarı Ortalaması	-0.22	-4,28*	0.95	0,05	(-0.26;-0.12)
Umutsuzluk→ Yaşam Doyuma	-0.71	-5.42*	0.48	0.52	(-0.73;-0.51)

*p<,05

Tablo-17’ye bakıldığında öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri ile genel başarı ortalamaları arasında negatif yönde anlamlı ilişki olduğu ve umutsuzluk düzeylerinin genel başarı ortalaması üzerinde 0.05’lik bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri genel başarı ortalamalarının %5’ini açıklamaktadır. Öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri ile genel başarı ortalaması yaşam doyumları arasında negatif yönde anlamlı ilişki

olduğu ve umutsuzluk düzeylerinin yaşam doyumları üzerinde 0.52'lik bir doğrudan etkiye sahip olduğu görülmektedir. Öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri yaşam doyumlarının %52'sini açıklamaktadır. Boostaping %95 güven aralığında doğrudan etki yolları için standardize edilmiş β katsayıları incelendiğinde belirlenen güven aralıkları arasında olduğu görülmektedir.

Tablo 18'de lise öğrencilerinde azim, mutluluk, umutsuzluk, yaşam doyumu ve genel başarı ortalaması ile kurulan 3. Modele ait yapısal eşitliklere ilişkin bulgular verilmiştir.

Tablo 18. Azim ve Mutluluk Değişkenlerinin Umutsuzluk Değişkeni Üzerindeki Etkisi

Değişken (Umutsuzluk)	Azim	Mutluluk	Standart Hata	R ²
B	-0.24	-0.54	0.62	0.38
T	-2.66*	-5.39*		

*p<,05

Tablo 18'e bakıldığında öğrencilerin azim düzeyleri ile mutluluk düzeylerinin umutsuzluk düzeyleri üzerindeki etkisinin 0.38 olduğu görülmektedir. Öğrencilerin azim ve mutluluk düzeyleri ile umutsuzluk düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki olduğu görülmektedir. Azim ve mutluluk değişkenlerinden umutsuzluğa giden yollara ilişkin t-değerlerinin anlamlı olduğu görülmektedir. Öğrencilerin azim ve mutluluk düzeyleri umutsuzluk düzeylerinin %38'ini açıklamaktadır.

Tablo 19'da lise öğrencilerinde azim, mutluluk, umutsuzluk, yaşam doyumu ve genel başarı ortalaması ile kurulan 3. Modele ilişkin doğrudan, dolaylı ve toplam etki yollarına ait bulgular verilmiştir:

Tablo 19. Üçüncü Modele İlişkin Doğrudan, Dolaylı ve Toplam Etki Sonuçları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	Aracı Değişken	Doğrudan Etki	Dolaylı Etki	Toplam Etki
Genel Başarı Ortalaması	Azim	Umutsuzluk	----	$(-0.24)*(-0.22)=0.05$	0.05
Genel Başarı Ortalaması	Mutluluk	Umutsuzluk	----	$(-0.54)*(-0.22)=0.12$	0.12
Yaşam Doyum	Azim	Umutsuzluk	----	$(-0.24)*(-0.71)=0.17$	0.17
Yaşam Doyum	Mutluluk	Umutsuzluk	----	$(-0.54)*(-0.71)=0.38$	0.38

Tablo 19'a bakıldığında öğrencilerin azim düzeylerinin genel başarı ortalaması ve yaşam doyumu üzerindeki doğrudan etkisine ilişkin tanımlanan yola ait t değerlerinin anlamlı

olmadığı ve bu yüzden modelden çıkarıldığı görülmektedir. Öğrencilerin azim düzeylerinin genel başarı ortalaması ve yaşam doyumları üzerinde doğrudan etkisi yoktur. Öğrencilerin mutluluk düzeylerinin genel başarı ortalaması ve yaşam doyum üzerindeki doğrudan etkisine ilişkin tanımlanan yola ait t değerlerinin anlamlı olmadığı ve bu yüzden modelden çıkarıldığı görülmektedir. Öğrencilerin mutluluk düzeylerinin genel başarı ortalaması ve yaşam doyumları üzerinde doğrudan etkisi yoktur. Öğrencilerin azim düzeylerinin umutsuzluk düzeyleri üzerinden genel başarı ortalamasına ilişkin 0.05'lik dolaylı etkisi vardır. Azim değişkeninin sadece umutsuzluk değişkeni üzerinden genel başarı ortalamasına ilişkin toplam etkisi 0.05'dir. Öğrencilerin mutluluk düzeylerinin umutsuzluk düzeyleri üzerinden genel başarı ortalamasına ilişkin 0.12'lik dolaylı etkisi vardır. Mutluluk değişkeninin sadece umutsuzluk değişkeni üzerinden genel başarı ortalamasına ilişkin toplam etkisi 0.12'dir. Öğrencilerin azim düzeylerinin umutsuzluk düzeyleri üzerinden yaşam doyumlarına ilişkin 0.17'lik dolaylı etkisi vardır. Azim değişkeninin sadece umutsuzluk değişkeni üzerinden yaşam doyumlarına ilişkin toplam etkisi 0.17'dir. Öğrencilerin mutluluk düzeylerinin umutsuzluk düzeyleri üzerinden yaşam doyumlarına ilişkin 0.38'lik dolaylı etkisi vardır. Mutluluk değişkeninin sadece umutsuzluk değişkeni üzerinden yaşam doyumlarına ilişkin toplam etkisi 0.38'dir.

Tablo 20'de lise öğrencilerin yaşam doyumları ve akademik başarılarının yordanmasına ilişkin kurulan 3. Modele ait doğrudan dolaylı ve toplam etki yollarına ilişkin bootstrapping güven aralığı değerleri verilmiştir.

Tablo 20. Üçüncü Modele İlişkin Doğrudan, Dolaylı ve Toplam Etki Yollarına İlişkin Bootstrapping Güven Aralığı Değerleri

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	Aracı Değişken	Doğrudan Etki	Dolaylı Etki	Toplam Etki
Genel Başarı Ortalaması	Azim	Umutsuzluk	---	(0.01;0.07)	(0.01;0.07)
Genel Başarı Ortalaması	Mutluluk	Umutsuzluk	---	(0.06;0.14)	(0.06;0.14)
Yaşam Doyum	Azim	Umutsuzluk	---	(0.05;0.19)	(0.05;0.19)
Yaşam Doyum	Mutluluk	Umutsuzluk	---	(0.21;0.40)	(0.21;0.40)

*p<,05

Tablo 20'ye bakıldığında azimden ve mutluluktan doğrudan, dolaylı ve toplam etkilere ilişkin %95 güven aralığında çizilen yolların bootstrapping değerleri incelenmiştir. Azim değişkeninden ve mutluluk değişkeninden genel başarı ortalamasına doğrudan çizilen yolun p<,05'e göre anlamlı olmadığı görülmektedir. Azim değişkeninden yaşam doyumu

değişkenine doğrudan çizilen yolun anlamlı olmadığı görülürken, mutluluk değişkeninden yaşam doyum değişkenine doğrudan çizilen yolun anlamlı olduğu görülmektedir fakat bu yolun kurulan birinci modelde ve ikinci modelde tanımlanmış olmasından ötürü üçüncü modelde bu yol tanımlanmamıştır. Dolaylı etki yollarının ve toplam etkinin anlamlı olmayan doğrudan etki yolları çıkarıldığında çizilen yolların $p < ,05$ 'e göre anlamlı olduğu görülmektedir. Boostroaping %95 güven aralığında dolaylı etki ve toplam etki yolları için standardize edilmiş β katsayıları incelendiğinde belirlenen güven aralıkları arasında olduğu görülmektedir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Bu araştırmada, lise öğrencilerin akademik başarı ve yaşam doyumları üzerinde azim değişkeninin mutluluk ve umutsuzluk duygularının aracı değişken olarak kullanıldığında ne düzeyde etkisi olduğunu tespit etmek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda üç farklı hibrit model kurulmuş ve test edilmiştir. Analizlerin sonucunda, araştırmanın bağımsız değişkenleri azim, umutsuzluk ve mutluluğun araştırmaya katılan lise öğrencilerinin yaşam doyumları ve akademik başarılarını belli oranlarda yordadıkları gözlemlenmiş olup, araştırma kapsamında kurulan hem ölçme modellerine hem de yapısal modellere ait uyum indeks değerlerinin kabul edilebilir uyum indeks değerleri arasında olduğu tespit edilmiştir. Bu sebeple, araştırma kapsamında kurulan 3 model de doğrulanmıştır.

Birinci modelde azmin, umutsuzluk ve mutluluk aracı değişken olarak kullanıldığında, araştırmaya katılan lise öğrencilerinin akademik başarılarını %7 oranında etkilediği gözlemlenmiştir. Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin azim düzeyleri umutsuzluk aracı değişken olarak kullanıldığında öğrencilerin akademik başarılarını %3 oranında negatif yönde etkilediği araştırmanın bulguları arasındadır. Bu sonuçlar alan yazınındaki çalışmalar ile paralellik göstermektedir. İlgili alanyazınına bakıldığında, azim bir karakter özelliği olarak ele alınmaktadır. Duckworth vd. (2008) azim değişkeninin tek başına öğrencilerin akademik başarıları ile ilgili toplam varyansın yaklaşık %5'ini açıkladığını öne sürmüşlerdir. Araştırmada elde edilen bu bulgular, araştırmanın sınırlılıkları arasında olan öğrencilerin akademik başarılarının ölçütü olarak kullanılan son dönem genel başarı ortalamaları ile ilgili olabilir. Duckworth vd. (2005) öğrencilerin azim düzeyleri ile akademik başarıları arasındaki ilişkiyi tespit etmek için öğrencilerin Amerika Birleşik Devletlerinde üniversiteye öğrenci kabul etmede kullanılan SAT (Scholastic Aptitude Test) sonuçlarını dikkate almışlardır. Bu çalışmada öğrencilerin son dönem ortalamaları birçok öğretmen tarafından verilen ders notlarını içermesinden verilen notların ne düzeyde nesnel olarak verilip

verilmediğinin tespiti güçtür. Araştırma sonuçları her ne kadar ilgili alanyazındaki sonuçlarla paralellik gösterse de bu noktanın göz önünde bulundurulması önemlidir.

Araştırma kapsamında kurulan birinci modelde, araştırmaya katılan lise öğrencilerinin azim düzeylerinin mutluluk aracı değişken olarak kullanıldığında öğrencilerin yaşam doyumlarını %41 oranında etkilediği araştırmanın bulguları arasındadır. Bu sonuçtan yola çıkarak, azim ve mutluluğun yaşam doyumu üzerindeki etkisinin orta düzeyde olduğu ve azim ve mutluluğun öğrencilerin yaşam doyumlarını yordamada anlamlı değişkenler olduğu söylenebilir. Yabancı alanyazınında, bu sonucu destekleyen çalışmalara son yıllarda sıklıkla rastlamak mümkündür. Bu çalışmalarda ifade edildiği üzere, azim seviyeleri yüksek bireylerin yaşamlarında ulaşmak istedikleri gerçekçi hedefleri vardır. Bu hedeflere ulaşmak için kararlılık ve isteklilik gösterirler. Karşılarına çıkan engellerden akılcı dersler çıkarıp hedeflerine ulaşmak için çaba göstermeye devam ederler. Zaman zaman kendilerini kötü hissetseler de karamsarlığa düşmezler. Bu yüzden, yaşamlarında bir amaç ve anlam vardır. Bu onların, yaşamın olumlu yanlarına odaklanmalarını sağlar ve olumlu duyguları olumsuz duygulara nazaran daha sıklıkla hissederler. Bu durum onların mutluluk düzeylerini artırır ve yaşamdan doyum alma seviyelerini yükseltir (Anderson vd, 2016; Arslan vd., 2013; Duckworth vd., 2009; Eskreis-Winkler vd., 2014; Peterson ve Seligman, 2004). Bu açıdan bakıldığında, bu araştırmada azmin ve mutluluğun yaşam doyumu üzerindeki yordama gücünün anlamlı oluşunun nedeni anlaşılabilir.

İkinci modelde, azmin umutsuzluk ve mutluluk aracı değişken olarak kullanıldığında, araştırmaya katılan lise öğrencilerinin yaşam doyumlarını %24 oranında etkilediği gözlenmiştir. Öğrencilerin mutluluk seviyelerinin, onların yaşam doyumlarının %64'ünü açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlara bakıldığında, öğrencilerin yaşam doyumunu yordamada mutluluk değişkeninin en güçlü değişken olduğu söylenebilir. Her ne kadar mutluluk seviyesi ile yaşam doyumu seviyesi arasındaki ilişki pozitif yönde ve yüksek düzeyde olmasına rağmen öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri de analize aracı değişken olarak dahil edildiğinde, azim değişkeninin yaşam doyumunu yordama gücünün oldukça azaldığı söylenebilir. İlgili alanyazına bakıldığında, azim kavramını alanyazınına kazandıran Duckworth vd. (2009) bireylerin azim seviyelerini artırmadaki önemli değişkenlerden birinin bireyin uzun vadede kendisi için koyduğu hedefe ulaşabileceğine dair yüksek umuda sahip olması olduğunu vurgulamışlardır. Bireyin kendi geleceğine dair olumsuz düşüncelere sahip olması kişinin motivasyonun düşürmekte onu depresif

duyguların içine itmektedir (Beck vd., 1974). Bu durum, bireylerde olumsuz duygulanımı artırmakta ve de bireyin kendi yaşamına yönelik algısını olumsuz yönde etkileyerek yaşam doyumunu düşürmektedir. Araştırma kapsamında kurulan ikinci modelde, öğrencilerin yaşam doyumlarını yordama seviyesindeki düşüş bu açıdan açıklanabilir.

Öğrencilerin azim düzeyleri, umutsuzluk aracı değişken olarak kullanıldığında öğrencilerin akademik başarılarını %10 oranında etkilediği sonucu araştırmanın bulguları arasındadır. Bu bulgulara bakarak, azim seviyesindeki artış umutsuzluk seviyesinde düşüşe sebep olacak ve bu durum da öğrencilerin akademik başarılarının artması ile sonuçlanacaktır denilebilir. Bu sonuç ilgili alan literatürü ile paralellik göstermektedir (Duckworth ve Seligman, 2005; 2007; Singh vd, 2008; Proyer vd., 2014; Snyder vd., 2005)

Üçüncü modelde, azmin umutsuzluk aracı değişken olarak kullanıldığında araştırmaya katılan öğrencilerin akademik başarıları üzerindeki etkisinin %5 olduğu gözlenmiştir. Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin azim düzeyleri umutsuzluk aracı değişken olarak kullanıldığında öğrencilerin yaşam doyumları üzerindeki etkisi ise %17 olarak belirlenmiştir. Bu veriler, araştırma kapsamında kurulan birinci modeldeki ilgili sonuçlarla benzerlik göstermektedir. Üçüncü modelde, diğer iki modelden farklı olarak, azim değişkeni olmaksızın mutluluk ve umutsuzluğun öğrencilerin yaşam doyumları ve genel başarı ortalaması üzerindeki etkisini de incelenmiştir. Öğrencilerin mutluluk düzeyleri, umutsuzluk aracı değişken olarak kullanıldığında akademik başarılarını %12 oranında etkilerken, yaşam doyumlarını %38 oranında etkilediği gözlenmiştir. Mutluluk, olumlu ve olumsuz duygulanım ile ergen öğrencilerin akademik başarıları ve yaşam doyumları arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmalarla bu konuları ilgili yerli alanyazınında en çok çalışan araştırmacı olan Eryılmaz (2011a, 2011b, 2011c) çalışmalarında bu araştırma kapsamında kurulan üçüncü modelin öngördüğü sonuçlara paralel bulgular elde etmiştir. Eryılmaz tamamen ergenler üzerinde yaptığı bu çalışmalarında ergenlerin akademik motivasyonları ile mutluluk düzeyleri arasında pozitif ilişki bulmuştur. Eryılmaz (2011a, 2011b, 2011c) göre ergenler kendilerini mutlu hissettiklerinde gittikleri okula bağlılıkları artmakta ve daha çalışkan olma eğilimi göstermektedirler ve yaşamdan aldıkları doyum artmaktadır.

Bu araştırma kapsamında kurulan üç modele yönelik hibrit model sonuçlarına bakıldığında, ergenlik döneminde bulunan lise öğrencilerinin mutluluk ve umutsuzluk seviyelerinin onların yaşam doyumları ve akademik başarılarını yordama açısından önemli duygular olduğu söylenebilir. Bu araştırma kapsamında, öğrencilerin yaşam doyumlarını en fazla

yordayan değişkenlerin mutluluk aracı değişken olmak üzere azim ve mutluluğun olduğu gözlenmiştir. Öğrencilerin akademik başarılarını yordamada, en yüksek değerlere umutsuzluk aracı değişken olmak üzere mutluluk ve umutsuzluk değişkenlerinin sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın sonuçlarının özeti ve ilgili öneriler verilmiştir.

5.1. Sonuçlar

Lise öğrencilerinin azim, umutsuzluk ve mutluluk düzeylerinin onların yaşam doyumları ve akademik başarılarını ne derecede yordadıklarının araştırıldığı bu çalışmada ulaşılan sonuçlar aşağıdaki gibi özetlenebilir:

1. Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin azim düzeyleri, mutluluk ve umutsuzluk aracı değişken olarak kullanıldığında öğrencilerin akademik başarılarının düşük düzeyde yordamaktadır.
2. Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin azim düzeyleri, mutluluk aracı değişken olarak kullanıldığında, öğrencilerin yaşam doyumlarının yüksek düzeyde anlamlı bir yordayıcısıdır.
3. Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin azim düzeyleri, umutsuzluk aracı değişken olarak kullanıldığında, öğrencilerin akademik başarılarının düşük düzeyde anlamlı bir yordayıcısıdır.
4. Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin azim düzeyleri, umutsuzluk ve mutluluk aracı değişken olarak kullanıldığında öğrencilerin yaşam doyumlarının düşük düzeyde anlamlı bir yordayıcısıdır.
5. Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin mutluluk düzeyleri umutsuzluk aracı değişken olarak kullanıldığında öğrencilerin akademik başarılarının orta düzeyde anlamlı bir yordayıcısıdır.
6. Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin mutluluk düzeyleri umutsuzluk aracı değişken olarak kullanıldığında öğrencilerin yaşam doyumlarının orta düzeyde anlamlı bir yordayıcısıdır.

5.2. Öneriler

Yukarıda özetlenen araştırma sonuçlarının ışığında, anne-babalara, okul yöneticilerine ve öğretmenlere yönelik öneriler aşağıdaki gibidir:

1. Lise öğrencilerinin ergenlik döneminde olduğu göz önüne alınarak öğrencilerin okul yaşamlarındaki memnuniyetini olumlu yönde etkileyecek psikolojik destek ve rehberlik hizmetlerinin planlanması önemlidir.
2. Lise öğrencilerinin azim düzeylerinin artırılması için onlara evde anne ve babaları tarafından okulda ise öğretmenleri tarafından öğrencilerin kendi yaşamlarına bir anlam katacak uzun vadede bir hedef belirlemelerine, bu hedefe ulaşmalarını kolaylaştıracak kısa vadeli hedefleri belirlemelerine yardımcı olacak gerekli rehberlik hizmetlerinin verilmesi gerekmektedir. Bu sayede öğrencilerin belirledikleri hedefe ulaşmak için çaba gösterecekleri ve böylelikle de daha azimli olacakları düşünülmektedir.
3. Öğrencilerin azim, umutsuzluk ve mutluluk düzeylerinin yaşam doyumlarının anlamlı bir yordayıcısı olması göz önüne alındığında öğrencilerin bu özelliklerinin gerekli şartlar altında ve gerekli ölçme araçları geliştirilerek ölçülmesi ve bu özelliklerinin olumlu yönde geliştirilmesi için gerekli psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin ve sosyal etkinliklerin planlanıp uygulanması önemlidir.
4. Bu çalışmanın sonuçları, azim, umutsuzluk ve mutluluk değişkenlerinin öğrencilerin akademik başarılarını yordamada etkisinin yeterli düzeyde olmadığını göstermiştir. Bu yüzden, daha geniş örneklem üzerinde akademik başarıyı yordama potansiyeli olan diğer değişkenlere yönelik bilimsel çalışmalar yapılması önemlidir.

KAYNAKÇA

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2013) . *Türkiye’de Ergen Profili Araştırması Raporu*. <http://www.ailetoplum.gov.tr/> adresinden indirilmiştir.
- Anderman, E. M., & Dawson, H. (2011). Learning with motivation. Handbook of research on learning and instruction, 219214.
- Anderman, E. M., & Patrick, H. (2012). Achievement goal theory, conceptualization of ability/intelligence, and classroom climate. In Handbook of research on student engagement (pp. 173-191). Springer US.
- Anderman, E. M., Sinatra, G. M., & Gray, D. L. (2012). The challenges of teaching and learning about science in the twenty-first century: Exploring the abilities and constraints of adolescent learners. *Studies in Science Education*, 48(1), 89-117.
- Anderson, C., Turner, A.C., Heath, R.D., & Payne, C.M. (2016). On the meaning of grit and hope and fate control and alienation and locus of control and self-efficacy and effort optimism. *Urban Review*, 48, 198-219.
- Antaramian, S. P., Huebner, E. S., & Valois, R. F. (2008). Adolescent life satisfaction. *Applied Psychology*, 57(s1), 112-126.
- American Psychiatric Association. Practice guidelines for the treatment of patients with schizophrenia. *American Journal of Psychiatry (Suppl)*. 1997;154:1–63.
- Arslan, S., Akın, A., & Çitemel, N. (2013). The predictive role of grit on metacognition in Turkish university students. *Studia Psychologica*, 55(4), 311-321.
- Ash, C., & Huebner, E. S. (2001). Environmental events and life satisfaction reports of adolescents: A test of cognitive mediation. *School Psychology International*, 22, 320–336.
- Atak, H. (2011). Yetişkinliğe geçiş yıllarında sigara içme davranışının psikososyal belirleyicileri ve sigara içmenin yaşam doyumu ve öznel iyi oluşla ilişkisi. *Klinik Psikiyatri*, 14, 29-43.

- Avşaroğlu, S., Deniz, M. E., & Kahraman, A. (2005). Teknik öğretmenlerde yaşam doyumu iş doyumu ve mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (14), 115-129.
- Bazelaïs, P., Lemay, D. J., & Doleck, T. (2016). How Does Grit Impact College Students' Academic Achievement in Science?. *European Journal of Science and Mathematics Education*, 4(1), 33-43.
- Blalock, D. V., Young, K. C., & Kleiman, E. M. (2015). Stability amidst turmoil: Grit buffers the effects of negative life events on suicidal ideation. *Psychiatry research*, 228(3), 781-784.
- Beck, A. T., Ward, C. H., Mendelson, M., et al (1961) An inventory for measuring depression. *Archives of General Psychiatry*, 4, 561– 571
- Beck, A. T., Weissman, A., Lester, D., & Trexler, L. (1974). The measurement of pessimism: the hopelessness scale. *Journal of consulting and clinical psychology*, 42(6), 861.
- Bollen, K. A. (1989). *Structural equations usith latent variables*. New York: J.
- Bowman, N. A., Hill, P. L., Denson, N., & Bronkema, R. (2015). Keep on truckin' or stay the course? Exploring grit dimensions as differential predictors of educational achievement, satisfaction, and intentions. *Social Psychological and Personality Science*, 6(6), 639-645.
- Bradley, R. H., & Corwyn, R. F. (2004). Life satisfaction among European American, African American, Chinese American, Mexican American, and Dominican American adolescents. *International Journal of Behavioral Development*, 28, 385–400.
- Cox, B. J., Enns, M. W., & Clara, I. P. (2004). Psychological dimensions associated with suicidal ideation and attempts in the National Comorbidity Survey. *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 34(3), 209-219.
- Çam Çelikel, F., & Erkorkmaz, U. (2008). Üniversite Öğrencilerinde Depresif Belirtiler ve Umutsuzluk Düzeyleri ile İlişkili Etmenler. *Archives of Neuropsychiatry/Noropsikiatri Arsivi*, 45(4).

- Çivitci, N., & Çivitci, A. (2009). Self-esteem as mediator and moderator of the relationship between loneliness and life satisfaction in adolescents. *Personality and Individual Differences*, 47(8), 954-958.
- Deniz, M.E., Hamarta, E., Arslan, C. ve Başçiftçi, F. (2007, Eylül). Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Doyumu, Umutsuzluk ve Akademik Başarılarının Problem Çözme Yaklaşımları Açısından İncelenmesi. 16. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresinde sunulan bildiri, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Tokat.
- Dew, T., & Huebner, E. S. (1994). Adolescents' perceived quality of life: An exploratory investigation. *Journal of School Psychology*, 33, 185–199.
- Diener, E. (1994). Assessing subjective well-being: Progress and opportunities. *Social indicators research*, 31(2), 103-157.
- Diener, E. (2000). Subjective well-being: The science of happiness and a proposal for a national index. *American Psychologist*, 55, 34–43.
- Diener, E., Suh, E., Lucas, R. E., & Smith, H. L. (1999). Subjective well-being: Three decades of progress. *Psychological Bulletin*, 125, 276–302.
- Diener, E. D., Emmons, R. A., Larsen, R. J., & Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of personality assessment*, 49(1), 71-75.
- Diener, E., & Sandvik, E. (1986). Pavot, W.(1991). Happiness is the frequency, not the intensity, of positive versus negative affect. Subjective well-being: An interdisciplinary perspective, 119-139.
- Diener, E., & Seligman, M. E. (2002). Very happy people. *Psychological science*, 13(1), 81-84.
- Diener, E., Oishi, S., & Lucas, R. E. (2003). Personality, culture, and subjective well-being: Emotional and cognitive evaluations of life. *Annual review of psychology*, 54(1), 403-425.
- Dingiltepe, T. (2009). Parçalanmış ve Tam Aileye Sahip Ergenlerin Yaşam Doyumu Düzeyleri ile Yaşam Kalite Düzeylerinin Karşılaştırılması. Çukurova Üniversitesi, Adana.

- Dogan, U., & Celik, E. (2014). Examining the Factors Contributing to Students' Life Satisfaction. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 14(6), 2121-2128.
- Doğan, T., & Çötök, N. A. (2011). Oxford mutluluk ölçeği kısa formunun Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(36), 165-170.
- Duckworth, A. L. (2006). "Intelligence is not enough: Non -IQ predictors of achievement". *Dissertations available from ProQuest*. AAI3211063. <https://repository.upenn.edu/dissertations/AAI3211063>
- Duckworth, A. L., Peterson, C., Matthews, M. D., & Kelly, D. R. (2007). Grit: perseverance and passion for long-term goals. *Journal of personality and social psychology*, 92(6), 1087.
- Duckworth, A. L., & Seligman, M. E. (2005). Self-discipline outdoes IQ in predicting academic performance of adolescents. *Psychological science*, 16(12), 939-944.
- Duckworth, A. L., & Quinn, P. D. (2009). Development and validation of the Short Grit Scale (GRIT-S). *Journal of personality assessment*, 91(2), 166-174.
- Duckworth, A., & Gross, J. J. (2014). Self-control and grit: Related but separable determinants of success. *Current Directions in Psychological Science*, 23(5), 319-325.
- Duckworth, A. (2016). *Grit: The power of passion and perseverance*. Simon and Schuster.
- Dursun, Y., & Kocagöz, E. (2010). Yapısal Eşitlik Modellemesi Ve Regresyon: Karşılaştırmalı Bir Analiz. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (35), 1-17.
- Eccles, J. S., & Roeser, R. W. (2011). Schools as developmental contexts during adolescence. *Journal of research on adolescence*, 21(1), 225-241.
- Ekşi, H., Otrar, M., & Yukay, M. (2003). Ön Ergenlik Dönemindeki Öğrencilerin Yoksulluk, Öz Saygı ve Umutsuzluk Düzeyleri Açısından İncelenmesi. *Bilgili AE, Altan Ğ içinde, Yoksulluk Sempozyumu*. İstanbul: Deniz Feneri Yayınları, 2, 172-84.

- Erdoğan, B. (2013). Evde bakım hizmeti alan özürlü bireye sahip ailelerin sosyo-ekonomik durumlarının incelenerek, umutsuzluk ve yaşam doyum düzeylerinin belirlenmesi (Doctoral dissertation, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü).
- Eremsoy, C. E., Çelimli, Ş., & Gençöz, T. (2005). Students under academic stress in a Turkish University: Variables associated with symptoms of depression and anxiety. *Current psychology*, 24(2), 123-133.
- Erkuş, A. (2013). Davranış bilimleri için bilimsel araştırma süreci. Seçkin.
- Erturan, İ., Aktepe, E., Kocaman, O., Sönmez, Y., Başak, P. Y., Ceyhan, A. M., & Akkaya, V. B. (2014). Evaluation of acne quality of life, loneliness and life satisfaction levels in adolescents with acne vulgaris.
- Eryılmaz, A. (2012). Mental kontrol: Ergenler öznel iyi oluşlarını nasıl korurlar? *Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 25(1), 27-34.
- Eryılmaz, A. (2012). Ergenler öznel iyi oluşlarını anne ve babaları ile ilişki kurmak aracılığıyla nasıl yükseltmektedirler? *Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 25(3), 252-257.
- Eryılmaz, A. (2011). Yetişkin öznel iyi oluşu ile pozitif psikoterapi bağlamında birincil ve ikincil yetenekler arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Klinik Psikiyatri*, 14, 17-28.
- Eryılmaz, A. (2011). Ergen öznel iyi oluşu ile olumlu gelecek beklentisi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 24(3), 209-215.
- Eryılmaz, A. (2011). Ergen öznel iyi oluşunun, öznel iyi oluşu arttırma stratejilerini kullanma ile yaşam amaçlarını belirleme açısından incelenmesi. *Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 24(1), 44-51.
- Eryılmaz, A. (2011). İhtiyaç doyumu ve yaşam amaçları belirleme: Lise öğrenimi gören ergenler için bir öznel iyi oluş modeli. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(4), 1747-1764.
- Eryılmaz, A. (2010). Ergenlerde öznel iyi oluşu arttırma stratejilerini kullanma ile akademik motivasyon arasındaki ilişki. *Klinik Psikiyatri*, 13, 77-84.

- Eryılmaz, A. (2009). Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeğinin geliştirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(4), 975-989.
- Eryılmaz, A. & Aypay, A. (2011). Ergenlerin derse katılmaya motive olmaları ile öznel iyi oluşları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 1220-1233.
- Eryılmaz, A. & Aypay, A. (2011). Ergen öznel iyi oluşu ile kimlik statüsü ilişkisinin incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16, 167-179.
- Eryılmaz, A. & Ercan L. (2011). Öznel iyi oluşun cinsiyet, yaş grupları ve kişilik özellikleri açısından incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(36), 139-151.
- Eryılmaz, A. & Yorulmaz, A. (2-6 Mayıs 2006). *Lay theories of happiness for adolescent*. 10th EARA (European Association of the Research on Adolescence)'da sunulmuş bildiri. Antalya.
- Eryılmaz, A. & Öğülmüş, S. (2010). Ergenlikte öznel iyi oluş ve Beş Faktörlü Kişilik Modeli, *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 189-203.
- Eryılmaz, S. (2012). *Üniversite öğrencilerinde psikolojik sağlamlığı yordamada yaşam doyumu, benlik saygısı, iyimserlik ve kontrol odağının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Fabio, A., & Bucci, O. (2015). Affective profiles in Italian high school students: life satisfaction, psychological well-being, self-esteem, and optimism. *Frontiers in psychology*, 6, 1310.
- Fabricatore, A. N., Handal, P. J., & Fenzel, L. M. (2000). Personal spirituality as a moderator of the relationship between stressors and subjective well-being. *Journal of Psychology and Theology*, 28(3), 221.
- Fraenkel, J. R. (8). Wallen. NE (2006). How to design and evaluate research in education. 4th edition.
- Fogle, L. M., Huebner, E. S., & Laughlin, J. E. (2002). The relationship between temperament and life satisfaction in early adolescence: Cognitive and behavioral mediation models. *Journal of Happiness Studies*, 3, 373-392.

- Gavin, J. H., & Mason, R. O. (2004). The Virtuous Organization:: The Value of Happiness in the Workplace. *Organizational dynamics*, 33(4), 379-392.
- Gilman, R. (2001). The relationship between life satisfaction, social interest, and frequency of extracurricular activities among adolescent students. *Journal of youth and adolescence*, 30(6), 749-767.
- Gilman, R., & Huebner, S. (2003). A review of life satisfaction research with children and adolescents. *School Psychology Quarterly*, 18(2), 192.
- Gilman, R., & Huebner, E. S. (2006). Characteristics of adolescents who report very high life satisfaction. *Journal of Youth and Adolescence*, 35, 311–319.
- Gökberk, Macit, (1996), *Felsefe Tarihi*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Greenspoon, P. J., & Saklofske, D. H. (2001). Toward an integration of subjective wellbeing and psychopathology. *Social Indicators Research*, 54, 81–108.
- Guerrero, L. R., Dudovitz, R., Chung, P. J., Dosanjh, K. K., & Wong, M. D. (2016). Grit: a potential protective factor against substance use and other risk behaviors among Latino adolescents. *Academic pediatrics*, 16(3), 275-281.
- Gündoğar, D., Gül, S. S., Uskun, E., Demirci, S., & Keçeci, D. (2007). Üniversite öğrencilerinde yaşam doyumunu yordayan etkenlerin incelenmesi. *Klinik Psikiyatri*, 10(1), 14-27.
- Gürbüz, A. (2008). Öfke denetimi eğitiminin lise son sınıf öğrencilerinin öfkeyle başa çıkmaları, yaşam doyumları ve depresyon düzeylerine etkisinin incelenmesi (Doctoral dissertation, DEÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Hawkins, W. E., Hawkins, M. J., & Seeley, J. (1992). Stress, health-related behavior and quality of life on depressive symptomatology in a sample of adolescents. *Psychological reports*, 71(1), 183-186.
- Henrich, G., & Herschbach, P. (2000). Questions on Life Satisfaction (FLZM): A short questionnaire for assessing subjective quality of life. *European Journal of Psychological Assessment*, 16(3), 150.

- Henry Hathaway, H. (1969). True Grit. With John Wayne, Glen Campbell, Kim Darby, Robert Duvall, and Dennis Hopper. Screenplay by Marguerite Roberts. Based on the novel by Charles Portis. Paramount, 128.
- Hill, P.L., Burrow, A.L., & Bronk, K.C. (2016). Persevering with positivity and purpose: An examination of purpose commitment and positive affect as predictors of grit. *Journal of Happiness Studies*, 17, 257-269.
- Hills, P., & Argyle, M. (2002). The Oxford Happiness Questionnaire: a compact scale for the measurement of psychological well-being. *Personality and individual differences*, 33(7), 1073-1082.
- Hochanadel, A., & Finamore, D. (2015). Fixed and growth mindset in education and how grit helps students persist in the face of adversity. *Journal of International Education Research*, 11(1), 47- 50.
- Hoyle, R. H. (1995). Structural equation modeling: Concepts, issues, and applications. Sage.
- Huebner, E. S. (1991). Correlates of life satisfaction in children. *School Psychology Quarterly*, 6, 103–111.
- Huebner, E. S. (1994). The students' life satisfaction scale: An assessment of psychometric properties with black and white elementary school students. *Social Indicators Research*, 34, 315-323.
- Huebner, E. S., Suldo, S. M., Smith, L. C., & McKnight, C. G. (2004). Life satisfaction in children and youth: Empirical foundations and implications for school psychologists. *Psychology in the Schools*, 41(1), 81-93.
- İkiz, F. E., & Gormez, S. K. (2010). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinde duygusal zekâ ve yaşam doyumunun incelenmesi. *İlköğretim Online*, 9(3).
- İlköğretim ve Eğitim Kanunu. (1961). *T.C. Resmi Gazete*, 10705, 12 Ocak 1961.
- Kaner, S. (2004). Engelli çocukları olan ana babaların algıladıkları stres, sosyal destek ve yaşam doyumlarının incelenmesi (Bilimsel Araştırma Projesi Kesin Raporu). Ankara Üniversitesi, Proje No: 2001-0901-007, Ankara

- Katja, R., Päivi, Å. K., Marja-Terttu, T., & Pekka, L. (2002). Relationships Among adolescent subjective well-being, health behavior, and school satisfaction. *Journal of School Health*, 72(6), 243-249.
- Kaya, H., Bodur, G., & Yalınız, N. (2014). The relationship between high school students' attitudes toward future and subjective well-being. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 116, 3869-3873.
- Kelloway, E. K. (1998). *Using LISREL for structural equation modeling: A researcher's guide*. Sage.
- Kenny, C. (2006). *The philosophy of happiness. Life, liberty, and the pursuit of utility: Happiness in philosophical and economic thought*. Charlottesville, USA: Imprint Academic.
- Kırtıl, S. (2009). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri ile yaşam doyumu düzeylerinin incelenmesi (Doctoral dissertation, DEÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Kim, Y. (2015). The international comparison on the grit and achievement goal orientation of college students: Focusing on the college students in Korea, China, and Japan. *Advanced Science and Technology Letters*, 119, 10-13.
- Kim, Y. (2015). Study on the role of grit in Korean elderly suicide ideation. *Advanced Science and Technology Letters*, 91(14), 67-70.
- Kim, Y. J., & Lee, C. S. (2015). Effects of grit on the successful aging of the elderly in Korea. *Indian Journal of Science and Technology*, 8(S7), 373-378.
- Kline, R. B. (2010). *Principles and practice of structural equation modeling 2nd edition* guilford press. New York.
- Köker, S. (1991). Normal ve Sorunlu Ergenlerin Yaşam Doyumu Düzeylerinin Karşılaştırılması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Lent, R. (2004). Toward a unifying theoretical and practical perspective on well-being and psychosocial adjustment. *Journal of Counseling Psychology*, 51, 482-509.

- Lucas, G.M., Gratch, J., Cheng, L., & Marsella, S. (2015). When the going gets tough: Grit predicts costly perseverance. *Journal of Research in Personality*, 59, 15-22.
- Lufi, D., & Cohen, A. (1987). A scale for measuring persistence in children. *Journal of personality assessment*, 51(2), 178-185.
- Lyubomirsky, S. (2001). Why are some people happier than others? The role of cognitive and motivational processes in well-being. *American psychologist*, 56(3), 239.
- Lyubomirsky, S. (2008). *The how of happiness: A scientific approach to getting the life you want*. Penguin.
- Lyubomirsky, S., & Lepper, H. (1999). A measure of subjective happiness: preliminary reliability and construct validation. *Social Indicators Research*, 46, 137–155.
- Lyubomirsky, S., & Ross, L. (1997). Hedonic consequences of social comparison: a contrast of happy and unhappy people. *Journal of personality and social psychology*, 73(6), 1141.
- MacDonald, J. M., Piquero, A. R., Valois, R. F., & Zullig, K. J. (2005). The relationship between life satisfaction, risk-taking behaviors, and youth violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 20, 1495–1518.
- Marar, Z. (2004). *Mutluluk paradoksu*. (S. Çağlayan, Çev.). İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Masten, A. S., & Coatsworth, J. D. (1998). The development of competence in favorable and unfavorable environments: Lessons from research on successful children. *American Psychologist*, 53, 205-220.
- Metalsky, G. I., & Joiner, T. E. (1992). Vulnerability to depressive symptomatology: A prospective test of the diathesis-stress and causal mediation components of the hopelessness theory of depression. *Journal of Personality and Social Psychology*, 63(4), 667.
- Møller, V. (1996). Life satisfaction and expectations for the future in a sample of university students: A research note. *South African Journal of Sociology*, 27(1), 16-26.
- Nelson CA (2003). Brain development. *Erdely Pszichologiai Szemle (Transylvanian Psychological Review)*, IV, 2, Kolozsvár, 191-198.

- Neugarten, B. L. (1974). Age groups in American society and the rise of the young-old. The annals of the American academy of political and social science, 415(1), 187-198.
- OECD (2017), PISA 2015 Results (Volume III): Students' Well-Being, PISA, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264273856-en>
- OECD (2016). PISA 2015 Assessment and Analytical Framework: Science, Reading, Mathematic and Financial Literacy. PISA, OECD Publishing, Paris.
- Oğurlu, Ü., Birben, F. Y., Öpengin, E., & Yalın, H. S. (2016). Üstün Zekâlı Ergenlerde Yalnızlık ve Yaşam Doyumu İlişkisi.
- Önder, F. C., & Yılmaz, Y. (2012). The Role of Life Satisfaction and Parenting Styles in Predicting Delinquent Behaviors among High School Students. Educational Sciences: Theory and Practice, 12(3), 1744-1748.
- Özdemir, Y., & Koruklu, N. (2013). İlk ergenlikte ana-babaya bağlanma, okula bağlanma ve yaşam doyumu. İlköğretim Online, 12(3).
- Özgüngör, S., Oral, T., Karababa, A., & KARABABA, A. (2015). Ergenlerde Başarı Amaç Yönelimleri, Cinsiyet ve Öğrenim Görülen Sınıf Düzeyinin Yaşam Doyumunu Yordama Gücü. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 28(1), 75-95.
- Özgüven, E. (1990). Ülkemizde psikolojik danışma ve rehberlik faaliyetlerinin dünü ve bugünü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 1(1), 4-15.
- Pavot, W., Diener, E. D., Colvin, C. R., & Sandvik, E. (1991). Further validation of the Satisfaction with Life Scale: Evidence for the cross-method convergence of well-being measures. Journal of personality assessment, 57(1), 149-161.
- Pavot, W., & Diener, E. (1993). The affective and cognitive context of self-reported measures of subjective well-being. Social Indicators Research, 28(1), 1-20.
- Pavot, W., & Diener, E. (2008). The satisfaction with life scale and the emerging construct of life satisfaction. The Journal of Positive Psychology, 3(2), 137-152.
- Pekrun, R. (2017). Emotion and Achievement During Adolescence. Child Development Perspectives, 11(3), 215-221.

- Pekrun, R., Lichtenfeld, S., Marsh, H. W., Murayama, K., & Goetz, T. (2017). Achievement emotions and academic performance: Longitudinal models of reciprocal effects. *Child development*, 88(5), 1653-1670.
- Pennings, S. M., Law, K. C., Green, B. A., & Anestis, M. D. (2015). The impact of grit on the relationship between hopelessness and suicidality. *International Journal of Cognitive Therapy*, 8(2), 130-142.
- Perez, M. (2015). Obtaining academic success: Nurturing grit in students. *Journal of Interpersonal Relations, Intergroup Relations and Identity*, 8(Hiver/Winter), 56-63.
- Peterson, C. (2006). *A primer in positive psychology*. Oxford University Press.
- Peterson, C., & Seligman, M. E. (2004). *Character strengths and virtues: A classification and handbook*.
- Peterson, C., Park, N., & Seligman, M. E. (2005). Orientations to happiness and life satisfaction: The full life versus the empty life. *Journal of happiness studies*, 6(1), 25-41.
- Proyer, R. T., Ruch, W., & Chen, G. H. (2012). Gelotophobia: Life satisfaction and happiness across cultures.
- Proyer, R. T., Gander, F., Wellenzohn, S., & Ruch, W. (2014). Positive psychology interventions in people aged 50–79 years: long-term effects of placebo-controlled online interventions on well-being and depression. *Aging & Mental Health*, 18(8), 997-1005.
- Raphael, D., Rukholm, E., Brown, I., Hill-Bailey, P., & Donato, E. (1996). The quality of life profile adolescent version: Background, description, and initial validation. *Journal of Adolescent Health*, 19, 366-375.
- Robertson-Kraft, C., & Duckworth, A. L. (2014). True grit: Trait-level perseverance and passion for long-term goals predicts effectiveness and retention among novice teachers. *Teachers College record (1970)*, 116(3).
- Rose, D. T., & Abramson, L. (1992). IX developmental predictors of depressive cognitive style: research and theory. *Developmental perspectives on depression*, 4, 323.

- Salles, A., Cohen, G. L., & Mueller, C. M. (2014). The relationship between grit and resident well-being. *The American Journal of Surgery*, 207(2), 251-254.
- Santrock, J. W. (2012). Ergenlik–Adolescence. Çev. Ed. DM Siyez),(14. Baskıdan Çeviri). Ankara.
- Santrock, J. W. (2011). Yaşam Boyu Gelişim (G. Yüksel, Çev. Ed.). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kula, K. Ş., & Saraç, T. (2017). Üniversite Öğrencilerinin Umutsuzluk Düzeylerinin İncelenmesi: Ahi Evran Üniversitesi Örneği. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(1), 1-16.
- Sarıçam, H., Çelik, İ., & , Oğuz, A. (2016). Kısa Azim (SEBAT) Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması: Gerçeklik ve Güvenirlilik Çalışması. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 5(2).
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H., & Müller, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of psychological research online*, 8(2), 23-74.
- Seber, G., Dilbaz, N., Kaptanoğlu, C., & Tekin, D. (1993). Umutsuzluk ölçeği: Geçerlilik ve güvenirliliği. *Kriz Dergisi*, 1(3), 139-142.
- Seligman, M. P. & Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive psychology: An introduction. *American Psychologist*, 55(1), 5–14.
- Shagufta, B., Shaista, S., Aneeqa, B.A.. Happiness: A Psycho-Philosophical Appraisal. *Dialogue (Pakistan)*, 2014, 9.3.
- Sharma, S. (1996). *Applied Multivariate Techniques*. USA: John Willey & Sons.
- Shek, D. T. (1999). Parenting characteristics and adolescent psychological well-being: A longitudinal study in a Chinese context. *Genetic, Social, and General Psychology Monographs*, 125(1), 27.
- Singh, K., & Jha, S. D. (2008). Positive and negative affect, and grit as predictors of happiness and life satisfaction. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology*, 34(2), 40-45.

- Smith, J. M., Alloy, L. B., & Abramson, L. Y. (2006). Cognitive vulnerability to depression, rumination, hopelessness, and suicidal ideation: Multiple pathways to self-injurious thinking. *Suicide and Life-threatening behavior*, 36(4), 443-454.
- Steinberg, L., & Sheffield Morris, A. (2001). Adolescent development. *Annual Review of Psychology*, 52, 83-110.
- Suldo, S. M., & Huebner, E. S. (2004). The role of life satisfaction in the relationship between authoritative parenting dimensions and adolescent problem behavior. *Social Indicators Research*, 66, 165-195.
- Suldo, S. M., Riley, K., & Shaffer, E. S. (2006). Academic correlates of children and adolescents' life satisfaction. *School Psychology International*, 27, 567-582
- Suldo, S. M., & Shaffer, E. S. (2008). Looking beyond psychopathology: The dual-factor model of mental health in youth. *School Psychology Review*, 37, 52-68.
- Suldo, S. M., & Huebner, E. S. (2006). Is extremely high life satisfaction during adolescence advantageous?. *Social indicators research*, 78(2), 179-203.
- Suldo, S. M., & Shaffer, E. J. (2008). Looking beyond psychopathology: The dual-factor model of mental health in youth. *School Psychology Review*, 37(1), 52.
- Sun, R. C., & Shek, D. T. (2012). Positive youth development, life satisfaction and problem behaviour among Chinese adolescents in Hong Kong: a replication. *Social indicators research*, 105(3), 541-559.
- Sungur, M. (1994). "Kognitif Görüş Bağlamında Depresyon ve Antisipasyon", *Psikiyatri, Psikoloji ve Psikofarmakoloji Dergisi*, Aralık: ss.15-23.
- Suzuki, Y., Tamesue, D., Asahi, K., & Ishikawa, Y. (2015). Grit and work engagement: A cross-sectional study. *PloS one*, 10(9), e0137501.
- Şahin, M., Aydın, B., Sarı, S. V., Kaya, S., & Pala, H. (2012). Öznel iyi oluşu açıklamada umut ve yaşamda anlamın rolü. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(3), 827-836.
- Şar, A. H., Işıklar, A., & Aydoğan, İ. (2012). Atama bekleyen öğretmen adaylarının yaşam doyumunu yordayıcı değişkenlerin incelenmesi.

- Topolski, T. D., Patrick, D. L., Edwards, T. C., Huebner, C. E., Connell, F. A., & Mount, K. (2001). Quality of life among adolescents engaging in health risk behaviors. *Journal of Adolescent Health*, 29, 426–435.
- Tümekaya, S. (2005). Ailesi yanında ve yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin umutsuzluk düzeylerinin karşılaştırılması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3 (4), 445-459. Retrieved from <http://dergipark.gov.tr/tebd/issue/26122/275179>
- Tümekaya, S., Çelik, M. & Ayberk, B. (2011). Lise öğrencilerinde boyun eğici davranışlar, otomatik düşünceler: umutsuzluk ve yaşam doyumunun incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(20), 77-94.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2014). *İstatistiklerle Gençlik Raporu*. www.tuik.gov.tr adresinden indirilmiştir.
- Üngüren, E. (2007). Lise ve üniversitelerde turizm eğitimi alan öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi: Antalya’da bir uygulama. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Antalya*.
- Valois, R. F., Paxton, R. J., Zullig, K. J., & Huebner, E. S. (2006). Life satisfaction and violent behaviors among middle school students. *Journal of Child and Family Studies*, 15, 695–707.
- Valois, R. F., Zullig, K. J., Huebner, E. S., & Drane, J. W. (2004). Life satisfaction and suicide among high school adolescents. *Social Indicators Research*, 66, 81–105.
- Valois, R. F., Zullig, K. J., Huebner, E. S., Kammermann, S. K., & Drane, J. W. (2002). Association between life satisfaction and sexual risk-taking behaviors among adolescents. *Journal of Child & Family Studies*, 11, 427–440
- Vasta, R. A. (2015). Adolescent hope and hopelessness. *Hopelessness: Developmental, Cultural, and Clinical Realms*, 43-46.
- Vecchio, G. M., Gerbino, M., Pastorelli, C., Del Bove, G., & Caprara, G. V. (2007). Multifaceted self-efficacy beliefs as predictors of life satisfaction in late adolescence. *Personality and Individual Differences*, 43, 1807–1818.

- Veenhoven, R. (1996). Developments in satisfaction-research. *Social Indicators Research*, 37(1), 1-46.
- Vela, J. C., Lu, M. T. P., Lenz, A. S., & Hinojosa, K. (2015). Positive psychology and familial factors as predictors of Latina/o students' psychological grit. *Hispanic Journal of Behavioral Sciences*, 37(3), 287-303.
- Vera, E. M., Thakral, C., Gonzales, R., Morgan, M., Conners, W., Caskey, E., et al. (2008). Subjective well-being in urban adolescents of color. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 14, 224–233.
- Vidinlioğlu, S. Ö. (2010). Ortaöğretim öğrencilerinin benlik algısı ve umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişki. *Institute of Social Science, Sakarya University, Sakarya, Turkey*.
- Vinothkumar, M., & Prasad, N. (2016). Moderating role of resilience in the relationship between grit and psychological well-being. *International Journal of Psychology and Psychiatry*, 4(2), 10-23.
- Wilson, W. R. (1967). Correlates of avowed happiness. *Psychological bulletin*, 67(4), 294.
- Wigfield, A., Klauda, S. L., & Cambria, J. (2011). Influences on the development of academic self-regulatory processes. *Handbook of self-regulation of learning and performance*, 33-48.
- Wolters, C. A., & Hussain, M. (2015). Investigating grit and its relations with college students' self-regulated learning and academic achievement. *Metacognition and Learning*, 10(3), 293-311.
- Young, M. H., Miller, B. C., Norton, M. C., & Hill, E. J. (1995). The effect of parental supportive behaviors on life satisfaction of adolescent offspring. *Journal of Marriage and the Family*, 813-822.
- Zimmerman, B. J., & Schunk, D. H. (2011). Motivational sources and outcomes of self-regulated learning and performance. *Handbook of self-regulation of learning and performance*, 49-64.
- Zullig, K. J., Valois, R. F., Huebner, E. S., & Drane, J. W. (2005). Adolescent healthrelated quality of life and perceived satisfaction with life. *Quality of Life Research: An*

International Journal of Life Aspects of Treatment, Care and Rehabilitation, 14, 1573–1584.

EKLER

Ek 1. Kişisel Bilgi Formu

1. Yaşınız:	14 () 15 () 16 () 17 () 18 () 19 () 20 ()
2. Cinsiyetiniz:	Erkek () Kadın ()
3. Ara Dönem Genel Başarı Ortalamanız (100 Üzerinden):	
4. Lisenizin Türü:	Fen Lisesi () Anadolu Lisesi () Meslek Lisesi () İmam Hatip Lisesi () Diğer:
5. Sınıfınız:	Hazırlık () 9. Sınıf () 10. Sınıf () 11. Sınıf () 12. Sınıf ()
6. Bölümünüz:	Sayısal () Sözel () Eşit Ağırlık () Yabancı Dil () Diğer:
7. Size göre Ailenizin Gelir Düzeyi:	Düşük () Orta () Yüksek ()
8. Annenizin Eğitim Düzeyi:	Okur-yazar değil () İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite () Yüksek Lisans-Doktora ()
9. Babanızın Eğitim Düzeyi:	Okur-yazar değil () İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite () Yüksek Lisans-Doktora ()

Ek 2. Kısa Azim Ölçeği

KISA AZİM ÖLÇEĞİ						
Açıklama: Aşağıdaki ifadeleri okuduktan sonra sizin için en uygun seçeneğin karşısına çarpı (X) işareti koyunuz. Lütfen her ifadeye mutlaka TEK yanıt veriniz ve kesinlikle BOŞ bırakmayınız.		Hiç Bana Göre Değil	Bana Göre Değil	Bana Göre	Oldukça Bana Göre	Tam Bana Göre
1	Yeni fikirler ve projeler, bazen eski fikir ve projelerim konusunda aklımı karıştırır.	1	2	3	4	5
3	Kısa süreliğine belirli bir fikir ya da projeye takılıyım, fakat daha sonra ilgim kaybolur.	1	2	3	4	5
5	Kendime sık sık hedef belirlerim fakat daha sonra farklı bir hedefin peşinden koşmayı tercih ederim.	1	2	3	4	5
7	Başladığım işi her ne olursa olsun bitiririm.	1	2	3	4	5

Ek 3. Oxford Mutluluk Ölçeği Kısa Formu

OMÖ-K					
Açıklama: Aşağıdaki maddeler sizin kendinizi ne kadar mutlu hissettiğinizle ilgilidir. Lütfen her bir maddeyi dikkatlice okuyup kendinize en uygun seçeneği seçiniz. Her madde için tek bir seçenek seçiniz. Sizin için uygun olan seçeneği X işareti ile belirtiniz.	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz Katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
Kendimden hoşnut değilim.	1	2	3	4	5
Hayatımdaki her şeyden oldukça memnunum.	1	2	3	4	5
Çevremdeki güzelliklerin farkında varırım.	1	2	3	4	5
Geçmişle ilgili mutlu anılara sahip değilim.	1	2	3	4	5

Ek 4. Beck Umutsuzluk Ölçeği

BUÖ		
Açıklama: Aşağıda geleceğe ait düşünceleri ifade eden bazı cümleler verilmiştir. Lütfen her bir ifadeyi okuyarak bunların size ne kadar uygun olduğuna karar veriniz. Size uygun olanlar için “EVET”, uygun olmayanlar içinse “HAYIR” sütununun altındaki kutuyu X koyarak işaretleyiniz.	EVET	HAYIR
1.Geleceğe umut ve coşku ile bakıyorum.		
2.Kendim ile ilgili şeyleri düzeltemediğime göre çabalamayı bıraksam iyi olur.		
3.İşler kötüye giderken bile her şeyin hep böyle kalmayacağını bilmek beni rahatlatıyor.		
7.Geleceğimi karanlık görüyorum.		
8.Dünya nimetlerinden sıradan bir insandan daha çok yararlanacağımı umuyorum.		
11.Gelecek, benim için hoş şeylerden çok tatsızlıklarla dolu görünüyor.		
12.Gerçekten özlediğim şeylere kavuşabileceğimi umuyorum.		
17.Gelecekte gerçek doyuma ulaşmam olanaksız gibi.		
18.Gelecek bana bulanık ve belirsiz görünüyor.		
20.İstediğim her şeyi elde etmek için çaba göstermenin gerçekten yararı yok, nasıl olsa onu elde edemeyeceğim.		

Ek 5. Yaşam Doyumu Ölçeği

YDÖ							
Açıklama: Aşağıda yaşamınızı nasıl değerlendiğinize ilişkin çeşitli ifadeler yer almaktadır. Lütfen her bir ifadeyi kendi yaşamınızla ilgili değerlendirmenizi düşünerek okuyun ve her bir ifadenin sizi ne ölçüde tanımladığını 7 Aralıklı ölçek üzerinde işaretleyiniz.	Hiç Uygun Değil	Biraz Uygun Değil	Uygun Değil	Kararsızım	Biraz Uygun	Uygun	Çok Uygun
1. Hayatım birçok yönden idealimdekine yakın.	1	2	3	4	5	6	7
2. Yaşam koşullarım iyi.	1	2	3	4	5	6	7
	1	2	3	4	5	6	7
4. Şu ana kadar istediğim şeyleri elde edebildim.	1	2	3	4	5	6	7
	1	2	3	4	5	6	7

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..